

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060304

DOM
2019-09-04
Stockholm

Mål nr
M 6974-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-07-03 i mål nr M 3053-15, se bilaga A

PARTER

Klagande

Vattenfall Vindkraft Sverige AB, 556581-4273
169 92 Stockholm

Ombud: x

Motparter

1. Länsstyrelsen i Västerbottens län
901 86 Umeå
2. Vapsten sameby, 895400-2948
3. Vilhelmina norra sameby, 896100-1982
c/o x
4. Stöttingfjällets miljöskyddsförening
c/o y

SAKEN

Ansökan om tillstånd till vindkraftpark vid Norrbäck i Lycksele kommun

---

Dok.Id 1483584

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax
08-561 675 59

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen upphäver mark- och miljödomstolens dom och Miljöprövningsdelegationens beslut 2015-12-03 och förklarar att det är tillåtligt för Vattenfall Vindkraft Sverige AB att uppföra och driva totalt högst 37 vindkraftverk med en totalhöjd på högst 200 meter med därtill hörande anläggningar, varav högst 21 verk inom ansökansområdet Norrbäck norra enligt karta bilaga 1 förutom verk nr 15 i Högbergssområdet, och högst 16 verk inom ansökansområdet Norrbäck södra enligt bilaga 1 förutom verken 1, 6 och 7 i Granmorenområdet, att placeras inom en radie av 100 meter från respektive verksposition angivna i bilaga 1, dock inte inom område som angetts som stoppområde. Verk och rotorbladens svepyta ska placeras helt inom respektive projektområde.

Målet återförvisas till Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västerbottens län för meddelande av tillstånd med erforderliga villkor och beslut.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vattenfall Vindkraft Sverige AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med undanröjande av mark- och miljödomstolens dom samt Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Västerbottens län beslut den 3 december 2015 (dnr 551-764-2014), ska ge tillstånd

- i första hand för uppförande och drift av högst 41 vindkraftverk i de vindkraftsområden som markerats i karta, bilaga 1, varav högst 22 verk i ansökansområdet Norrbäck norra och högst 19 verk i ansökansområdet Norrbäck södra.
- i andra hand för antingen
  - a) uppförande och drift av högst 37 vindkraftverk, varav högst 22 i ansökansområdet Norrbäck norra och högst 15 i ansökansområdet Norrbäck södra, i de vindkraftsområden som markerats i karta, bilaga 1, med undantag för de fyra vindkraftverk som angetts i Bäckmyrkullenområdet som har betecknats 8, 35, 36 och 37, eller
  - b) uppförande och drift av högst 38 vindkraftverk, varav högst 22 verk i ansökansområdet Norrbäck norra och 16 verk i ansökansområdet Norrbäck södra, i de vindkraftsområden som markerats i karta, bilaga 1, med undantag för de tre vindkraftverk som angetts i Granmorenområdet som har betecknats 1, 6 och 7,
- i tredje hand för uppförande och drift av högst 34 vindkraftverk, varav högst 22 verk i ansökansområdet Norrbäck norra och högst 12 verk i ansökansområdet Norrbäck södra, i vindkraftsområden som markerats i karta, bilaga 1, med undantag för samtliga de vindkraftverk som undantagits i andrahandsyrkandet,
- i fjärde hand för uppförande och drift av vindkraftverk i de delar av ansökansområdena som domstolen bedömer tillåtliga.

Vidare har bolaget yrkat att tillståndet ska förenas med de villkor som bolaget föreslagit i mark- och miljödomstolen med följande ändringar.

Villkor 5 yrkas få följande lydelse:

Placering av vindkraftverk, vägdragningar, internt elnät samt placering av uppläggnings- och uppställningsytor för vindkraftens behov ska bestämmas efter samråd med tillsynsmyndigheten och Vapsten sameby.

Inga åtgärder får vidtas i de stoppområden som markerats i bilaga till tillståndet.

Vindkraftverk och andra anläggningar än vägar och elkablar får inte placeras i de hänsynsområden som anges i kartbilagan till tillståndet med undantag för ett ställverk i det område som benämns HS5b och HS6a, som ersätter det som benämndes ”hänsynsområde ställverk” i miljökonsekvensbeskrivningen.

Ritningar över slutlig utformning av gruppstationen ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader från det att anläggningsarbetena avslutats. En arbets- och tidsplan ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan byggnads- och anläggningsarbetena påbörjas. Av planen ska framgå de olika byggnads- och anläggningsmomenten och transporttider. Även försiktighetsåtgärder mot påverkan på skyddsvärda natur- och kulturvärden samt från damning ska redovisas.

För det fall domstolen bedömer att tillstånd inte kan medges utan angivande av fasta positioner yrkar bolaget följande tillägg till villkorsförslag 5 och att villkorsförslag 23 utgår:

Vindkraftverken får placeras på de positioner som anges i bilaga 1. Vindkraftverkens positioner får flyttas med högst 100 meters flyttmån. Vägar får flyttas i motsvarande mån. Varken vindkraftverk eller andra anläggningar får dock placeras i de stoppområden som markerats i kartorna. Vindkraftverk och andra anläggningar än vägar och kablar får inte placeras i hänsynsområden med undantag för ett ställverk i det område som benämns HS5b och HS6a, som ersätter det som benämndes ”hänsynsområde ställverk” i miljökonsekvensbeskrivningen. Vindkraftverk får inte placeras mer än 50 meter från de positioner som anges i Försvarsmaktens yttrande den 16 mars 2015 utan Försvarsmaktens medgivande.

Villkor 25 yrkas få följande lydelse:

Bolaget ska i samråd med Vapsten sameby vidta lämpliga skyddsåtgärder för att minska konsekvenserna för rennäringen.

Bolaget ska därför inför och under anläggningsfasen för att eventuell störning för rennäringen ska bli så liten som möjligt samråda med Vapsten sameby om

- tidplanen för anläggningsarbetena, både i god tid inför arbetena och vid förändringar under byggskedet, för att eventuell störning för rennäringen ska bli så liten som möjligt,
- utformning och placering av vindkraftverk, vägar, internt ledningsnät och andra permanenta anläggningar för att eventuell störning för rennäringen ska bli så liten som möjligt samt bereda tillsynsmyndigheten tillfälle att delta i samråden och ta del av minnesanteckningar.

För att underlätta för renskötseln under anläggningsfasen, får inga anläggningsarbeten av omfattande karaktär - såsom anläggande av vägar, sprängning eller transport och uppförande av vindkraftstorn och turbiner - genomföras under perioden den 1 februari - 30 april, om inte bolaget och Vapsten sameby kommer överens om annat. Driftsättning av vindkraftverk (det vill säga anslutning av redan resta vindkraftverk till elnätet) omfattas inte av villkoret.

Bolaget ska vidare under driftfasen årligen, inför tid på året då renar får vistas i området, bjuda in Vapsten sameby och Vilhelmina norra sameby till samråd för ömsesidig information som kan vara av vikt för att undvika störningar för renskötseln. Vid mötena ska bolaget tillhandahålla den information som behövs avseende säkerhetsfrågor såsom iskast. Bolaget ska bekosta deltagande för högst två företrädare för vardera sameby.

Om Vapsten sameby under tillståndstiden bedömer att behov av kompensationsåtgärder föreligger, ska bolaget på begäran av samebyn bekosta kompensationsåtgärder för samebyns renskötsel till en sammanlagd kostnad om högst 7 350 000 kronor. Detta kan avse en övernattningshage för att underlätta samling inför flytt, stödutfodring av renar, fördelat på ett eller flera tillfällen vid tidpunkt som samebyn bestämmer, inklusive kostnader för de anläggningar och det merarbete som behövs för att utfodringen ska följa gällande krav avseende djurhälsa, eller avse alternativa skydds- eller kompensationsåtgärder som tillsynsmyndigheten får besluta om ifall samebyn och bolaget inte kan komma överens om detta.

Om domstolen förenar tillståndet med ovan föreslagna villkor föreslår bolaget att domstolen delegerar till tillsynsmyndigheten att besluta om lämpliga skydds- eller kompensationsåtgärder inom de ramar som anges i villkor 25 samt att meddela föreskrifter för genomförande av åtgärderna enligt villkoret.

Villkor 21 yrkas få följande lydelse:

Bolaget ska under 50 år bekosta avsättning av skog som kompensation. Avsättningens storlek ska bestämmas utifrån faktiskt intrång i naturvärden och beräknas enligt den metod för beräkning av habitathektar som redovisas i promemorian Ekologisk kompensation vid Norrbäck, aktbilaga 95 i mark- och miljödomstolens vid Umeå tingsrätt mål M 3053-15. Avsättningen ska dock avse minst 25 hektar.

Val av område för avsättningen ska bestämmas i samråd med länsstyrelsen. Sökanden ska ansvara för att en långsiktig plan med mål, skötsel och uppföljning upprättas och att skötsel och uppföljning vidtas i enlighet med den.

Ifall domstolen bedömer att verksamheten eller delar av den är tillåtlig men att villkor och andra bestämmelser inte kan prövas av Mark- och miljööverdomstolen i första instans yrkar bolaget att domstolen tar ställning i tillåtlighetsfrågorna och återförvisar ansökan till miljöprövningsdelegationen för prövning av villkor och andra bestämmelser.

Vapsten sameby och Vilhelmina norra sameby (samebyarna) har bestritt ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Länsstyrelsen i Västerbottens län (länsstyrelsen) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Stöttingfjällets miljöskyddsförening har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. Föreningen har i andra hand yrkat, som det får förstås om tillstånd ges, att tillståndet ska tillföras ett antal närmare angivna villkor. Föreningen har vidare, med stöd av 24 kap. 1 § miljöbalken begärt omprövningsbeslut som återkallar tillstånd för vindkraft på Blakliden och på Fäbodberget i Åsele och Lycksele kommuner. Föreningen har därutöver begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska återförvisa tillstånden för vindkraft i Vargträsk, Blakliden, Fäbodberget, Hornmyran, Vinliden, Fjällberg och Norrbäck till miljöprövningsdelegationen för omprövningsbeslut som återkallar tillstånden. Avseende tillståndet rörande Fäbodberget har föreningen begärt att tillståndet ska återkallas och att ärendet ska överlämnas till polis och åklagare för fortsatt brottsutredning. Föreningen har också begärt att en opartisk akustiker för Fäbodberget och Norrbäck redovisar antalet verk i parkerna när beräknad ljudnivå vid fasad inte överstiger 30 dB(A), samt begärt beräkning som medräknat inversionsförstärkning med begränsningsvärdet 30 dB(A) vid fasad. Föreningen har även yrkat att tillståndet för Fäbodberget ska undanröjas och att ärendet ska överlämnas till polis och åklagare för fortsatt handläggning, samt att Vattenfall

förbjuds att använda överklagade tillstånd för verk på Fäbodberget, i Vargträsk och på Blakliden.

Stöttingfjällets miljöskyddsörening har även angett att man ”stämmer” miljöprövningsdelegationen ”för tjänstefel och till skyldighet att återkalla av sakägare och markägare överklagade vindkraftstillstånd längs Stöttingfjället” och även begärt biträde av namngiven advokat m.m. Man har även yrkat att miljöprövningsdelegationen ska uppmanas att tillföra tillstånden ett villkor av viss lydelse. Öreningen har också krävt ideellt skadestånd för nedlagt arbete enligt kostnadssammanställningar som har inlämnats till Justitiekanslern samt att tillägget vindkraft till Lycksele kommuns översiktsplan ska ogiltigförklaras.

Mark- och miljööverdomstolen har i dag meddelat dom även i mål M 6860-17 som gäller ansökan om tillstånd till gruppstation för vindkraft vid närbelägna Pauträsk.

BAKGRUND

Bolaget ansökte hos Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västerbottens län om tillstånd att få uppföra högst 55 vindkraftverk i ansökansområdet Norrbäck norra och i ansökansområdet Norrbäck södra.

Ansökningsområdena ligger i Lycksele kommun, ca 45 km väster om Lycksele, vid gränsen till Storumans kommun och Vilhelmina kommun, och ca 40 km från båda dessa tätorter. Miljöprövningsdelegationen avslag ansökan.

I mark- och miljödomstolen framställde bolaget ett andrahandsyrkande där två utpekade verk undantogs, ett tredjehandsyrkande där fem utpekade verk undantogs och ett fjärdehandsyrkande att få uppföra de vindkraftverk som domstolen bedömde tillåtliga. Mark- och miljödomstolen avslag ansökan i sin helhet.

I Mark- och miljööverdomstolen har bolaget justerat sitt yrkande och nu yrkar bolaget i första hand att få uppföra högst 41 vindkraftverk, varav högst 22 verk i ansökans-

området Norrbäck norra och högst 19 verk i ansökansområdet Norrbäck södra. Vidare har framställts andra-, tredje- och fjärdehandsyrkanden som framgår ovan.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande:

Av ansökningshandlingarna framgår att Norrbäck norra är utpekad som vindkraftområde i Lycksele kommuns vindbruksplan. Kommunen har tillstyrkt tillståndsansökan. Delar av ansökansområdet ligger i ett av de största områdena som i Sverige utpekats som riksintresse vindbruk. Det måste anses vara ett angeläget allmänt intresse att vindkraftverk kan uppföras i de goda vindlägena i den planerade vindkraftparken.

Vindkraftparken är väl förenlig med bestämmelserna om val av plats i 2 kap. 6 § miljöbalken, särskilt med beaktande av de nationella målen för utbyggnad av förnybar elproduktion och den ekologiska kompensation som kommer att utföras.

Vindkraftparken kommer inte medföra påtaglig påverkan på något motstående intresse och är därför inte oförenlig med något motstående riksintresse enligt miljöbalken. Om vindkraftparken ändå bedöms vara oförenlig med något motstående riksintresse bör vindkraftparken ges företräde framför dessa med anledning av det angelägna allmänna intresset att bygga vindkraft och med beaktande av att naturvården redan getts företräde inom större delen av det område som är riksintresse vindbruk.

Mark- och miljödomstolens dom innehåller uppgifter som ger skäl att misstänka att domstolen delvis blandat ihop Norrbäck's vindkraftpark med den närliggande Pauträsk vindkraftpark som var föremål för samtidig prövning i domstolen. I domen anges t.ex. att F hörts som sakkunnig i målet vilket inte är fallet. Bolaget känner inte heller igen det referat domstolen gjort av bolagets bedömning av undvikelseeffekter vid renbete. Flera viktiga uppgifter om rennäringens markanvändning som framgick under domstolssammanträdet refereras inte i domen. Det går inte att utesluta att dessa brister påverkat utgången i målet.

Under den tid som förflutit sedan tillstånd söktes har utvecklingen av vindkraftverk gått snabbare framåt än vad som förutsågs när ansökan upprättades. De vindkraftverk som finns idag har större rotor och större installerad effekt. Teknikutveckling bedöms komma att fortsätta under kommande år. Det innebär att varje vindkraftverk kan producera betydligt mer el än de som beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen, vilket är positivt ur miljösynpunkt. Samma mängd el kan alltså produceras med färre vindkraftverk. Med anledning av detta och de synpunkter som framkommit under tillståndsprövningen har bolaget gjort en översyn av ansökansområdena och funnit att det är lämpligt att avstå från exploatering av de områden där påverkan på naturmiljön och rennäringen bedöms bli störst.

För att begränsa påverkan på motstående intressen har bolaget nu valt att markera ytterligare stoppområden där inga åtgärder kommer att vidtas. Vidare har vindkraftområdenas omfattning begränsats och ytterligare hänsynsområden angetts. Skälen till att bolaget väljer att göra dessa begränsningar av ansökan är att begränsa påverkan på naturvärden och rennäring. Bolaget har därför valt att ändra sina yrkanden. Det nya förstahandsyrkandet hänvisar till en karta, bilaga 1, i vilken bland annat hela Högbergsområdet förutom ett verk intill befintlig väg, hela Östra Sjökullen och andra områden med höga naturvärden har markerats som stoppområden. Även de nordöstra delarna av Björnberget har markerats som stoppområde för att ytterligare begränsa påverkan på rennäringen. Bolaget har vidare slutligen valt att ange nya andra- och tredjehandsyrkande där ytterligare naturvärden undantagits.

Bolagets förslag till villkor finns sammanställda i en förteckning som ingavs till mark- och miljödomstolen, aktbilaga 81. Förslagen till villkor om säkerhet för återställningskostnader, hindersbelysning och samråd med samebyarna ändrades något vid mark- och miljödomstolens sammanträde vilket redovisas i protokollet från sammanträdet. Med anledning av Mark- och miljööverdomstolens domar M 4276-16, Kölvallens vindkraftpark, och M 6328-16, Hornmyrans vindkraftpark, föreslår bolaget att tillståndet förenas med delvis andra villkor än som tidigare föreslagits. Eftersom de föreslagna kompensationsåtgärdernas omfattning minskar avsevärt på grund av de begränsningar av talan som nu görs finner bolaget att det också är lämpligt att ändra

förslaget om villkor för ekologisk kompensation så att en undre gräns för kompensationsåtgärdernas omfattning bestäms.

För det fall domstolen bedömer att tillstånd inte kan medges utan angivande av fasta positioner föreslår bolaget även ett tillägg till villkorsförslag 5 och att villkorsförslag 23 utgår. Om domstolen förenar tillståndet med föreslagna villkor föreslår bolaget att domstolen delegerar till tillsynsmyndigheten att besluta om lämpliga skydds- eller kompensationsåtgärder inom de ramar som anges i villkor 25 samt att meddela föreskrifter för genomförande av åtgärderna enligt villkoret.

I förslaget till villkor har bolaget gjort vissa redaktionella ändringar och anpassat formuleringen till rennäringens markanvändning vid Norrbäck och samebyarnas önskemål vid det muntliga sammanträdet vid mark- och miljödomstolen. I huvudsak överensstämmer förslaget dock med det villkor domstolen föreskrev för Hornmyran vindkraftpark i mål M 6328-16.

Bolaget bedömer att det är lämpligt att förena tillståndet med villkor om att anläggningsarbeten inte får utföras under de delar av vinterbetessäsongen då området brukas för rennäring om inte samebyn medger det. Av de uppgifter samebyn lämnat om sin markanvändning framgår att området brukas under våren. Bolaget föreslår därför att den tid då anläggningsarbeten inte får utföras om inte samebyn medger det bestäms till den 1 februari – 30 april.

Bolaget har åtagit sig att vidta en rad åtgärder för att förebygga, motverka och avhjälpa påverkan på rennäringen, bland annat att bekosta en haganläggning, extra renskötare med fordon och foder. Bolaget bedömer att ett villkor som föreskriver en skyldighet att vid behov bekosta kompensationsåtgärder upp till en viss nivå är lämpligare än ett åtagande att årligen bekosta bland annat en viss mängd foder. Ett sådant villkor gör det möjligt att i samråd med samebyn undersöka förutsättningar för lämpligare kompensationsåtgärder. En dialog om sådana kompensationsåtgärder inleddes vid mark- och miljödomstolens sammanträde. Om tillståndet förenas med ett sådant villkor

ersätter det bolagets tidigare åtaganden att ersätta kostnader för foder och anläggningar.

Bolaget har gjort en beräkning av värdet av bolagets tidigare åtaganden om att bekosta foder, merkostnader för merarbete, snöskoter och en haganläggning. Med stöd av beräkningarna föreslår bolaget ett villkor som föreskriver att bolaget på begäran av samebyn ska bekosta kompensationsåtgärder för samebyns renskötsel till en sammanlagd kostnad om högst 7 150 000 kronor (jfr s. 23).

Bolaget föreslår att tillståndet förenas med villkor som föreskriver att inga åtgärder får vidtas i stoppområden samt att vindkraftverk och andra anläggningar än vägar och elkablar inte får placeras i de hänsynsområden som anges i kartbilaga till tillståndet med undantag för ett ställverk i det område som i miljökonsekvensbeskrivningen benämns "hänsynsområde ställverk". Det innebär att dessa begränsningar av vad som får ske blir mycket tydliga och att avvikelser från restriktionerna omfattas av straffansvar.

Ändringarna av restriktionsområden medför att färre vindkraftverk kan uppföras i ansökansområdena. Vindkraftverkens antal minskar också eftersom de vindkraftverk som kommer att finnas på marknaden när det är aktuellt att uppföra vindkraftverken vid Norrbäck har större rotorerna (uppåt cirka 160 meter) och därför behöver placeras på större avstånd från varandra än de vindkraftverk som antogs vara aktuella vid upprättandet av ansökningshandlingarna 2013. Eftersom moderna vindkraftverk producerar avsevärt mer el blir dock den sammanlagda produktionen av vindkraftparken inte mindre trots att det antal vindkraftverk som omfattas av ansökan reducerats från 55 till 41.

Beträffande bolagets förstahandsyrkande kan konstateras att stora delar av Norrbäck norra präglas av produktionsskog. Delar består också av naturvärden och mer intakta skogar, framför allt Högberget och delar av Råskogberget som ligger i den nordligaste delen av området.

De förändringar som bolaget har gjort av vindkraft- och restriktionsområden innebär bl.a. att Högbergsområdet (de delar som omfattades av första- och andrahandsyrkandena i mark- och miljödomstolen) angetts som stoppområde. Bolaget har dock valt att behålla ett mycket avgränsat vindkraftområde (verk 15) som huvudsakligen sammanfaller med vägområdet till den befintliga väg som leder upp till Högbergsområdet. Vägen medför att naturvärdena och hydrologin där idag är påverkade. Vindkraftområdet har i samråd med Enetjärn Natur AB minskats och flyttats något så att det tydligare sammanfaller med vägområdet för den befintliga vägen och därmed medför mindre påverkan på naturmiljön. Vindkraftområdet är väldigt begränsat i storlek vilket innebär att det i stort sett inte finns någon flyttmån i sidled för verkspositionen. Förändringen bedöms medföra något mindre påverkan på naturvärdena än det vindkraftverk som omfattades av tredjehandsyrkandet i mark- och miljödomstolen. Ytterligare restriktionsområden har markerats mot intilliggande naturvärdesobjekt.

Eftersom de vindkraftverk bolaget tidigare yrkat tillstånd för i Högbergsområdet inte längre omfattas av ansökan bedöms påverkan i form av habitatförlust av höga naturvärden minska. Ändringarna medför också att ingrepp inte utförs i något naturvärdesobjekt i värdetrakten Jovan II. Ändringen medför också att avståndet mellan vindkraftområdet och flyttleden av riksintresse för rennäringen blir 1,7 kilometer.

Den del av Björnberget som ligger nordost om vattendelaren har i sin helhet markerats som stoppområde. Ändringen medför att avståndet till den flyttled som är utpekad som riksintresse för rennäringen ökar till mer än en kilometer och att avståndet till viktiga betesmarker öster om Björnberget ökar. Ändringen medför också att det tydliggörs att inga ingrepp kommer att göras i de naturvärdesobjekt med höga naturvärden som finns på Björnberget.

Våtmarksområdet öster om Råskogberget, Stormyran, har i sin helhet markerats som

stoppområde med undantag för två möjliga passager av antingen endast kabel eller både kabel och väg. En tidigare beskriven alternativ kabelpassage över Stormyran har nu markerats som stoppområde.

Avseende Norrbäck södra har Östra Sjökullen och den vägpassage som berör Bäckmyran markerats som stoppområde. Området ingår i större områden som är utpekade som riksintresse för både vindbruk och naturvård. Det är relativt orört och där finns objekt med delvis höga naturvärden. Det finns idag inte väg fram till höjden varför länsstyrelsen framfört farhågor om att vindkraftverk där kan leda till intensivare skogsbruk. Ändringen medför att det inte blir aktuellt med någon vägpassage över Bäckmyran (som nämns i riksintressebeskrivningen för riksintresset för naturvård Stöttingfjället). Vid beslutet att markera området som stoppområde har bolaget vägt in att bolaget fått kännedom om att Gardisjöleden inte längre kommer att omfattas av Hemberget Energi AB:s ansökan om tillstånd för Pauträsk vindkraftpark. Ändringen medför att påverkan på Bäckmyran blir mindre och att habitatförluster i höga naturvärden minskar. Östra Sjökullen ligger i siktlinjen mellan byn Risträsk och Alsberget vilket innebär att påverkan på landskapsbilden i Risträsk minskar något. Sikten mot Alsberget nämns dock inte i riksintressebeskrivningen för riksintresset för kulturmiljövård.

Vindkraftområdet vid Middagsberget (verken 9-12) har reducerats avsevärt jämfört med tidigare. De naturvärdesobjekt som identifierats i området har till stor del uteslutits och vindkraftområdet består nu nästan uteslutande av kalhyggen och ungskog.

Vindkraftområdet på Granmoren ligger i ett område som är utpekade som riksintresse vindbruk men inte i riksintresse naturvård. De vindmätningar som genomförts visar att vindresursen är mycket god (över 7,7 meter per sekund på 130 meters höjd). Vindhastigheten är tillsammans med Bäckmyrkullen bland de högsta i det södra ansökansområdet, avsevärt högre än medelvindhastigheten i vindkraftparken. Området består delvis av nyligen avverkad produktionsskog och delvis av skog med höga naturvärden. Bolaget har nu reducerat vindkraftområdet så att det begränsats till

kalhygget i väster (verken 6 och 7) samt ett vindkraftområde centralt på högsta delen av Granmoren (verk 1). För att nå kalhygget krävs en väg- och kabelpassage genom naturvärdesobjektet. För att begränsa habitatförlusterna i naturvärdesobjektet har vägpassagen förlagts till en del av naturvärdesobjektet där skogen är glesare och hyser lägre naturvärden, vilket tydligt framgår av drönerbilderna. Eftersom väg behöver anläggas genom naturvärdesobjektet för att möjliggöra vindkraftverk på hygget och med hänsyn till det goda vindläget har det bedömts lämpligt att anlägga ett vindkraftverk i vägområdet. Vindkraftområdet för verk 1 är mycket begränsat i storlek och markintrånget ökar inte i någon betydande omfattning jämfört med om bara väg skulle anläggas. I övrigt har de naturvärdesobjekt på Granmoren som tidigare varit vindkraftområden nu markerats som ett stort sammanhängande stoppområde.

Vindkraftområdet i de sydöstra delarna av Granmoren (verken 2-5 och 39) ligger inom riksintresse vindbruk. Eftersom det längst i sydöst även sammanfaller med riksintresse naturvård har bolaget nu avgränsat vindkraftområdet så att det endast omfattar områden som är kraftigt påverkade av skogsbruk sedan tidigare (kalhyggen och ungskog). Alternativa kabelpassager mellan vindkraftområdena på Middagsberget och Granmoren har reducerats och nu finns tre tydliga alternativ kvar. Inga vägar kommer att anläggas i dessa hänsynsområden. Som framgår av den tekniska beskrivningen och övriga ansökningshandlingar kan det bli nödvändigt att anlägga ett ställverk i det område som i handlingarna kallas ”hänsynsområde ställverk”. Platsen ligger i den sydligaste delen av hänsynsområdet närmast den befintliga vägen. I övrigt kommer vissa hänsynsområden bara innehålla kabelpassager. Bara en av passagerna kommer dock att behöva tas i anspråk för kabelförläggning. Skälet till att tre olika alternativ beskrivs är att valet av passage är avhängigt vilket yrkande som tillåts, exempelvis om tillstånd inte medges för vindkraftverk på Granmoren. I övrigt har tidigare redovisade hänsynsområde mellan Middagsberget och Granmoren nu markerats som stoppområden.

I hänsynsområdet vid Granmormyran (mellan vindkraftverken 2-5 och 39 och verken 32-34 nordväst om Bäckmyrkullen) kan det bli aktuellt att anlägga en kabelpassage. Väg kommer däremot inte anläggas i hänsynsområdet. Större delen av det

hänsynsområde som tidigare markerats vid Granmormyran har nu betecknats som stoppområde. Det återstående hänsynsområdet har anpassats för att göra så litet intrång och påverkan som möjligt och våtmarker har i stor utsträckning markerats som stoppområden. Passagen följer först befintlig väg och sedan en torr ås.

Vindkraftverken 32-34 som ligger nordväst om Bäckmyrkullen har tydliggjorts genom att de delar som är våtmarker eller kräver längre passager som kan påverka våtmarker markerats som stoppområden och hänsynsområden. Vindkraftområdet ligger i närheten av en befintlig väg som medför påverkan på området sedan tidigare. Den del av vindkraftområdet som ligger närmast hänsynsområdet bredvid ligger inom ett naturvärdesobjekt (klass 3) men objektet är enligt naturvärdesinventeringen tidigare kraftigt påverkat av skogsbruk. Intresset av att bygga vindkraft har därför bedömts motivera vissa habitatsförluster i naturvärdesobjektet.

Bäckmyrkullen (vindkraftverken 8 och 35-37) har avgränsats så att samtliga naturvärdesobjekt som inte sedan tidigare är påverkade av skogsbruk har betecknats som stoppområden. För att förbinda vindkraftområdet med verk 32-34 med väg och elkablar krävs en kort bäckpassage genom ett högt naturvärde. Bäckpassagen kommer att utföras med de extraordinära försiktighetsmått som beskrivs i den tekniska beskrivningen. I övrigt kommer inga ingrepp ske i höga naturvärden på Bäckmyrkullen. De skyddsavstånd på 100 meter som bolaget tidigare åtagit sig att hålla till Stöttingfjällets (tidigare Alsbergets) naturreservat har för tydlighets skull nu markerats som stoppområde.

De nya restriktionsområden som nu redovisas innebär att omfattningen av påverkan på Natura 2000-vattendragen blir tydligare. Eftersom Östra Sjökullen utgår ur ansökan kommer omfattningen av verksamheter i närheten av naturreservatet Stöttingfjället bli mindre än tidigare. Påverkan på landskapsbilden där, som lyfts som en viktig fråga av länsstyrelsen, bedöms därmed bli något mindre än i tidigare utformningar.

Genom de ändringar som nu gjorts utgår Östra Sjökullen och passagen över Bäckmyran (som nämns i riksintressebeskrivningen). Efter de ytterligare

avgränsningar som gjorts berörs inte längre något av de naturvärden som nämns i riksintressebeskrivningen för riksintresseområdet Stöttingfjället. Inga naturvärdesobjekt i riksintresseområdet kommer att beröras av något intrång. Vidare har bl.a. de delar av Bäckmyrkullen (som ligger inom riksintresset för naturvård Öre älv) som inte sedan tidigare är påverkade av skogsbruk markerats som stoppområden. Med de avgränsningar som nu gjorts kommer inga ingrepp (med undantag för en vägpassage) ske i höga naturvärden i riksintresseområdet och de naturvärdesobjekt som inte sedan tidigare är påverkade av skogsbruk har uteslutits.

De nu tillkommande restriktionsområdena innebär att habitatförluster i naturvärden minskar jämfört med den utformning som omfattades av ansökan. Vindkraftverkens påverkan på konnektiviteten mellan områden med höga naturvärden bedöms minska jämfört med tidigare utformningar och bli obetydlig.

Beträffande rennäringsområdet innebär ett stoppområde på Björnberget att inga vindkraftverk kommer att placeras norr eller öster om vattendelaren. Ändringarna medför att avståndet till den riksintresseklassade flyttleden norr om Norrbäck norra och betesområdena öster om Björnberget ökar liksom avståndet till betesområdena öster om Björnberget. Påverkan på rennäringsområdet bedöms därför bli ännu något mindre med de anpassningar som nu gjorts.

I andrahandsyrkandet utgår ytterligare ett område i Norrbäck södra ur ansökan, antingen vindkraftverken 8 och 35-37 på Bäckmyrkullen eller vindkraftverken 1, 6 och 7 på Granmoren.

Vindkraftområdet på Bäckmyrkullen ligger i ett mycket gott vindläge och uppfyller kriterierna för riksintresse vindbruk. Om vindkraftområdet på Bäckmyrkullen utesluts blir påverkan på riksintresse Öre älv mindre än i förstahandsyrkandet.

Granmoren ligger i riksintresse vindbruk. Som framgår ovan ligger vindkraftverken 6 och 7 på ett nyligen avverkat hygge. För att nå området behöver dock som framgår ovan ett skogsområde som bedömts hålla naturvärdesobjekt klass 2 passeras med väg

och kabel. Vindkraftverket 1 ligger längs det planerade vägområdet. Om tillstånd inte medges för vindkraftområdena på Granmoren reduceras arealförlusterna i höga naturvärden.

Vindkraftområdet på Bäckmyrkullen rymmer fyra vindkraftverk. Vindkraftområdena på Granmoren rymmer sammanlagt tre vindkraftverk. Vindkraftområdena på Granmoren är utpekade som riksintresse för vindbruk och två av de tre vindkraftverken skulle komma att placeras på ett hygge. Efter de begränsningar som gjorts enligt förstahandsyrkandet finns de två ur vindsynpunkt bästa positionerna i Norrbäck södra nu högst upp på Bäckmyrkullen och centralt på Granmoren. Vindresursen på båda platserna överstiger 7,7 meter per sekund på 130 meters höjd. Om förstahandsyrkandet inte bifalls medför det således att riksintresset för vindbruk och vindresursen i området tillvaratas sämre än i förstahandsyrkandet.

På de kartor som mark- och miljödomstolen har bilagt domen ser påverkan på rennäringen ut att vara omfattande. Kartorna är dock inte rättvisande eftersom en zon på fem kilometer lagts in runt ansökansområdena. Den forskning som finns visar dock inte någon påverkan på domesticerade eller semidomesticerade renar på så stora avstånd, med undantag för områden i kalvningsland där renar kan förväntas vara mest störningskänsliga. Avståndet mellan Norrbäck vindkraftpark och närmaste kalvningsland är mer än fem mil. Ansökansområdena vid Norrbäck ligger långt, sex - sju kilometer, från närmsta kärnområde av riksintresse för rennäringen. I kartan framträder området vid Norrbäck och längs Stöttingfjället som ett av de större områden i regionen där det inte finns några riksintressen för rennäringen.

Förutsättningarna för markbete på Stöttingfjällets höjder är dåliga eftersom det inte finns marklav i någon omfattning. Branddominerade marker, som är en förutsättning för god marklavtillgång, är ovanliga. Samtidigt är snön omvitnat djup vilket gör det svårt för renarna att tillgodogöra sig den lav som finns. När betet är låst på grund av att snön frusit så att renarna inte kommer åt marklavsbetet, används hänglavsbyte som reservbete. Karteringen visade att det i viss mån finns sådant bete bl.a. i

Högbergssområdet i det norra delområdet. Vid förhör med renskötare framgick att det ska mycket till innan renarna inte kan hitta tillräckligt med mat i området.

Vapsten sameby har under de senaste decennierna huvudsakligen flyttat förbi området med lastbil. Vid åtminstone ett tillfälle har fotflytt emellertid skett längs leden på våren. Av ansökningshandlingarna framgår att renskötare beskrivit att sådan flytt måste ske snabbt och forcerat eftersom en myr nordväst om ansökansområdet måste passeras under morgonen innan dagsmejan gör det omöjligt för renarna att ta sig över. Av ansökningshandlingarna framgår att övriga leder i området (som inte utpekats som riksintresse för rennäringen) sedan lång tid tillbaka inte använts.

Ansökansområdena har i stor omfattning anpassats med hänsyn till rennäringen. Bland annat har Ekorrliden, delar av Björnberget och norra delen av Högberget trots mycket goda vindförhållanden uteslutits ur ansökansområdena. Sammantaget kommer påverkan på renskötseln att bli begränsad. Det finns inte risk för att renskötseln i områden av riksintresse för rennäringen påtagligt försvåras av vindkraftverken. Det bedöms helt uteslutet att rennäringen helt skulle komma att upphöra på grund av vindkraftverken på det sätt som befarades vara fallet vid mark- och miljödomstolens prövning av vindkraftparkerna Gabrielsberget väst och Ava. Påverkan på renskötseln av vindkraftverken är reversibel.

De bedömningar mark- och miljödomstolen gjort i rennärringsfrågorna skulle vid en generell tillämpning i praktiken medföra att vindkraft knappast kan byggas i norra Sveriges inland.

Det intrång inom det för naturvården riksintressanta området Stöttingfjället som anläggningen skulle kunna medföra berör till arealen bråkdelen av promille av det omfattande riksintresseområdet som omfattar nästan 33 000 hektar. Vindkraftsanläggningen skulle kunna medföra markintrång i högst 11 hektar i riksintresseområdet Stöttingfjället. Skogsbruk pågår i riksintresseområdet och tillåts enligt skogsvårdslagstiftningen.

Vindkraftsanläggningen kommer inte att påtagligt påverka riksintresset för naturvård Stöttingfjället. Om vindkraft inte alls kan byggas i eller i närheten av riksintresseområdet Stöttingfjället medför det att vindkraft i princip inte alls kan byggas i Sveriges femte största riksintresseområde för vindbruk. Om Mark- och miljööverdomstolen bedömer att riksintresseavvägning är nödvändig bör beaktas att naturvärden redan getts företräde i större delen av det stora område som är utpekad som riksintresse för vindbruk.

De skogliga värdetrakterna som har pekats ut i strategidokument beslutade av länsstyrelsen har inget rättsligt stöd. Enligt 3 kap. 8 § miljöbalken ska områden som är av riksintresse för vindbruk skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar. Med länsstyrelsens tillämpning är det uppenbart att utpekandet av värdetrakterna påtagligt försvårar uppförandet av vindkraft inom områden av riksintresse för vindbruk.

En praxis med innebörden att vindkraftverk inte tillåts i eller nära värdetrakter skulle göra det svårt att bygga vindkraft i omfattande riksintresseområden och goda vindlägen i Västerbottens inland.

Om vindkraftverkens positioner bestäms i samband med att miljökonsekvensbeskrivningen upprättas krävs att detaljprojektering sker tidigt i processen, många år innan modell av vindkraftverk kan väljas. Detta är både miljö- och energimässigt sämre än att göra detaljprojekteringen när det är bestämt vilket vindkraftverk som ska byggas. Om så sker måste vägarna till vindkraftverken utformas så att de fungerar oavsett val av vindkraftverk. Detta gör att vägarna inte kommer att kunna utformas och placeras med så begränsad påverkan på naturvärden och hydrologi som är möjligt om det finns flexibilitet i tillståndet. Även om vindkraftverkens positioner bestäms med viss flyttmån är det svårt att optimera produktionen och slitaget för en grupp vindkraftverk. Förändring av en position i en ytterkant kommer att ha stor påverkan på positioner längre in i vindkraftparken, speciellt i en vindkraftpark med många vindkraftverk.

Möjligheterna att placera vindkraftverken och övriga anläggningar begränsas i stor utsträckning genom ansökansområdenas indelning i etableringsområden, vindkraftområden, stoppområden och hänsynsområden.

Nya restriktionsområden har nu markerats i Mark- och miljööverdomstolen och med anledning av detta och den teknikutveckling som beskrivs ovan har bolaget tagit fram en ny exempellayout. I layouten har vad som nu är känt om vindförhållanden i området och den tekniska utveckling som bedöms komma att ske fram till dess det är aktuellt att upphandla vindkraftverken vägts in. Om layouten fastställs i tillståndet bedöms dock risken vara stor för att de effektivaste vindkraftverken inte kan uppföras vilket medför att fler vindkraftverk måste byggas i Sverige för att uppnå riksdagens mål. Påverkan av vindkraftparken kan bedömas oavsett var inom ramen för ansökansområdena och restriktionsområdena vindkraftverk och andra anläggningar anläggs.

Länsstyrelsen önskar att det tydligt bör framgå att vindkraftverkspositionerna ska vara placerade så att hela verket inklusive vingarna är inom beviljat projektområde. Bolaget vill först påminna om att vindkraftverk endast kommer att placeras inom de redovisade vindkraftområdena. Bolaget vill vidare fästa domstolens uppmärksamhet vid att det område som redovisades i samrådsunderlagen var avsevärt större än det område som nu omfattas av ansökan. Vindkraftområdena sträcker sig endast undantagsvis ända till ansökansområdenas gräns. Inom ramen för ansökan i Norrbäck södra är det bara möjligt att placera vindkraftverk intill gränsen för ansökansområdena eller samrådsområdet längs korta sträckor i vissa vindkraftområden. Gränsen för ansökansområdet och samrådsområdet (som längs denna sträcka sammanfaller) har i dessa fall bestämts med hänsyn till fastighetsgränsen. Det har inte i samråden eller de fågelutredningar som utförts framkommit några omständigheter som motiverar särskilda restriktioner på andra sidan fastighetsgränsen.

I den norra delen av vindkraftområdet i Norrbäck norra kan det bli aktuellt att placera vindkraftverk så att bladen sveper utanför ansökansområdets gräns. Det område som gränsar till ansökansområdet har omfattats av samråd och utredningar och bolaget har

valt att utesluta det ur ansökansområdet med hänsyn till naturvärden på marken. Det finns inte några fågelintressen eller länkstråk som motiverar särskild hänsyn i det angränsande området.

I de fall där vindkraftområde sträcker sig ända fram till ansökansområdets gräns bedöms det sakna betydelse om delar av vindkraftverkens rotorerna tidvis kan passera områdesgränsen. Med hänsyn till de hårdgjorda ytor och fundament som måste anläggas kring vindkraftverken kommer det inte heller att vara möjligt att placera vindkraftverket närmare än cirka 20 meter från gränsen för ansökansområdena. Det kommer inte heller att vara möjligt att placera vindkraftverk så att rotorbladen sveper över intilliggande fastighet utan fastighetsägarens tillåtelse.

Rotorbladen kommer beroende av storlek på verk att passera cirka 40 meter över marken. Det bedöms därför inte finnas risk för att rotorerna påverkar hydrologin eller natur- eller kulturvärdesobjekt på marken. De motstående intressen som kan påverkas av rotorerna är länkstråk, fåglar och fladdermöss. Fladdermöss bedöms inte förekomma i någon utsträckning av betydelse i eller i närheten av ansökansområdena. Bolaget bedömer således att det inte är lämpligt eller nödvändigt att föreskriva den begränsning länsstyrelsen efterfrågar.

Beträffande rennäringens markanvändning i området kan sammanfattningsvis sägas att området ligger långt från närmaste kärnområden av riksintresse för rennäringen. Bolaget har förståelse för samebyarnas oro avseende det föreslagna konventionsområdet Mejvankilen, ett område med gott markbete. Bolaget noterar att både Vapsten sameby och länsstyrelsen avstyrkt att området ska ingå som norskt konventionsbete. Området ligger dock som närmast cirka sex kilometer från Norrbäck norra. Med anledning av det och att vindkraftparken inte bedöms omöjliggöra flytt av renar norr om Norrbäck har bolaget svårt att se att konventionsområdet tillsammans med vindkraftverken skulle kunna bilda en barriär som skär av samebyarnas vinterbetesområde i nord-sydlig riktning.

Den flyttled som passerar mellan Norrbäck norra och Svartlidengruvan har använts för vårflytt av renar de senaste åren. Såvitt framgån av uppgifter från Vapsten sameby återupptogs fotflytt av renar vid Norrbäck inte 2008 utan först efter det att bolaget ansökte om tillstånd för Norrbäck vindkraftpark.

De villkor som föreslås, bland annat villkor 25 som avser kompensationsåtgärder, har utformats med hänsyn till de förhållanden som råder vid Norrbäck. Hänsyn har tagits till hur samebyarna använder området och de förutsättningar för bete av marklav och hänglav som finns i området. Antalet vindkraftverk har inte varit avgörande för utformningen av villkoren. Det villkor avseende kompensationsåtgärder som bolaget föreslagit avser ett mer än fem gånger högre belopp (7 150 000 kronor) än motsvarande villkor för vindkraftparken vid Hornmyran (1 350 000 kronor). Skälet till att ett högre kompensationsbelopp än för Hornmyran föreslås är inte att bolaget bedömer att Norrbäck vindkraftpark skulle medföra större påverkan på rennäringen än vindkraftparken vid Hornmyran. Det beror istället bland annat på att det område som kan komma att påverkas av vindkraftparken är större än vid Hornmyran. Bolagets beräkningar bygger också genomgående på konservativa antaganden till rennäringens fördel. Förslaget till villkor 25 är utformat så att det ska finnas möjlighet för Vapsten sameby att ha stort inflytande över hur kompensationen ska utformas och inköp av till exempel krubbor, kälkar och transporter ryms inom ramen för möjliga kompensationsåtgärder. Hänsyn har dock inte tagits till krubbor, kälkar och transporter i beräkningarna. Bolaget bedömer därför att det är skäligt att höja beloppet i villkorsförslaget från 7 150 000 kronor till 7 350 000 kronor.

Sametinget anför att markområdena är nödvändiga för att upprätthålla de funktionella sambanden för renskötseln. Bolaget är medvetet om att funktionen mellan områden är värdefull för renskötseln. Bolaget kan dock inte se att det i det här fallet skulle kunna finnas någon risk för påverkan på funktionella samband. Sametinget beskriver inte heller vilka funktionella samband som avses eller på vilket sätt de skulle kunna påverkas. Den forskning som framkommit under senaste åren som redovisat att vindkraftverk i vissa områden medfört påverkan på renskötseln visar på undvikelseffekter motsvarande cirka 20 procent på en kilometers avstånd från

vindkraftverk. Således har cirka 80 procent av renarna i de fallen inte undvikit området närmast vindkraftverken. Bolaget vill påminna om att dessa resultat gäller för kalvningsland och för vindkraftverk som ligger centralt i ett viktigt betesområde vilket inte är fallet i Norrbäck, samt att studier av vindkraftparker i områden som mer påminner om Norrbäck, till exempel vid Stor-Rotliden, inte visat att renarna undvikit vindkraftverken.

Bolaget noterar att stödutfodring av renar idag är mycket vanligt förekommande inom renskötseln och att skälet till det i första hand torde vara klimatförändringar som leder till väderförhållanden med låst bete. Att det är mycket snö innebär inte att renar automatiskt når att beta hänglav, snarare tvärt om då djup snö innebär problem för renarna att röra sig. Det krävs att snön har bärighet i form av skare för att hänglaven ska kunna tillgodogöras av renarna. Renar kan bara ströva fritt och beta om snön har bärighet. Skare uppkommer vanligen bara under en kortare period under vårvintern och vissa år inte alls på grund av varmt töväder.

Risken för sammanblandning av renar mellan samebyar torde vara liten då de två samebyarnas kärnområden och riksintresseområden ligger flera mil ifrån varandra vid Norrbäck.

Samebyarna har anfört i huvudsak följande:

Kunskapsläget avseende vindkraft och rennäring ger starkt stöd för att rennäringen påverkas långt mer än vad bolaget i det nu aktuella målet och vindkraftsbranschen generellt vill kännas vid. Konsekvenserna är inte så marginella att det räcker med att påstå att samexistens är möjlig utan bolagen måste också presentera relevanta åtgärder för att möjliggöra samexistens. Det aktuella området utgör område av betydelse för rennäringen som enligt 3 kap. 5 § första stycket miljöbalken så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Utifrån samebyarnas beskrivning av pågående markanvändning och den forskning som finns saknas enligt samebyarna anledning att anta att den ansökta verksamheten inte påtagligt kan komma att försvåra näringens bedrivande. Försiktighetsprincipen innebär

bl.a. att brist på vetenskaplig säkerhet inte ska användas eller tolkas på ett sätt som medför att åtgärden tillåts. Samebyarna har alltigenom processen hänvisat till den forskning som hänvisas till både av svenska och norska myndigheter i fråga om tillåtlighet av vindkraft i förhållande till rennäringen.

Renskötseln har en rätt att nyttja den aktuella marken för vinterbete och att exploatera den marken för industriell verksamhet (energiproduktion) får naturligtvis konsekvenser inte bara för rennäringen såsom ett allmänt intresse utan också för samebyarnas förutsättningar att bedriva renskötsel (det enskilda intresset och en civilrättsligt skyddad rätt). Vad som utgör kärnan av vinterbetet låter sig inte definieras varken av riksintresseklassificering eller av någon annan administrativ åtgärd. Den definitionen gör renarna under sin betesvandring genom landskapet som bland annat präglas av områdets naturliga förutsättningar och tillgång till föda samt på snö och väderförhållanden.

Att området är kuperat innebär att snötäcket sällan blir låst för renarna. Renarna kan gräva undan snön och komma åt markbetet. Den vinterbetesgrupp inom Vapsten som nyttjat samebyns mer västliga vinterbetestrakter på och invid Stöttingfjället har inte behövt utfodra sina renar, vilket styrker områdets betydelse för renskötseln i området och den pågående markanvändningen. En förlust av ett sådant område kommer att få mycket långtgående och negativa konsekvenser på förutsättningarna för att kunna nyttja samebyns västligaste vinterbetestrakt, vilket inte kan beskrivas som en åtgärd som inte påtagligt försvårar rennäringens bedrivande.

Oaktat de nya uppställda miljömålen om förnyelsebar energi har staten uttalat i prop. 1975/76:209 samt 1976/77:80 att rennäringen utgör ett allmänt intresse och att det allmänna har ett särskilt ansvar att tillse att det inom varje sameby finns grundläggande förutsättningar för ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt hållbar renskötsel. Sett mot dessa tidiga uttalanden och de förhållandevis nyligen uppställda miljömålen anser samebyarna att det tydligt framgår att rennäringen har ett såväl civilrättsligt som offentlighetsrättsligt skydd mot sådana ingrepp som en vindkraftetablering utgör.

Vad gäller bolagets förslag till villkor avseende rennäringen anser samebyarna att det är helt underdimensionerat i förhållande till vilken typ av vindkraftpark som avses i det aktuella målet. Målet om Hornmyran avsåg nio vindkraftverk vilket av uppenbara skäl inte är jämförbart med det antal vindkraftverk som nu är i fråga. Dessutom skiljer sig renarnas tamhetsgrad åt mellan inte bara olika samebyar men också mellan olika vinterbetesgrupper inom en sameby. Den vinterbetesgrupp som i dagsläget nyttjar området i Norrbäck har skygga renar som undviker vägar, järnvägar och områden som präglas av mänsklig aktivitet. Rennäringen har generellt sett ett stort behov av orörda och sammanhängande betesmarker men det behovet blir påtagligt större inom samebyarna och för renskötare med skyggare renar.

Hur eventuella åtgärder avseende s.k. ekologisk kompensation ska så att säga avräknas villkoren avseende rennäringen anser samebyarna inte kan bedömas endast på handlingarna i målet utan att det i sådana fall måste till en ingående utredning vilka dessa i sådana fall skulle vara och på vilket sätt dessa eventuellt skulle ha en positiv inverkan på rennäringens markanvändning.

Samebyarna anser att de av bolaget föreslagna försiktighetsåtgärderna inte är tillräckliga och delvis också oskäligen. Många av de förslag som bolaget har lämnat följer egentligen av sedvanliga fastighetsrättsliga hänsynskrav mellan arrendator och befintliga och äldre nyttjanderättsinnehavare till fast egendom. Villkor av hänsyn till rennäringen som ett allmänt intresse saknas såsom samebyarna uppfattat bolagets inlagor. Inte heller motsvarar villkorsförslagen de skador och olägenheter som uppstår på rennäringen i synnerhet genom ianspråktagande av Björnberget eftersom konsekvenserna på rennäringen blir omfattande.

I dagsläget tvingas samebyarna varje år transportera renarna förbi förstörda flyttleder på grund av vattenregleringarna. Det är de enskilda renskötarna som varje år står för dessa merkostnader som orsakas av vattenkraften. Vapsten sameby har sedan år 2008 återupptagit s.k. traditionell flyttning efter ett uppehåll om ca. 15 år, ett uppehåll som till stor del berott på skogsbruket, torvbrytning, vattenregleringarna osv. Ett intrång i

form av den nu aktuella vindkraftparken skulle helt omöjliggöra nyttjandet av betestrakten samt traditionell flyttning med renar. Blir renar kvar i området under sommaren och på grund av vindkraftparken, såsom med torvtäkten i Norrheden, kan det krävas upp till en veckas helikopterflygning att flytta dem så de kommer upp till fjälls.

Bolagets beräkningar på enbart foder innefattar inte det merarbete för att fodra renarna eller den infrastruktur som behövs för att fodra en större renhjord. Inte heller tar den föreslagna ersättningen höjd för hela den nu berörda vinterbetesgruppens sammanlagda antal renar och inte heller de vinterbetesgrupper som kan komma längs med flyttlederna som påverkas av den aktuella parken. Det är inte skäligt att samebyarna själva ska hålla med krubbor, kälkar, transporter, hökälkar och personal för ett intrång som bolaget orsakar. Att fodra renar kräver minst två personer för att köra ut foder och hö samt ha översikt över renarna så de inte insjuknar osv.

Samebyarna anser att skadeförebyggande åtgärder inte kan kompensera den förlust av betesmarker, merarbete och kumulativa konsekvenser på andra betesmarker som vindkraftparken orsakar varför vindkraftparken inte ska medges tillstånd. Vapsten sameby har alltigenom samrådsprocessen anfört att vindkraft på Björnberget kommer att medföra att det område från Tallträsk och västerut mot E45, som idag nyttjas för vinterbete, inte kommer att kunna nyttjas eftersom det kräver att området kring Björnberget och norrut kan fungera som uppsamlingsområde.

Renbetesmarkerna krymper successivt och har de senaste decennierna reducerats mycket påtagligt. Tidigare hade samebyarna flexibilitet gällande betesmarker och det fanns betesområden som kunde avvaras i syfte att låta betet återhämta sig efter en tids nyttjande. När betesmarker tas i anspråk av andra markanvändare så tvingas rennäringen anpassa renskötseln till de marker som återstår, vilket på sikt kommer att innebära inte bara att allt färre renskötare kan ägna sig åt renskötsel utan också att rennäringens sårbarhet i förhållande till exempelvis klimatförändringar och tillkommande exploateringar ökar.

Vapsten sameby har ett föreslaget konventionsområde enligt Ds 2010:22 längs med Umeälven som enligt förslaget kallas "Mejvankilen". Konventionsförslaget är undertecknat av bägge stater men ännu inte framlagt för riksdagen eller stortinget. Om konventionsförslaget blir en realitet och vindkraftparken byggs kommer vindkraftparken och konventionsområdet utgöra en barriär som skär av Vapsten samebys vinterbetesområde i nord-sydlig riktning och omöjliggör att ett mycket omfattande område kan nyttjas för vinterbete och sannolikt inte heller för renflyttning. Renarna kommer att undvika vindkraftparken och söka sig till södra delen av vindkraftparken och då kommer de in på Vilhelmina norra samebys betesmarker. När renarna sammanblandas där under vårtid så kommer de att beta på den samebys betesmarker till hösten eftersom det är omöjligt att skilja renarna på våren.

Samebyarna ställer sig mycket undrande till länsstyrelsens och bolagets påstående om att området vid Norrbäck inte utgör de mest frekvent nyttjade markerna för rennäringen. Området kring Norrbäck omfattar en vinterbetestrakt som under de senaste tio åren har nyttjats varje vinter för renbete.

En vinterbetestrakt inom Vapsten sameby är grovt skisserat området mellan E45 och ner till Lycksele. Det är ett område som rymmer en vinterbetessäsong, ibland två grupper under en vinterbetessäsong. Omfånget av en trakt är beroende av hur renskötseln bedrivs. Området i och intill Norrbäck är ett sådant område som krävs för att vinterbetestrakten ska kunna nyttjas för vinterbete. Utan Norrbäck blir vinterbetestrakten inte sammanhållen och blir således inte det större område som krävs för att kunna användas för renskötsel.

Vad bolaget har anfört gällande att s.k. fotflytt har återupptagits först efter att bolaget har ansökt om tillstånd för Norrbäck vindkraftpark är inte bara felaktigt utan saknar också betydelse och ska lämnas helt utan avseende inte bara med hänvisning till det ovan anförda men också eftersom renskötseln faktiskt utgör en del av pågående markanvändning i området. Själva markanvändningen definieras av 1 § rennäringslagen (1971:437) där det framgår att rätten består i att använda land och

vatten för sig och sina renar. Det saknas således betydelse hur själva nyttjandet ser eller har sett ut.

Renarna har denna vinter själva valt att beta området på ett sätt som inte har någon motsvarighet varken i bolagens utredningar eller förslag till åtgärder. Området som avses för den ansökta verksamheten har under den innevarande betessäsongen 2018/2019 nyttjats för bete under förjulsvintern. Renarna har betat området sedan 6 november till början av februari, när detta skrivs, och det har varit en bra betesvinter och renarna har varit stationära i området. I området har det betat ca 2500 renar under tre månader. Det visar enligt samebyarna på områdets goda beteskapacitet, funktion och betydelse för rennäringen i samebyarna. De områden där det planeras vindkraft är ypperliga vinterbetesområden där det kan beta flera tusen renar under minst tre månader, det har denna vinter visat.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande:

Länsstyrelsen konstaterar att bolaget ändrat sina yrkanden i Mark- och miljööverdomstolen genom att begränsa vindkraftområdena. Det är ganska stora förändringar som gjorts vid prövningen i sista instans. Dessa förändringar är dock inte tillräckliga för att länsstyrelsen ska anse att lokaliseringen är lämplig. Länsstyrelsen motsätter sig fortsatt hela etableringen, även om bolaget har lyssnat på motparterna och gjort ett ambitiöst försök att minska påverkan på motstående intressen.

Utredningarna om vilken påverkan en etablering skulle få är grundligt gjorda och länsstyrelsen anser att det finns tillräckligt underlag för att avgöra tillåtligheten.

Bolaget har på ett tydligt sätt angett restriktionsområden och områden där de anser att det är möjligt att placera verk samt vilka värden som finns i de områden de vill anlägga verk.

Att bygga en grön infrastruktur för bevarande av biologisk mångfald och viktiga ekosystemtjänster är en del i länsstyrelsens uppdrag. Detta ska göras genom att bevara, restaurera och återskapa ekologiskt funktionella nätverk i landskapet. En del i detta arbete är att skapa ett formellt skydd av värdefulla skogar, men det är viktigt att

understryka att det inte går att skapa en grön infrastruktur enbart med formellt skyddade områden, därför är en annan del i det arbetet de skogliga värdetrakterna. De prioriterade skogliga värdetrakterna är de mest värdefulla områdena i landskapet och värdetrakterna längs Stöttingfjället är de bästa och därmed viktigaste områdena för bevarande och spridande av biologisk mångfald i Västerbottens län. Stöttingfjället är det enda området nedanför fjällen av den här storleken som är i stort sett opåverkat och kan beskrivas som en ryggrad för den biologiska mångfalden i länet. Konnektiviteten mellan värdetrakterna Stöttingfjället och Jovan II har brister i dag. När bevarandearbetet övergår från skydd till restaurering kommer resurserna i första hand att läggas på områden som detta, det vill säga mellan två prioriterade värdetrakter. Att förbättra konnektiviteten är en viktig del för att få en väl fungerande grön infrastruktur. Det hindrar dock inte möjligheten att etablera vindkraft längs Stöttingfjället, men inom och där det är som kortast avstånd mellan de skogliga värdetrakterna bör en exploatering av denna omfattning inte tillåtas. För att uppnå de av regeringen uppsatta miljömålen måste produktionen av förnyelsebar energi öka men vi måste också värna om den biologiska mångfalden. Att ytterligare försämra möjligheterna till grön infrastruktur där potentialen ändå är som störst är inte lämpligt och på den aktuella platsen bör naturvärdena ges företräde framför produktion av förnyelsebar energi. De prioriterade skogliga värdetrakterna är de mest värdefulla områdena i landskapet och värdetrakterna längs Stöttingfjället är de bästa och därmed viktigaste områdena för bevarande och spridande av biologisk mångfald i Västerbottens län.

Om Mark- och miljööverdomstolen gör en annan avvägning mellan de motstående intressena och vikten av grön infrastruktur och kommer fram till att vindkraftetablering är tillåtlig, är det av största vikt att Högberget och Granmoren undantas från exploatering. En etablering inom Högbergsområdet av verk 15 och på Granmoren, av verken 1, 6 och 7, är inte acceptabelt. På Högberget finns en pågående reservatsbildningsprocess och verk nr 15 är inom de tilltänkta reservatsgränserna. Ett vindkraftverk där skulle innebära att delar av en värdekärna inom en prioriterad skoglig värdetrakt tas i anspråk. Den skogsbilväg som leder fram till södra kanten av Högberget har inte inneburit någon större påverkan och försämring av de naturvärden som finns på berget idag. Naturvärdena på platsen är så höga att de är prioriterade för

formellt skydd, vilket Naturvårdsverket beviljat medel för, och reservatsbildningsprocessen är endast vilande på grund av ansökan om Norrbäckes vindkraftpark. Länsstyrelsens inställning är därför att etablering på Höggerget inte kan ske under några förutsättningar.

Granmoren är en del av ett större obrutet skogs- och myrlandskap, som till stora delar omfattas av det nyligen bildade Stöttingfjällets naturreservat. Området hyser trots kraftig huggningspåverkan höga naturvärden knutna till gamla granar, död ved och stort lövinslag. Mindre delar är urskogsartade. Granmoren omfattas inte av reservatet, men det har att göra med markåtkomsten och inte vilka värden området hyser. Att etablera vindkraft och vägar på Granmoren, som inte tidigare varit tillgänglig från väg, är olämpligt och ger en uppsplittring och fragmentering av området. Det angivna ska dock inte tolkas som att länsstyrelsen anser att andra områden, som Bäckmyrkullen, är lämpliga att etablera vindkraft på. För att bevara och förbättra den biologiska mångfalden krävs ett helhetsperspektiv.

Om vindkraftetableringen beviljas anser länsstyrelsen att det är viktigt att bolaget redogör för koordinater alternativt SHAPE-filer på de restriktionsområden som de presenterar i kartorna. Det bör även tydligt framgå att vindkraftspositionerna ska vara placerade så att hela verket inklusive vingarna är inom beviljat projektområde. Bolaget har framfört att det inte är lämpligt eller nödvändigt att föreskriva begränsningar om att svepytan ska vara inom ansökt område. Länsstyrelsen kan dock inte hitta i vare sig samrådsunderlaget eller ansökningshandlingarna där det framgår att delar av verken kan komma att vara utanför ansökansområdena. Länsstyrelsen anser generellt att ansökt verksamhet ska rymmas inom det område som samrådet och ansökan avser och att bolaget inför en ansökan ska ha gjort en noga avvägning och avgränsat projektområdet så att det motsvarar den faktiska yttersta gränsen för verksamheten. För att undvika tolkningssvårigheter bör Mark- och miljööverdomstolen klargöra hur verken får placeras om tillstånd meddelas.

Området vid Norrbäck har beskrivits ha goda förutsättningar för hänglavsbyte, vilket framför allt nyttjas när markbetet är låst. Området är viktigt för flexibiliteten i

marknyttjandet och som en del i det funktionella sambandet mellan mer frekvent nyttjade områden. Funktionella samband är viktigt för att rennäringen ska kunna bedrivas på traditionellt vis med naturbetesbaserad renskötsel. Markernas flexibilitet kan dels påverkas av klimatförändringar, som kan innebära att hänglavsbetet blir viktigare, men också av etableringar som till exempel skogsbruk, vindkraft, gruvor och täkter som tar mark i anspråk. Längs Stöttingfjället finns flera tillståndsgivna vindkraftparker. Det är viktigt att vid bedömning av tillåtligheten väga in betydelsen av funktionella samband i kombination med den kumulativa effekten som påverkar rennäringen och berörda samebyar i denna del av Västerbotten.

Stöttingfjällets miljöskyddsförening har anfört bl.a. följande:

Stora investeringar i naturskydd har gjorts längs Stöttingfjället. Vattenfalls platsval saknar stöd i miljöbalken. EU-kommissionens riktlinjer för grön infrastruktur redovisar att landområden sammansatta av höga naturvärden inte ska fragmenteras av miljöfarlig verksamhet. Bolaget bör ange utbredningsområdet för den areal som påverkas negativt av verkens roterande rörelser och högintensivt vita roterande varselljus som bländar och stör över stora avstånd. Jaktliga värden och naturupplevelsen skadas inom flera mils radie. Under årets mörka tid blir störningen för stor.

Bolaget följer inte Naturvårdsverkets riktlinjer för buller vid bostad.

Begränsningsvärdet 40 dB(A) vid fasad överstiger Naturvårdsverkets riktlinjer för buller i aktuella miljöer längs Stöttingfjället. Mätmetoden dB(A) är direkt olämplig när det gäller buller från vindkraftverk. Metoden är utvecklad för att användas i kontorsmiljöer där lågfrekvent buller är lågt. För vindkraftverk är lågfrekvent buller högt och helt avgörande för att verk inte ska byggas på ansökta platser längs Stöttingfjället. Det är uppenbart att verkliga förhållanden som känns i hela kroppen ska beaktas för att undvika skador på fauna och människornas hälsa och miljö. Erfarenheter visar att lågfrekventa vibrationer utlöser flyktbeteende hos faunan. Flykten har stärkt arternas förmåga att överleva.

Föreningen begär att bolaget redovisar en karta som visar utbredningsområdet för hörbart lågfrekvent amplitudmodulerande buller för vindkraftens problemfrekvens band 63Hz när ljudnivåhöjande effekter medräknas för de parker som Vattenfall har ansökt om på Fäbodberget, Blakliden och i Norrbäck samt en karta som visar utbredningsområdet för den areal som påverkas negativt av verkens roterande rörelser och högintensiva vita roterande varselljus som bländar och stör över stora avstånd.

Enligt SMHI:s långtidsmätningar blåser det sämst i landet i Västerbottens inland.

REMISSYTTRANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Sametinget har i yttrande anfört i huvudsak följande:

Sametinget bestrider ändring. Bolaget har justerat sina yrkanden i Mark- och miljööverdomstolen men Sametinget anser att renskötseln kommer att påtagligt försvåras oavsett om tillstånd skulle beviljas för vindkraftparken enligt de nya yrkandena eller de yrkanden som gällde i mark- och miljödomstolen. Området som helhet är betydelsefullt och lämpligt för rennäringen. Sametinget styrker samebyarnas åsikt att nya forskningsrapporter visar att vindkraftverk påverkar renar mer än vad forskningen tidigare ansåg.

Ett påtagligt försvårande av rennäringens bedrivande kan uppstå på flera grunder. Det tydligaste exemplet är när ett skyddsvärt område inte längre går att nyttja. En sådan situation kan uppstå när en anläggning, t.ex. ett vindkraftverk upprättas i området. Men det kan också vara de indirekta effekter en åtgärd orsakar som förhindrar ett nyttjande. Exempelvis kan buller och andra typer av ljudstörningar från vindkraft medföra att ett område inte längre kan brukas trots att källan till störningarna inte är belägen inom närområdet. Likaså kan en väg mellan två värdefulla områden medföra att inget av dem kan användas då sambandet (flyttleden) däremellan blir obrukbart. Inom rennäringen har områden olika funktion utifrån landskapets utformning. En förändring av landskapet så att funktionen inte längre kvarstår försvårar påtagligt rennäringens bedrivande. Mindre tydliga fall av påtagligt försvårande kan vara när ett område

fortfarande kan nyttjas men kräver merarbete eller merkostnader för att så ska kunna ske. Påverkan som påtagligt kan försvåra för rennäringen kan även föreligga när en åtgärd genomförs utanför ett skyddsvärt område, dvs. områden som utpekats som riksintresse och områden som har betydelse. Detta eftersom det är åtgärdens konsekvenser för området som ska bedömas (se prop. 1985/86:3 s. 117 f). Även förhållandevis begränsade åtgärder kan avsevärt försvåra renskötseln. Det är således inte bara de utpekade områdena som ska skyddas utan även funktionella samband som flyttleder och sammanhängande markområden så att den fria strövningen till och från dessa områden inte hindras. Samebyarnas beskrivning av att markområdena är nödvändiga för att upprätthålla de funktionella sambanden stämmer.

Det är den traditionella renskötseln och de mark- och vattenområden den kräver, som ska skyddas. Detta innebär att om renskötselns utövande tvingas anpassas utifrån en åtgärd genom att kräva stödutfodring eller inhägnad av renar har renskötseln påtagligt försvårats eftersom den inte längre kan bedrivas på traditionellt sätt. Vidare kan användningen av ett visst område plötsligt förändras på grund av klimat- och väderförhållanden. Lokaliseringen av vindkraft är därför mycket viktig vid bedömningen av om den kan påtagligt försvåra renskötseln. Hur stort område en vindkraftpark tar i anspråk och områdets funktion för renskötselns bedrivande ska bedömas och grunda sig på renskötarnas kunskap.

Det aktuella området är viktigt därför att det är höglänt och vid dåliga vintrar för renbetet söker sig renarna uppåt efter höjderna. Området är varierat med åsar och det innebär att även om det är djup snö så kommer renarna åt att beta efter marklaven. Området inrymmer gammal granskog där det är gott om hänglav och där det är mycket snö när renarna högre upp efter hänglavsgranarna. Området är sådant att renarna fritt får ströva efter mark- och hänglav. Renskötseln är i behov av hela området eftersom renarna delar upp sig. Det är tack vare att det är så mycket hänglavsskogar som man inte har behövt utfodra renarna med pellets de senaste dåliga vintrarna med låst bete på andra ställen. Sametinget, som handlägger ansökningar om katastrofskadeskydd, kan styrka att Vapsten samebys vintergrupp som håller till i området inte har sökt något bidrag för nödutfodring sedan år 2007. Tillgången till olika betesmarker, med

flexibilitet att nyttja dem vid olika årstider, och väderförhållanden är mycket viktigt för renskötelsens klimatanpassningsåtgärder. På grund av sitt höjdläge med hänglavsskogar bör områdena hållas intakta utan vindkraftverk. Forskningen lyfter fram att negativ konkurrerande markanvändning är en av de faktorer som har störst inverkan på renskötelsen och att det även kommer att ha stor betydelse för effekterna av ett förändrat klimat. Sametinget bedömer, utifrån ovanstående, att området är ett väldigt viktigt område för samebyarnas klimatanpassning. Området kring Norrbäck är beläget så att renar kan ströva västerut själva tillbaka till åretruntmarkerna om renar blivit kvar i området eller öster om området. De funktionella sambanden skulle omintetgöras om vindkraftparken realiseras.

Sametinget anser att domstolen inte kan fästa vikt vid bolagets bedömning av områdets funktion och värde för renskötelsen. De som har kunskap att göra en sådan bedömning är renskötarna. Renskötsel bygger på ekologiskt hållbara principer och är därför beroende av ett sammanhållet naturlandskap. Olika områden och möjligheten att förflytta sig däremellan brukar benämnas funktionella samband. De funktionella sambanden skapar grundläggande förutsättningar att bedriva renskötsel i en sammanhållen årscykel. Ett krav för skydd av funktionella samband är att renskötelsen inom ett område inte ska tillåtas bli störd av exploateringar i sådan omfattning att den sammanlagda effekten av exploateringarna leder till att den sammanhållna årscykeln hotas. Det kan påverka alla andra vinterbetesområden i sin tur.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har tagit del av den muntliga bevisning som togs upp i målet vid mark- och miljödomstolen i de delar som har åberopats här.

Parterna har åberopat skriftlig bevisning.

Det som kan prövas i detta mål är den ansökan som bolaget har gjort och som underinstanserna har prövat och avslagit, med de justeringar som framgår av bolagets överklagande.

Stöttingfjällets miljöskyddsförening har i sina svarsskrivelser framställt ett antal yrkanden, varav en del avser andra vindkraftsanläggningar samt även angett att man ”stämmer” miljöprövningsdelegationen ”för tjänstefel och till skyldighet att återkalla av sakägare och markägare överklagade vindkraftstillstånd längs Stöttingfjället” och även begärt biträde av namngiven advokat m.m. Föreningen har även yrkat att miljöprövningsdelegationen ska uppmanas att tillföra tillstånden ett villkor av viss lydelse. Föreningen har också krävt ideellt skadestånd för nedlagt arbete enligt kostnadssammanställningar som har inlämnats till Justitiekanslern samt att tillägget vindkraft till Lycksele kommuns översiktsplan ska ogiltigförklaras. Eftersom samtliga dessa yrkanden ligger utanför prövningsramen i detta mål ska de redan av det skälet lämnas utan avseende. Det finns inte anledning att meddela ett formellt avvisningsbeslut.

Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen yrkat i första hand att få uppföra högst 41 vindkraftverk i de vindkraftsområden som markerats i karta, bilaga 1, varav högst 22 verk i ansökansområdet Norrbäck norra och högst 19 verk i ansökansområdet Norrbäck södra.

I andra hand har bolaget framställt två yrkanden. Det ena yrkandet är att få tillstånd att uppföra och driva högst 37 vindkraftverk, varav högst 22 i Norrbäck norra och högst 15 i Norrbäck södra. Yrkandet innebär att de fyra vindkraftverk som planerats i Bäckmyrkullenområdet har undantagits. Det andra yrkandet omfattar att få uppföra och driva högst 38 vindkraftverk, varav högst 22 verk i Norrbäck norra och 16 verk i Norrbäck södra. Där har då undantagits de tre vindkraftverk som planerats i Granmorenområdet. I tredje hand har bolaget yrkat att få uppföra högst 34 vindkraftverk, varav högst 22 verk i Norrbäck norra och högst 12 verk i Norrbäck södra. Då har undantagits såväl de fyra vindkraftverk som planeras i Bäckmyrkullenområdet som de tre vindkraftverk som planeras i Granmorenområdet. Slutligen har bolaget i fjärde hand yrkat att få uppföra vindkraftverk i de delar av ansökansområdena som domstolen bedömer tillåtliga.

Mark- och miljödomstolen har avslagit ansökan i sin helhet huvudsakligen med motiveringen att en vindkraftetablering skulle riskera att påtagligt skada de skyddsvärda naturvärden som finns i området samt påtagligt försvåra rennäringens bedrivande.

Bolaget har gjort gällande att mark- och miljödomstolen har gjort en felaktig bedömning av den ansökta verksamhetens påverkan på naturvärden, kulturmiljön samt rennäringens intressen och av skyddsvärdet av motstående intressen i området.

Vindkraft utgör en viktig förnyelsebar energikälla och det kan konstateras att det ansökta området har goda vindförhållanden för vindkraftproduktion. Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att ett av projektområdena, Norrbäck södra, till viss del ligger inom ett område som är utpekade som riksintresse för vindbruk. Norrbäck södra omfattas vidare delvis av riksintressen för naturvård, Öre älv och Stöttingfjället. Norr om Norrbäck norra och söder om Norrbäck södra finns av länsstyrelsen utpekade särskilt prioriterade skogliga värdeetrakter. Norrbäck norra ligger delvis inom södra delen av värdeetrakten Jovan II och Norrbäck södra ligger delvis inom norra delen av värdeetrakten Stöttingfjället.

Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 25 september 2015 i mål nr M 11588-14 angett att klassificeringen av områden som värdeetrakter med värdekärnor inte är att jämställa med ett områdesskydd och kan inte i sig utgöra skäl för att avslå ansökan om tillstånd. Vid en prövning om det är lämpligt att tillåta lokalisering av vindkraftverk i ett område utgör det dock ett underlag i målet som domstolen, i likhet med annan utredning, har att bedöma i ett sammanhang. I det ovan nämnda målet avsåg Mark- och miljööverdomstolen överklagandet från sökanden som yrkade att verksamhetsområdet skulle utökas och vindkraftetablering tillåtas även i de områden som miljöprövningsdelegationen och mark- och miljödomstolen hade undantagit, som låg inom en skyddszon till av länsstyrelsen utpekade värdeetrakter.

Länsstyrelsen har gjort gällande att konnektiviteten mellan värdeetrakterna har brister i dag och att en förbättring i detta avseende är en viktig del för att få en väl fungerande

grön infrastruktur. Länsstyrelsen har därvid uttalat att det inte är lämpligt att ytterligare försämra möjligheterna till grön infrastruktur där potentialen är som störst genom etablering av vindkraft på platsen, varför naturvärdena i detta fall bör ges företräde framför produktion av förnyelsebar energi.

Beträffande avvägningen mellan de motstående intressena naturvård och vindkraft konstaterar Mark- och miljööverdomstolen att det saknas anledning att ifrågasätta att värdeetrakterna är av stor betydelse för bevarande och spridande av biologisk mångfald samt att förbättring av konnektiviteten mellan värdeetrakterna är viktigt för att få en väl fungerande grön infrastruktur. Det ska dock beaktas att de prioriterade värdeetrakterna har en stor geografisk utbredning jämfört med ansökt verksamhet. Projektområdena i Norrbäck ianspråktar en liten andel av marken inom värdeetrakterna. Bolaget har vidare anpassat placeringen av vindkraftverken och övriga anläggningar efter de naturvärden som inventerats och identifierats i syfte att begränsa påverkan på värdefull natur. Vindkraftverkens påverkan på naturvärdena inom värdeetrakterna får därmed betraktas som liten, i vart fall efter anläggningsfasen. Området mellan värdeetrakterna kommer visserligen att påverkas av vindkraftverken. Värdeetrakterna är dock redan idag åtskilda av vägar och bebyggelse. Den ansökta tillståndstiden är begränsad till 30 år. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att varken vindkraftverkens påverkan inom eller mellan värdeetrakterna utgör något hinder mot tillåtligheten.

När det gäller den närmare placeringen av vindkraftverken kan följande konstateras: Ett område inom projektområdet Norrbäck norra, Högbergsområdet, är föremål för en reservatsbildningsprocess. Naturvärdena på platsen är enligt länsstyrelsen så höga att de är prioriterade för formellt skydd. Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen undantagit stora delar av Högbergsområdet, som ligger i södra delen av värdeetrakten Jovan II. Enligt bolaget har vindkraftområdet minskats och flyttats något så att det tydligare sammanfaller med den befintliga vägen till Högbergsområdet vilket minskar påverkan på naturmiljön och hydrologin, som redan idag är påverkad av vägen. Ett vindkraftverk, nr 15, är dock tänkt att placeras inom de tänkta reservatsgränserna.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i länsstyrelsens bedömning att det inte är lämpligt med etablering av vindkraftverk i Högbergsområdet där verk nr 15 har föreslagits. Även om det finns en befintlig skogsbilväg som leder dit innebär ansökan att denna väg kommer att förstärkas och breddas. Dessutom pågår en reservatsbildning i området. Vad bolaget har anfört om att skogsbruksåtgärder skett i Norrbäck norra under hösten och vintern 2018 i form av gallring på Högberget och att detta stärker bedömningen att de faktiska naturvärdena i naturvärdesobjekt i och nära vindkraftområdet kommer att beröras i mycket liten utsträckning, föranleder ingen annan bedömning. Beträffande övriga 21 verk som ansökan omfattar i området Norrbäck norra föreligger dock inga hinder ur naturvärdesynpunkt, särskilt som flera områden med höga naturvärden numera har undantagits från planerna på vindkraftetablering i området.

Norrbäck södra ligger som angetts delvis inom en av länsstyrelsen särskilt prioriterad skoglig värdestrakt, Stöttingfjället. Länsstyrelsen har anfört att det är olämpligt att etablera vindkraft och vägar på Granmoren, som inte tidigare varit tillgängligt från väg, eftersom det skulle innebära en uppsplittring och fragmentering av området. Bolaget har anfört att vindkraftområdena på Granmoren är utpekade som riksintresse för vindbruk och att två av de tre vindkraftverken där ska placeras på ett hygge där det råder mycket goda vindförhållanden.

Mark- och miljööverdomstolen delar länsstyrelsens bedömning att Granmorenområdet inte är lämpligt för etablering av vindkraftverk. Området ligger visserligen inom ett område av riksintresse för vindbruk men gränsar till område av riksintresse för naturvård, Gardisjöleden, som har undantagits i en annan ansökan om tillstånd till vindkraftpark av sökanden i det denna dag avgjorda målet M 6860-17. Området är i dag relativt orört med höga naturvärden och bör därför inte exploateras. I övrigt bedömer Mark- och miljööverdomstolen att naturmiljön inte utgör något hinder mot lokalisering av vindkraft i Norrbäck södra av övriga ansökta högst 16 verk enligt bolagets andrahandsyrkande b).

Beträffande påverkan på rennäringen omfattas, som framgått av miljöprövningsdelegationens beslut, inget av de områden som ansökan avser av något riksintresse för rennäringen. En flyttled av riksintresse finns dock norr om projektområdet Norrbäck norra.

Bolaget och samebyarna har olika uppfattning om i vilken utsträckning verksamhetsområdet används av rennäringen. Samebyarna har anfört att det aktuella området är av största betydelse för Vapsten sameby eftersom det ligger inom en vinterbetestrakt men också eftersom det finns flyttleder som möjliggör renflyttning samt renarnas fria strövning mellan åretruntmarkerna och vinterbetesmarkerna. Detta har bekräftats av sametinget. Bolaget har anfört att området kring Norrbäck utgör endast en bråkdel av vinterbetestrakten och ligger i den absoluta utkanten eller utanför de områden som Vapsten sameby beskrivit att vinterbetesgrupperna i huvudsak använder för renbete.

Det har av den bevisning som åberopats av samebyarna, däribland förhören med renskötarna i mark- och miljödomstolen, bekräftats att området nyttjas framför allt av Vapsten sameby för vinterbete av hänglav samt för flytt och fri strövning. Vidare har det genom förhöret med E samt den av henne m.fl. författade rapporten Renar och Vindkraft II, framgått att studier vid vindkraftparker tyder på att renar kan påverkas av vindkraftverk och att effekter har setts på flera kilometers avstånd från vindkraftverken. På hur långt avstånd renarna kan påverkas och hur stor denna påverkan blir är på befintligt underlag svårt att uppskatta. I detta fall finns det en riksintresseklassad flyttled ca en kilometer norr om etableringsområdet Norrbäck norra. Av utredningen i målet framgår att traditionell fotflytt under de senaste decennierna skett endast undantagsvis. Oavsett om traditionell flytt sker mer frekvent framöver, bedömer Mark- och miljööverdomstolen att påverkan inte är av sådan omfattning att rennäringen påtagligt försvåras. Vid denna bedömning har domstolen beaktat avståndet till den riksintresseförklarade flyttleden och att de nordöstra delarna av Björnberget är markerade som stoppområde.

Även om områdena således tidvis nyttjas för rennäringen har det inte framkommit att ansökt vindkraftetablering skulle riskera att påtagligt försvåra rennäringens

bedrivande. Den störning av såväl vinterbete som flyttning som eventuellt kan uppkomma får anses acceptabel med hänsyn till vikten av en ökad produktion av förnyelsebar energi och denna störning har bolaget enligt ansökan och gjorda kompletteringar också åtagit sig att kompensera samebyarna för. Den ansökta verksamheten med de åtaganden som bolaget har gjort bedöms således tillåtlig även i förhållande till det allmänna rennäringensintresset.

Det har inte heller framkommit något annat hinder mot etablering av vindkraftverk i området. Miljökonsekvensbeskrivningen visar att sedvanliga bullernormer kommer att kunna innehållas och vad Stöttingfjällets miljöskyddsforening anfört föranleder ingen annan bedömning.

Sammantaget innebär det anförda att det inte har framkommit att det finns hinder mot en etablering av vindkraft i ansökansområdet Norrbäck norra med hänsyn till motstående intressen i området, när vindkraftverket som planeras vid Högberget (nr 15) undantas. Inte heller i Norrbäck södra föreligger hinder, om de tre planerade verken i Granmorenområdet undantas. En lokalisering av vindkraft i dessa områden är således tillåtlig och i linje med av riksdagen fastställda miljömål. Bolagets yrkanden kan således bifallas till viss del, eftersom en etablering av 21 verk i Norrbäck norra och 16 verk i Norrbäck södra får anses tillåtliga.

Bolaget har inte angett någon fast position avseende placeringen av verken utan endast angett de områden inom vilka vindkraftverken önskas placeras och yrkat i första hand att den slutliga placeringen ska bestämmas efter detaljprojektering och att beslut i den frågan ska delegeras till tillsynsmyndigheten. Denna modell att ansöka om att få uppföra vindkraftverken med relativt fri placering inom ett område brukar ofta kallas en öppen boxmodell, vilket således innebär att verkens position inte anges och fastställs i prövningsskedet. Bolaget har angett att ansökan inte avser ”fri placering” eller enligt ”en öppen boxmodell” eftersom möjligheterna att placera vindkraftverken och övriga anläggningar begränsas i stor utsträckning genom ansökansområdenas indelning i etableringsområden, vindkraftområden, stoppområden och hänsynsområden. Bolaget har vidare anfört att den tekniska utvecklingen av

vindkraftverk går snabbt och att den optimala placeringen inom ett område beror på vilket vindkraftverk som används. Genom att inte bestämma vindkraftverkens slutliga placering för tidigt ges möjlighet att använda den vid tidpunkten för upphandlingen bästa tekniken.

Mark- och miljööverdomstolen har i målen MÖD 2017:27 och MÖD 2018:19 underkänt den ansökningsmodell som innebär att det inte anges en fast position av verken bl.a. därför att det strider mot den grundläggande principen som gäller vid tillståndsprovning enligt miljöbalken att det för varje anläggning ska göras en individuell provning utifrån en bestämd lokalisering. Dessutom har det ansetts kunna strida mot 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken att provningsmyndigheten överlåter åt tillsynsmyndigheten att besluta om lokaliseringen eftersom endast villkor av mindre betydelse får delegeras. Detta gör sig särskilt gällande när ansökan rör stora områden och ett stort antal vindkraftverk. I vissa fall har dock den s.k. boxmodellen godtagits, då det har varit möjligt att bedöma de konsekvenser som verksamheten kan komma att ge upphov till, se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 oktober 2018 i mål nr M 9618-17. I det fallet gällde ansökan ett mer begränsat verksamhetsområde uppdelat på tre delområden och med ett stort antal begränsningsområden så att antalet möjliga placeringar var begränsat och miljöpåverkan möjlig att bedöma.

För att placering av verk ska kunna optimeras och anpassas till den tekniska utvecklingen är det lämpligt i tillstånd till vindkraftverk att det anges en fast angiven position med en flyttmån om 50 eller 100 meter från denna position. Skälen till detta och varför en öppen boxmodell normalt inte är lämplig är förutom vad som redan angetts att den ljud- och skuggningsberäkning som görs i en ansökan, fotomontagen samt övriga bedömningar av påverkan måste utgå från en viss placering för att kunna genomföras. Eftersom vindkraftverkens slutliga placering i en öppen boxmodell därefter kan bli en helt annan måste ifrågasättas hur relevanta de gjorda bedömningarna är för denna nya placering. I detta fall gäller ansökan två stora områden och ett yrkande om 41 vindkraftverk i första hand och några färre verk i andra- och tredjehandsyrkandena. Förhållandena är sådana att det inte är lämpligt med en öppen boxmodell i detta fall.

Bolaget har angett att om domstolen bedömer att ett tillstånd inte kan ges utan angivande av fasta positioner så yrkar bolaget att det i villkor anges att verken får placeras på de positioner som angetts i bilaga 1 och att positionerna får flyttas med högst 100 meters flyttmån och att vägar får flyttas i motsvarande mån. Samtidigt har bolaget åtagit sig att inte placera verk inom vad bolaget angett som stoppområden.

Det finns skäl att godta en flyttmån av verken på 100 meter från den fasta positionen enligt bilaga 1, dock inte inom de stoppområden som bolaget åtagit sig. Då kan det delegeras till tillsynsmyndigheten att bestämma den exakta positionen avseende verken och eventuell justering av dragning av vägar.

En fråga som också har väckts i målet är om vindkraftverken får placeras på sådant sätt vid verksamhetsområdets gräns att vingarnas svepyta får gå utanför projektområdet. Bolaget har framfört att man vill placera verken på detta sätt under förutsättning att bolaget har rådighet över den angränsande marken genom markarrende medan länsstyrelsen generellt anser att den verksamhet som det söks tillstånd för ska rymmas inom det område som ansökan avser och att vindkraftverken därför ska vara placerade så att hela verket inklusive vingarna är inom beviljat projektområde.

Mark- och miljööverdomstolen anser att ett verksamhetsområde för vindkraft bör bestämmas så att hela den verksamhet som ska utövas, i likhet med övrig miljöfarlig verksamhet, rymms inom angivet verksamhetsområde. Det innebär att även vingarna och dess svepyta ska vara inom angivet verksamhetsområde.

Bolaget har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska bevilja tillstånd och meddela villkor för verksamheten. Bolagets förslag till villkor framgår av mark- och miljödomstolens dom, men har inte behandlats i detalj i underinstanserna med hänsyn till att ansökan avslogs i båda instanserna. Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen också gjort relativt stora ändringar och kompletteringar avseende sina yrkanden om villkor. Det är inte lämpligt att Mark- och miljööverdomstolen prövar och bestämmer villkor

utan dessa bör dessförinnan prövas i underinstans där parterna får tillfälle att yttra sig över dessa och har möjlighet att överklaga.

Sammanfattningsvis bedömer således Mark- och miljööverdomstolen att en etablering av vindkraftverk i områdena Norrbäck norra med högst 21 verk och i Norrbäck södra med högst 16 verk är tillåtlig, dvs. efter det att erforderliga villkor blivit meddelade. Däremot är det olämpligt med lokalisering av verk i Högbergområdet och Granmorenområdet. Bolagets överklagande ska därför bifallas på så sätt att angiven verksamhet med totalt högst 37 verk förklaras vara tillåtlig med placering enligt domsbilaga 1 inom en radie av 100 meter från respektive där angiven verksposition, dock inte inom område som har angetts som stoppområde, och med rotorbladens svepyta helt inom respektive projektområde. Meddelande av tillstånd samt erforderliga villkor och övriga beslut som behövs för verksamheten bör ske efter prövning av Miljöprövningsdelegationen.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs och Roger Wikström, referent (skiljaktig), samt tekniska rådet Dag Ygland och tf. hovrättsassessorn Anders Wallin.

Föredragande har varit Vilma Herlin.

Skiljaktig mening, se nästa sida.

Skiljaktig mening

Referenten, hovrättsrådet Roger Wikström, är skiljaktig och anför:

Norrbäck norra ligger som framgår av domen delvis inom en av länsstyrelsen särskilt prioriterad skoglig värde-trakt, Jovan II, och Norrbäck södra ligger delvis inom en annan av länsstyrelsen särskilt prioriterad skoglig värde-trakt, Stöttingfjället. Som länsstyrelsen har anfört är värde-trakterna längs Stöttingfjället de bästa och därmed viktigaste områdena för bevarande och spridande av biologisk mångfald i Västerbottens län och Stöttingfjället är det enda området nedanför fjällen av den här storleken som är i stort sett opåverkat. Den kan därmed, som länsstyrelsen har angett, beskrivas som en ryggrad för den biologiska mångfalden i länet samtidigt som konnektiviteten mellan värde-trakterna Stöttingfjället och Jovan II har brister i dag. Att förbättra konnektiviteten är en viktig del för att få en väl fungerande grön infrastruktur.

Möjligheterna till grön infrastruktur där potentialen är som störst bör inte försämrats, därför bör naturvärdena i detta fall ges företräde framför produktion av förnyelsebar energi. En lokalisering av vindkraftverk på den aktuella platsen är därför enligt min bedömning inte lämplig utifrån 1 kap. 1 § och 2 kap. 6 § miljöbalken. En tillämpning av hushållningsbestämmelserna i 3 kap. miljöbalken leder till samma bedömning. Där anges förutom vikten av att skydda naturmiljön även att områden som har betydelse för rennäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Ett skydd av naturen i området mot en exploatering av denna omfattning innebär också att rennäringen i området kan fortsätta att bedrivas utan att riskera att påtagligt försvåras. Det har framgått av uppgifterna i målet att området är viktigt för rennäringen, framför allt för Vapsten sameby, särskilt som ett flertal exploateringar har tillåtits inom deras område.

Det är beträffande denna ansökan inte tillräckligt att endast undanta Granmoren och Högberget från vindkraftetablering. Vad som framkommit om naturförhållandena såväl i området Norrbäck norra som Norrbäck södra samt den negativa inverkan på dessa förhållanden och även på rennäringen som sökt etablering skulle medföra innebär således enligt min bedömning att ansökan och överklagandet bör avslås i sin helhet.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-07-03
meddelad i
Umeå

Mål nr M 3053-15

KLAGANDE

Vattenfall Vindkraft Sverige AB
Projekt Norrbäck
169 92 Stockholm

Ombud: x

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen i Västerbottens län
901 86 Umeå

2. Stöttingfjällets miljöskyddsförening
c/o y
921 99 Lycksele

3. Vapstens sameby
Box 107
920 64 Tärnaby

4. Vilhelmina norra sameby,
c/o x
923 94 Dikanäs

ÖVERKLAGAT BESLUT

Beslut av miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västerbottens län
den 3 december 2015 i ärende nr 551-764-2014, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till etablering av gruppstation för vindkraft vid Norrbäck, Lycksele
kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 271248

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: umea.tingsratt@dom.se www.domstol.se	090-77 18 30	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Yrkanden	3
Bolaget.....	3
Motparterna	10
Bolagets överklagande	11
Motparternas yttranden.....	32
Länsstyrelsen	32
Vapstens sameby	37
Vilhelmina norra sameby	41
Föreningen.....	42
Övriga yttranden.....	43
Energimyndigheten	43
Sametinget	45
Lycksele, Storumans och Vilhelmina kommuner	48
Bolagets bemötande	51
Sammanträde	60
Bolaget.....	60
Länsstyrelsen	62
Samebyarna	63
Bevisning.....	66
Skriftlig bevisning	66
Muntlig bevisning.....	66
Domskal.....	70
Utgångspunkter för prövningen.....	70
Gällande rätt	70
Ansökans utformning	74
Motstående intressen	75
Domstolens bedömning	77
Hur man överklagar.....	81

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västerbottens län (MPD) beslutade den 3 december 2015 att avslå Vattenfall Vindkraft Sverige AB:s (bolaget) ansökan om tillstånd att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft vid Norrbäck i Lycksele kommun. Samma dag avslog MPD även ansökan från Hemberget Energi AB om tillstånd att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft vid Pauträsk i Storumans och Vilhelmina kommuner. De ansökta vindkraftsanläggningarna var lokaliserade i direkt anslutning till varandra.

Bolaget har överklagat MPD:s beslut till mark- och miljödomstolen. Domstolen har berett eventuella motparter tillfälle att yttra sig över överklagandet samt inhämtat yttrande från Energimyndigheten. Domstolen har vidare hållit sammanträde för behandling av bolagets överklagan.

Domstolen har denna dag även avslagit överklagan av Hemberget Energi AB avseende gruppstation för vindkraft vid Pauträsk, mål nr M 3051-15.

YRKANDEN

Under denna rubrik redovisas parternas slutliga yrkanden såsom domstolen uppfattat dem.

Bolaget

Bolaget yrkar i första hand tillstånd att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft bestående av högst 55 vindkraftverk vars totalhöjd överskrider 150 meter i Högbergssområdet och i de vindkraftsområden som framgår av kartbilagorna 1A och 1B till aktbilaga 15 samt att uppföra och bibehålla därtill hörande anläggningar och kringutrustning i de ansökansområden som anges i kartorna.

I andra hand yrkar bolaget tillstånd enligt ansökan, med undantag för två utpekade vindkraftverk, i tredje hand med undantag för fem utpekade vindkraftverk och i fjärde hand för de vindkraftverk som mark- och miljödomstolen bedömer tillåtliga.

Bolaget yrkar därutöver att igångsättningstiden ska bestämmas till 10 år från den dag tillståndet vunnit laga kraft, i andra hand 8 år, och att tillståndet ska upphöra att gälla 30 år från den dag det första vindkraftverket tagits i drift.

Bolaget yrkar i första hand att mark- och miljödomstolen ska meddela tillstånd förenat med villkor och övriga bestämmelser som behövs för tillståndet. Om igångsättningstiden inte kan bestämmas till 10 eller 8 år yrkar bolaget att endast tillåtlighetsfrågorna prövas och målet i övrigt återförvisas till miljöprövningsdelegationen för beslut om vilka villkor och övriga bestämmelser som ska gälla för tillståndet.

Bolaget föreslår att tillståndet förenas med följande villkor.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsak i enlighet med vad bolaget har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Vindkraftverkens totalhöjd får inte överstiga 200 m. Inget vindkraftverk får uppföras så att det gör intrång i MSA-ytan för Lycksele eller Vilhelmina flygplatser om inte flygplatsen medger det.
3. Vindkraftverk i det område som i Bilaga A benämns Högbergsområdet ska placeras på de positioner som anges i kartan med en flyttmån på 50 meter.
4. Inga vindkraftverk får placeras utanför de vindkraftsområden som anges i bifogad karta. Inga nya vägar får anläggas utanför de etableringsområden som anges i samma karta.
5. Förslag till slutlig placering av vindkraftverk, vägdragningar, internt elnät samt placering av uppläggnings- och uppställningsytor för vindkraftens behov ska lämnas till tillsynsmyndigheten för godkännande senast tre månader innan anläggningarbetena påbörjas. Vapstens samebys synpunkter ska inhämtas. Inga vindkraftverk får placeras i hänsynsområden och stoppområden som anges i kartan och inga vägar eller andra anläggningar får anläggas i stoppområdena om det inte är uppenbart att det på grund av ändrade förhållanden på plats kan ske utan att några naturvärden påverkas

negativt. Ritningar över slutlig utformning av gruppstationen ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader från det att anläggningsarbetena avslutats. En arbets- och tidsplan ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan byggnads- och anläggningsarbetena påbörjas. Av planen ska framgå de olika byggnads- och anläggningsmomenten och transporttider. Även försiktighetsåtgärder mot påverkan på skyddsvärda natur- och kulturvärden samt från damning ska redovisas.

6. Den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten får under driftsfas utomhus vid bostäder inte överstiga 40 dB(A). Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller närfältsmätningar och beräkningar. Inom ett år från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras. Metod för detta ska lämnas in till tillsynsmyndigheten för godkännande. Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer, eller när tillsynsmyndigheten anser att kontroll av ljudnivån är befogad. Till den slutligt föreslagna utformningen ska det bifogas en ljudberäkning för tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga placeringen av vindkraftverken. Annan tillståndsgiven vindkraftsverksamhet som kan ge en kumulativ verkan på bullernivån ska också ingå i ljudberäkningen.
7. Rörliga skuggor från vindkraftsanläggningen får inte överstiga åtta timmar per år på störningskänslig plats vid bostäder. Som störningskänslig plats räknas uteplats, eller en yta på upp till 25 m² som används för till exempel rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder. Kontroll av villkoret ska utföras genom att den faktiska skuggtiden ska beräknas eller mätas för de bostäder som teoretiskt kan utsättas för rörliga skuggor överstigande åtta timmar per år. Till den slutliga layouten ska det bifogas en skuggberäkning för tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga verksplaceringen. Omkringliggande tillståndsgiven verksamhet ska beaktas i skuggberäkningen.

8. Vindkraftverken ska ges en enhetlig färgsättning. Reklam får ej förekomma på verken. Verksamhetsutövarens och tillverkarens logotyp får dock finnas på verkens maskinhus.
9. Innan markarbeten påbörjas ska en arkeologisk utredning utföras för att säkerställa att erforderlig hänsyn kan tas till fornlämningar.
10. Vindkraftverken ska vara försedda med utrustning som reducerar förekomsten av is på rotorbladen eller stänger av verken vid förekomst av is på rotorbladen tills risken för iskast som kan medföra risk för människors hälsa är försumbar. Kontroll av utrustningen ska ske årligen genom att funktionen hos programvaran och systemet i övrigt verifieras. Genomförd kontroll ska redovisas i den årliga miljörapporten.
11. Minst två månader innan tillståndet tas i anspråk ska bolaget redovisa för tillsynsmyndigheten hur bolaget avser att utföra egenkontroll för vindkraftsparken.
12. Varningsskyltar med information om risk för iskast och nedfallande föremål ska sättas upp innan vindkraftsanläggningen tas i drift. Utformningen och placeringen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
13. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på ett sådant sätt att eventuellt spill och läckage samlas upp och tas om hand. När kemiska produkter och farligt avfall inte hanteras i verksamheten ska de förvaras på invallad yta utan avlopp och under tak så att förorening av mark, yt- och grundvatten inte kan ske. Kärll ska vara noggrant märkta med sitt innehåll. Utrustning för sanering av spill ska finnas lätt tillgänglig. Tankning och parkering över natt av fordon och maskiner får endast ske på yta som är särskilt iordningsställd för att förhindra spridning av oljespill. Alternativt ska ett skydd för uppsamling av spill vara ordnat under parkerade enskilda fordon eller maskiner. Utrustning för sanering av spill ska finnas lätt tillgänglig.
14. -
15. Bolaget ska, senast sex månader innan verksamheten slutligen upphör, redovisa en avvecklingsplan till tillsynsmyndigheten. I planen ska bland annat redovisas hur och inom vilken tid vindkraftverken ska nedmonteras

- och omhändertas samt hur marken ska återställas. Planen ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Senast två år efter att tillsynsmyndigheten godkänt planen ska återställningen vara utförd. Avvecklingen inklusive återställningsarbeten ska vara genomförd i sin helhet vid tillståndstidens utgång.
16. Bolaget ska ställa säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 700 000 kr per vindkraftverk som uppförs. Säkerheten ska godkännas av miljöprövningsdelegationen innan vindkraftverken tas i drift.
  17. -
  18. -
  19. Hinderbelysningen ska synkroniseras i den utsträckning det är möjligt i enlighet med gällande föreskrifter om hindermarkering. Blinkande ljus ska synkroniseras med andra vindkraftverk med blinkande ljus inom anläggningen och om så är möjligt omkringliggande blinkande föremål.
  20. Bolaget ska senast en månad efter det att anläggningsarbetena är slutförda anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Monterings-, uppställnings-, upplagsytor som inte behövs för driften av anläggningen ska återställas inom ett år från det att anläggningsarbetena har avslutats. Återställningen ska ske i samråd med och godkännas av tillsynsmyndigheten. I de fall inte hela anläggningen enligt tillståndet uppförs samtidigt ska återställning ske i de delar som uppförts. Det ska i de fallen ske senast ett år efter anläggningsarbetenas avslutande på respektive plats inom verksamhetsområdet.
  21. Sökanden ska under 50 år bekosta avsättning av skog som kompensation. Avsättningens storlek ska bestämmas utifrån faktiskt intrång i naturvärden och beräknas enligt den metod för beräkning av habitathektar som redovisas i PM Ekologisk kompensation vid Norrbäck, aktbilaga 95. Val av område för avsättningen ska bestämmas i samråd med länsstyrelsen. Sökanden ska ansvara för att en långsiktig plan med mål, skötsel och uppföljning upprättas och att skötsel och uppföljning vidtas i enlighet med denna.
  22. -
  23. Vindkraftverk får inte placeras mer än 50 meter från de positioner som anges i Försvarsmaktens yttrande den 16 mars 2015 utan Försvarsmaktens medgivande.

24. -

25. Bolaget ska bjuda in berörda renskötare till informations- och samrådsmöte på lämplig tid och plats innan tillståndet tas i anspråk. Bolaget ska därefter en gång per år inför vinterbetessäsongen bjuda in berörda renskötare till informationsmöte. Syftet är att bolaget ska informera om verksamheten och erhålla den information som behövs från samebyarna. Vid mötena ska bolaget tillhandahålla den utbildning som behövs avseende säkerhetsfrågor så som iskast. Bolaget ska bekosta deltagande för samtliga berörda renskötare.

Bolaget gör följande åtaganden, utöver de som framgår av bilaga D till ansökan.

- För att förebygga att hydrologin i riksintresseområdet påverkas åtar sig bolaget även att vid passage av alla våtmarker inom riksintresse naturvård alltid vidta följande försiktighetsmått som är desamma som för våtmarker klass 1 och 2 i övriga delar av ansökansområdet:
- Ny väg över våtmark eller andra passager som känsliga ur hydrologisk synvinkel kommer att anläggas med teknik som säkerställer att nedströmseffekter minimeras, se 5.1.2 i teknisk beskrivning. Väg ska så långt som det är möjligt anläggas utan diken och beroende på torvens djup, med permeabel bank eller geotextil för att underlätta passage av vatten under vägbanken.
- Inga åtgärder kommer att vidtas i naturvärdesobjektet M6.
- Bolaget åtar sig att inte utföra några åtgärder inom 100 m från Alsbergets naturreservat eller inom 100 m från Stöttingfjällets naturreservat.
- Under förutsättning att tillstånd meddelas åtar sig bolaget att i samråd med länsstyrelsen utföra de värdehöjande åtgärder som betecknas 1 (lämna död ved) och 2 (åtgärder avseende eventuella vandringshinder och felaktiga trummor i ansökansområdet) i promemorian (bilaga till kompletteringskrivelsen).
- Bolaget åtar sig att utreda de värdehöjande åtgärder som betecknas 3 (naturstig m.m. vid Alsberget) och att verka för att de genomförs. Åtgärderna förutsätter dock nyttjanderättsavtal med fastighets ägaren och sannolikt tillstånd eller dispens från reservatsföreskrifterna.

- Bolaget kommer inte att placera några vindkraftverk så att de kan påverka t.ex. flygplatsens MSA-yta om det inte kan ske utan negativ påverkan.
- Bolaget kommer inte uppföra vindkraftverk som påverkar MSA-ytan för Lycksele eller Vilhelmina flygplats utan att bekosta nödvändiga ändringar i teknisk utrustning och procedurer.
- Bolaget åtar sig att inte utan Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps medgivande placera några vindkraftverk inom den buffertzonen myndigheten önskar till det radiolänkstråk i Rakelsystemet som specificerats i myndighetens yttrande den 13 februari 2015.
- Vindkraftverk kommer inte placeras inom 350 meter från allmän väg. Vid detaljprojekteringen av vindkraftsparken kommer väghållaren samt Trafikverket kontaktas.
- När detaljprojektering genomförts kommer information sändas till Trafikverket i enlighet med vad som efterfrågas i yttrande den 29 januari 2015 (MPD 46).
- Bolaget kommer att ta initiativ till en överenskommelse om att inte bedriva skogsbruk i det område som benämns Svartliden södra i den skrivelse som sändes till länsstyrelsen den 19 december 2014.
- Bolaget kommer i samverkan med Hemberget Energi AB sträva efter en gemensam väglayout för Norrbäck Södra och de vindkraftverk som sistnämnda bolag planerar att uppföra på Gardisjöleden i syfte att begränsa påverkan på naturvärden. Åtagandet gäller under förutsättning att båda bolagens vindkraftverk meddelas tillstånd och att båda bolagen fattar beslut att bygga vindkraftverken.
- Bolaget åtar sig att när vindkraftsparken byggs och avvecklas under vinterbetesperioden med ett dygns varsel från Vapstens sameby upphöra med sådana anläggningsarbeten på Björnberget som på ett påtagligt sätt kan störa rennäringen om fler än 100 renar varaktigt betar inom två kilometer från närmast planerade vindkraftverk på Björnberget. Exempel på arbeten som bedöms kunna påtagligt störa rennäringen är sprängningsarbeten, pålning och omfattande transporter.
- Bolaget åtar sig att på Vapstens samebys begäran bekosta 16,5 ton foder per år från och med den första vinterbetessäsongsinträff efter det att tillståndet tagits i anspråk till dess vindkraftverken monterats ned.

- Bolaget åtar sig att på Vapstens samebys begäran årligen stå för kostnaden för en extra renskötare, en snöskoter och drivmedel för fem mils daglig körning under högst 30 dagar per år från och med den första vinterbetesäsang som inträffar efter det att tillståndet tagits i anspråk till dess vindkraftverken monterats ned.
- Bolaget åtar sig att innan tillståndet tas i anspråk bekosta uppförandet av en hage bestående av ca 1,7 m högt nät eller viltstängsel med omkrets på ca 1 000 meter om Vapstens sameby begär det.
- Bolaget åtar sig att om samebyn under vinterbetesperioden begär det inom ett dygn stänga så många vindkraftverk som behövs för att samla ihop renar inne i vindkraftsparken eller flytta förbi vindkraftverken under sammanlagt högst tio timmar årligen.

Bolaget har hänvisat till en uppdaterad karta i vilken ytterligare områden betecknats som stoppområden och hänsynsområden. Bolaget har uppgett att åtagandet att inte vidta åtgärder i stoppområde eller placera vindkraftverk i hänsynsområde gäller, på samma sätt som enligt ansökan, under förutsättning att de naturvärden som ligger till grund för betecknandet av området kvarstår vid tiden för detaljprojekteringen.

Motparterna

Länsstyrelsen i Västerbottens län (länsstyrelsen), Stöttingfjällets miljöskyddsförening (föreningen), Vapstens sameby (Vapsten) och Vilhelmina norra sameby (Vilhelmina norra) har motsatt sig ändring av det överklagade beslutet.

Länsstyrelsen motsätter sig en igångsättningstid om 10 år. Länsstyrelsen anser att flera av de presenterade villkoren och åtagandena inte är tillräckliga och förordar att målet återförvisas till MPD för fastställande av villkor om tillåtlighet beviljas, då själva utformningen av parken har betydelse för vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått som bör ställas.

Samebyarna anser att de föreslagna åtagandena inte är tillräckliga och att det inte finns någon säker metodik för hur rennäringen kan kompenseras för det intrång som vindkraftsanläggningar medför. Samebyarna motsätter sig en igångsättningstid längre än 5 år. Om anläggningen inte är byggd på 5 år behövs en ny prövning som

utgår från hur markanvändningen inom samebyn ser ut då. Samebyn anser vidare att hänsynstaganden ska anges i villkor om tillstånd meddelas och att det är lämpligast att målet återförvisas till MPD för fastställande av sådana villkor.

BOLAGETS ÖVERKLAGANDE

Bolaget har som skäl för sitt överklagande anfört i huvudsak följande.

Kommunala planer

Som Mark- och miljööverdomstolen konstaterat har en aktuell och välunderbyggd översiktsplan stor betydelse vid bedömningen av en lämplig lokalisering för vindkraftverk (se t.ex. MÖD 2005:66).

Huvuddelen av vindkraftsområdet i Norrbäck Norra, bl.a. Högbergsområdet, Björnberget och större delen av Råskogberget, är utpekade som vindkraftsområde i Lycksele kommuns översiktsplan. Lycksele kommun har beslutat att enligt 16 kap. 4 § miljöbalken tillstyrka vindkraftverk i hela det område som omfattas av ansökan. Som framgår av yttrande som bl.a. Lycksele kommun sänt till domstolen den 14 februari 2016 önskar kommunen att domstolen meddelar tillstånd för vindkraftverken vid Norrbäck. Skälen för kommunens uppfattning är väl grundade och framgår av yttrandet. Bestämmelsen i 16 kap. 4 § miljöbalken infördes i samband med att prövningen enligt plan- och bygglagen av vindkraftsparker togs bort. Av förarbetena till 16 kap. 4 § miljöbalken framgår att syftet med bestämmelsen var att säkerställa långtgående kommunalt inflytande över mark och vatten. Kommunens uppfattning bör därför väga tungt i prövningen.

Mark- och miljööverdomstolen påpekade i ett avgörande den 15 april 2015 (P1433-15) att även om en översiktsplan inte är bindande ger den uttryck för ställningstaganden från både kommun och – genom länsstyrelsens granskningsyttrande – staten vad gäller den avsedda markanvändningen i kommunen. Bolaget noterar att länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande avseende vindkraftplanen inte framfört några invändningar mot vindkraftsområdet i Norrbäck Norra.

Riksintresse vindbruk

En stor del av området Norrbäck Södra har av Energimyndigheten utpekats som riksintresse för vindbruk. Att ett område pekats ut som riksintresse för vindbruk innebär bl.a. att kommunerna och de statliga myndigheterna ska ta hänsyn genom att t.ex. inte planera för eller lämna tillstånd till sådana verksamheter inom eller i närheten av områdena som kan hindra eller påtagligt försvåra ett utnyttjande av dessa för det ändamål för vilket området pekats ut som riksintresse.

Mark- och miljööverdomstolen har vid flera tillfällen slagit fast vikten av att vindkraft kan byggas i riksintresse vindbruk. I tre avgöranden den 23 november 2011 (bl.a. M 824-11) skriver domstolen följande: ”Vad gäller riksintresset för vindkraft kan konstateras att vindkraft är en förnyelsebar energikälla. Därmed kan vindkraften bidra till miljöbalkens mål om hållbar utveckling enligt 1 kap. 1 § miljöbalken. Främjandet av produktion av förnyelsebara energikällor är vidare viktigt för att nå de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtagande och de nationella planeringsmålen för vindkraft som antagits av riksdagen (se bl. a. prop. 2001/02:143, 2005/06:143 och 2008/09:163). Det bör även anmärkas att utbyggnaden av vindkraft, även utanför områden som är utpekade som varande av riksintresse i Sverige, i praxis har ansetts vara ett mycket angeläget allmänt intresse med hänvisning till samhällets intresse av fortsatt utbyggnad av vindkraften. Det får därmed anses vara särskilt angeläget att vindkraftverk kan komma till stånd inom sådana områden som är utpekade som riksintresse för detta ändamål.”

Energimyndigheten har beslutat att följande kriterier ska gälla för riksintresse vindbruk på land i den del av landet som ansökan avser:

- I vindområdet ska det blåsa mer än 7,2 m/s i årsmedelvind 100 meter ovan mark,
- området ska vara större än 5 kvadratkilometer och
- avståndet mellan vindkraftverk och bebyggelse ska vara mer än 800 meter

Energimyndigheten har vidare beslutat att riksintresse obruten kust, riksintresse obrutet fjäll, Natura 2000-områden på land, nationalparker och natur- och kulturresevat ska undantas från riksintresse vindbruk.

De riksintesseområdena som pekats ut av Energimyndigheten har avgränsats med stöd av teoretiska vindkarteringar (MIUU 2011). Myndigheternas utpekanden av riksintessen är dock endast att betrakta som anspråk på riksintessen. De är alltså inte rättsligt bindande vid prövningen enligt angivna lagar, utan det ankommer på prövningsmyndigheten att i det enskilda fallet göra den bedömningen. Prövningsmyndigheten kan alltså komma till en annan uppfattning i frågan än den ansvariga sektorsmyndigheten. (Bengtsson m.fl. Miljöbalken, En kommentar s. 3:5).

De mätningar bolaget och Hemberget Energi AB under lång tid genomfört i trakten visar att en betydligt större del av ansökansområdena uppfyller kriterierna för riksintesse vindbruk än det av Energimyndigheten utpekade området. Av kartan framgår att inte bara Norrbäck Södra utan också större delen av Norrbäck Norra uppfyller samtliga kriterier för riksintesse vindbruk. I kartan har hänsyn tagits till bebyggelse. Delar av Norrbäck Södra har lämnats utanför det område som av Energimyndigheten utpekats som riksintesseområde på grund av två byggnader som finns utmärkta på kartan. Den ena byggnaden är en gammal slätterkoja och den andra är en jaktkoja. Av bilderna framgår att ingen av byggnaderna skulle kunna användas som bostad och att de inte kan anses vara sådan bebyggelse som är hinder för riksintesse vindbruk. Hänsyn har därför inte tagits till byggnaderna i kartan.

Samtliga kriterier för riksintesse vindbruk är således uppfyllda för stora delar av ansökansområdet. Inga av de riksintessen eller områdesskydd som utgör hinder mot riksintesse vindbruk finns inom ansökansområdena. Vid bedömning av om storlekskriteriet för områden där vinden överstiger 7,2 m/s bör hänsyn tas till att de flesta områdena ligger i direkt anslutning till det område som utpekats som riksintesse vindbruk som redan uppfyller kriteriet. Med hänsyn till de korta avstånden mellan de områden som uppfyller riksintessekriteriet bedömer bolaget att ansökansområdena i sin helhet bör betraktas som riksintesse för vindbruk.

Ansökansområdena ligger alltså i och i anslutning till ett stort område som av Energimyndigheten pekats ut som riksintresse vindbruk. Riksintresseområdet sammanfaller till stor del med de centrala delarna och värdekärnorna i riksintresse naturvård Stöttingfjället bl.a. vid det nyligen bildade naturreservatet. Från ett landskapsperspektiv har således riksintresse naturvärde vid lokaliseringen av vindkraftsparken nästan helt prioriterats framför riksintresse vindbruk. Om också den utkant av riksintresse naturvård som överlappar ansökansområdet ges företräde framför riksintresse vindbruk ser bolaget att det skulle vara svårt att alls nyttja det område som utpekats som riksintresse vindbruk för vindkraft.

Rennäring

Vad avser rennäring vill bolaget särskilt hänvisa till miljökonsekvensbeskrivningen och det bemötande av Vapsten samebys synpunkter som är daterat den 11 mars 2015. Där framgår bl.a. att det är sju kilometer från ansökansområdet till samebyns närmaste kärnområde av riksintresse och att bolaget åtagit sig en rad försiktighetsmått, bl.a. har de delar av projektområdet som bedömts ha störst påverkan på rennäringen (Ekorrberget, östra Björnberget och norra Hemberget) uteslutits ur ansökansområdet och bolaget har gjort omfattande åtaganden för att begränsa påverkan på rennäringen, bl.a. att samråda med samebyn under uppförande och drift av vindkraftverken.

Ungefär en kilometer norr om Norrbäck Norra finns en flyttled av riksintresse för rennäringen. På andra sidan flyttleden ligger Svartlidengruvan. Gruvområdet, som syns tydligt i ortofoto, består bl.a. av dagbrott och en inhägnad avfallsdamm. MPD har i skälen för sitt beslut bedömt att störning längs en flyttled vanligen inte leder till att den blir helt obrukbar men renarna får sämre betesro och passerar området fortare. MPD konstaterar vidare att det vid bedömningen skall vägas in att samebyn på grund av de intrång som redan finns i området huvudsakligen flyttar förbi området med lastbil. Vid samråd har samebyn framfört att bl.a. den aktuella flyttleden påverkats avsevärt av Svartlidengruvan men att leden använts för kontrollerad fotflytt vid ett tillfälle under senare år. Bolaget har förstått det som att fotflytt längs leden, när renarna inte flyttas med lastbil, på grund av svåra passager

måste ske kontrollerat genom att renskötarna aktivt driver renarna förbi området. Samebyn har vid samråd framfört att ett stängsel i anslutning till den riksintresseklassade flyttleden och rasthagar längs med flyttleden skulle underlätta flyttarbetet. Bolaget har åtagit sig att bekosta en sådan hage. Bolaget noterar att Hovrätten för övre Norrland i ett utslag den 21 juni 2010 fastställt ersättning till samebyn för skada med anledning Svartlidengruvan. Ersättningen innefattar bl.a. en foderbod och en hage i anslutning till den aktuella flyttleden.

Av yttrande Kjetil Flydal och Jonathan E. Colman, två av de ledande forskarna i Skandinavien avseende hur bl.a. vindkraft påverkar rennäringen, framgår sammanfattningsvis följande. Vindkraftverkens påverkan i samband med drivning av renar kan inte jämföras med den störning som kan uppstå när renarna befinner sig på fritt bete eller fritt strövar. Om renarna drivs på sådant avstånd från en vindkraftsanläggning (uppskattningsvis > 400 m avstånd) att det bara är ljudet och synen av de roterande bladen som påverkar renarna bedömer forskarna att flytten inte påverkas. Forskarna menar att renarna under drivning – när en renskötare till fots eller på fordon samlar en renjord och driver den - främst reagerar renarna utifrån den störning som renskötaren skapar. De kommer då antagligen att fokusera mindre på vindkraftverken, åtminstone så länge som drivningen inte sker genom vindkraftsparken. Däremot kan nya vägar medföra en oönskad spridning som leder till merarbete.

I detta fall kommer inte vindkraftsparken att medföra nya vägar i anslutning till flyttleden och drivningen kommer att ske på ett längre avstånd från vindkraftverken.

Bolaget erinrar om bestämmelserna i 32 kap. miljöbalken om rätt till ersättning för vissa skador. Bolaget kommer i första hand att sträva efter att reglera eventuella skadeståndsanspråk genom överenskommelse med samebyn.

Bolaget har svårt att se att vindkraftverken påtagligt skulle kunna försvåra rennäringens nyttjande av riksintresseområdena. Inte heller i övrigt finns risk för

sådan påverkan på rennäringen att vindkraftverken inte skulle anses vara tillåtliga av det skälet.

Riksintresse kulturmiljö

Bolaget hänvisar till vad som anförs i bilaga 4 till kompletteringar daterade den 12 maj 2014. Där framgår bl.a. att det är nästan 5 km från riksintresseområdet vid Risträsk till ansökansområdets gräns, att värdena enligt riksintressebeskrivningen är knutna till själva bymiljöns byggnader och struktur samt de angränsande myrlanden som använts för slätter. Vindkraftverken medför inte någon direkt påverkan på dessa värden.

MPD:s påstående att Risträsk by har utblick över båda delområdena stämmer inte. Utblickarna från Risträsk by ligger huvudsakligen från vägen genom byn upp mot bebyggelsen och från bebyggelsen mot vägen i sydlig riktning. Fotomontage, se ovan nämnda kompletteringar, visar att betraktaren för att se vindkraftverken måste vända sig österut, i en annan riktning än den husen är vända. Av kartbild i rapporten ”Landskapsanalys av sex fallstudieområden i Västerbottens län och bedömning av områdenas tålighet för vindkraft” (SWECO 2011) som länsstyrelsen låtit upprätta framgår att vindkraftverken vid Norrbäck ligger utanför den viktiga landskapsvyn från Risträsk.

MPD menar att en etablering av en stor vindkraftspark skulle få landskapsbilden att ändra karaktär till ett mer industriellt landskap vilket skulle få stor påverkan på riksintresset. Att vindkraftverk kan ses från ett område av riksintresse för kulturmiljö kan inte i sig anses medföra påtaglig påverkan på intresset i miljöbalkens mening, särskilt inte på det avstånd och från den riktning som är aktuellt i det här fallet. Påverkan på landskapsbilden kommer inte medföra att den ålderdomliga bymiljön förlorar sitt värde som riksintresseområde. Påverkan på landskapsbilden är vidare reversibel eftersom vindkraftverken har en begränsad livslängd. Bolaget bedömer att det är uppenbart att de planerade vindkraftverken inte kommer att medföra någon påtaglig skada på riksintresse kulturmiljö. Någon riksintresseavvägning är därmed inte nödvändig. Riksintresset för kulturmiljö kan inte anses vara något hinder mot vindkraftverkens tillåtlighet.

Bolaget har tagit del av en rapport upprättad av Arkeologiceentrum som Hemberget Energi AB avseende påverkan på riksintresset Risträsk av den närliggande vindkraftsparken Pauträsk. Bolaget ser att vad som sägs i rapporten i allt väsentligt även äger giltighet i prövningen av Norrbäck vindkraftspark. Bolaget åberopar därför vad som sägs i rapporten.

Pågående skogsbruk

Vid bedömning av vindkraftsparkens påverkan på naturvärden är det viktigt att utgå från nollalternativet, dvs. markanvändningen om vindkraftverken inte byggs. Större delen av ansökansområdena är produktionsskog. Av bifogade ortofoton framgår tydligt att stora delar av områdena avverkats under de senaste årtiondena. Vid jämförelse av de ortofoton som beställdes i samband med att miljökonsekvensbeskrivningen upprättades och de som tagits fram som underlag för denna skrivelse framkommer att ytterligare hyggen tillkommit. Vägar finns anlagda ända fram till de två högsta naturvärdesobjekten i områdena, Högberget och Bäckmyran. Skogen ägs av privata markägare som förväntar sig avkastning av den och bolaget bedömer att den successivt kommer att avverkas. De ytor i produktionsskogen som behöver avverkas för kraftverk och vägar är i jämförelse med skogsbruk mycket begränsade.

Bolaget bedömer att de intäkter markägarna kommer att få från de planerade vindkraftverken kan ge förutsättningar för att bedriva ett mindre intensivt skogsbruk.

Kompensationsåtgärder

Vid bedömning av vindkraftsparkens påverkan på naturvärden är det viktigt att beakta att bolaget i skrivelse till länsstyrelsen den 19 december 2014 föreslagit att tillståndet för vindkraftsparken förenas med villkor om kompensationsåtgärder. Av skrivelsen framgår att det inte finns något rättsligt hinder mot att väga in kompensationsåtgärder vid tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken och att det finns exempel från rättspraxis att så skett. Kompensation föreslås ske för intrång i naturvärden som bedömts vara av klass 1 och 2 samt för naturvärde klass 3 i område som utpekats som riksintresse naturvård. Arealen av intrånget föreslås

räknas upp genom en kompensationsfaktor. Kompensationen föreslås ske genom avsättning av skog med naturvärden. I ett räkneexempel baserat på den exempel-layout som medför störst tänkbara intrång i de värden som anges ovan, beräknat med tillägg för kantzoner, (sammanlagt ca 40 ha) blir kompensationsarealen 65 ha. Avsättningen skulle i det exemplet t.ex. kunna ske genom ett 50 år långt naturvårdsavtal avseende ett 69 ha stort område i värdestrakten Jovan II (Svartliden södra) som ägs av Sveaskog AB. Svartliden södra ligger i anslutning till ett större område av sammanhängande skyddad skog. Sveaskog skulle, om området sätts av, lyfta ut det från sina frivilliga avsättningar vilket innebär att arealen skyddad skog i länet ökar med motsvarande areal. Efter 50 år bedöms området hålla så höga naturvärden att det är osannolikt att det återgår i produktion. Vilket område som faktiskt blir föremål för avsättning - och om och i så fall vilka skötselåtgärder som bör vidtas - bestäms när det slutliga intrånget av vindkraftsparken bestämts. Bolaget har haft dialog med ett antal olika markägare. Bolaget har i nämnda skrivelse även åtagit sig att vidta vissa andra naturvårdshöjande åtgärder i samband med uppförande av vindkraftverken.

Riksintresse naturvård

Av Bilaga 3 till kompletteringar daterade den 12 maj 2014 framgår att ansökansområdet Norrbäck Södra tangerar den norra utkanten av det väldiga riksintresseområdet Stöttingfjället, som omfattar 32 728 ha. Mindre än en procent av riksintresseområdet sammanfaller med ansökansområdet. Bara en liten del av ansökansområdet kommer att bli föremål för någon åtgärd med anledning av vindkraftsparken. Det totala markingreppet i riksintresse Stöttingfjället kommer därför inte att bli större än 11 ha, vilket utgör bråkdelar av en promille av riksintresseområdets yta.

MPD slår i skälen för avslagsbeslutet fast att riksintresset är utpekad för vissa naturvärden och att det är påverkan på dessa naturvärden som är avgörande. Bolaget delar i detta avseende helt delegationens uppfattning. I ovan nämnda bilaga till kompletteringarna redogörs för de naturvärden som omfattas av riksintressebeskrivningen och hur de kan komma att påverkas av vindkraftsparken. Bolaget

noterar att begreppet ”vildmarkskaraktär” som miljöprövningsdelegationen lägger stor vikt vid i sin riksintressebedömning inte alls nämns i riksintressebeskrivningen.

Det enda av de många värden som anges i riksintressebeskrivningen som berörs av åtgärder enligt ansökan är Bäckmyran. Detta bekräftas av bifogad rapport (Bilaga 9) ”Riksintresse naturvård Stöttingfjället - analys av riksintressebeskrivning och skogsbruk” upprättad av Enetjärn Natur AB. Den del av ansökansområdet som berör Bäckmyran är också utpekad som riksintresse vindbruk. För att kunna nyttja den goda vinden på Östra Sjökullen som ligger i riksintresse vindbruk beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen två passager över Bäckmyran. Dessa kommer att anläggas med omfattande försiktighetsmått för att säkerställa att hydrologin i myren inte påverkas. Vid sidan om detta kommer ingen åtgärd att vidtas som kan påverka Bäckmyran. För att tydliggöra detta har bolaget valt att markera ytterligare stoppområden i ansökansområdet i och i anslutning till Bäckmyran. Bolaget har också uppmärksammat att Gardisjöleden som ligger direkt sydväst om Norrbäck Södra omfattas av Hemberget Energi AB:s ansökan om tillstånd enligt miljöbalken att bygga och driva Pauträsk vindkraftspark. Bolaget ser att det skulle kunna vara möjligt att ytterligare reducera påverkan på Bäckmyran vid en samordning av väganslutningen för vindkraftverken på Gardisjöleden och Norrbäck Södra. Bolaget och Hemberget Energi AB har inlett en utredning av förutsättningarna för en sådan samordning i syfte att minimera påverkan på naturvärden, framförallt Bäckmyran, som dock förutsätter att vindkraftverk medges tillstånd och uppförs i båda delområdena.

MPD anför vidare att det finns stora områden med höga naturvärden i Norrbäck Södra som bolaget angett som stoppområden, hänsynsområden eller som helt uteslutits från etableringsområdet. Det stämmer att bolaget arbetat aktivt med att i avgränsningen av området undvika skada på naturvärden i så stor utsträckning som möjligt. Bolaget vill uppmärksamma domstolen på att det stora kvadratiska hänsynsområde som korsar Norrbäck Södra inte är utpekad med hänsyn till naturvärden utan huvudsakligen med hänsyn till riksintresse för totalförsvaret. I den del av området som sammanfaller med riksintresse Stöttingfjället är Bäckmyran

som beskrivs ovan det enda höga naturvärde som inte ligger i kanten på ansökansområdet. I övrigt finns bara små objekt med höga naturvärden i riksintresset. Dessa bedöms med hänsyn till storlek och läge intill ansökansområdets gräns inte fragmenteras eller utsättas för annan påverkan av vindkraftverken. Övriga höga naturvärden i delområdet där vägar eller vindkraftverk planeras ligger utanför riksintresse naturvård men i huvudsak i riksintresse vindbruk. MPD anför att nya vägar är planerade att anläggas genom flera hänsynsområden i Norrbäck Södra. Vid sidan av de två våtmarkspassager som beskrivs ovan är dock de enda vägarbeten som planeras i förstärkning av en befintlig väg in till området. Passagen ligger utanför riksintresse naturvård men i riksintresse vindbruk. MPD skriver också att områdena som är planerade att tas i anspråk tidigare har varit svåråtkomliga och därför inte utsatts för mänsklig påverkan i någon större omfattning. Det finns flera vägar in i området, bl.a. en väg som går ända fram till Bäckmyran och en som slutar vid ett hygge i anslutning till samma myr. Det finns också flera hyggen i området. Vägarna och hyggena är en del av det skogsbruk som aktivt bedrivs i området och enligt bolagets bedömning kommer skog även fortsättningsvis successivt att avverkas. Området kan inte anses vare sig svåråtkomligt eller opåverkat.

MPD anför i sina skäl att det intill Norrbäck Södra pågår en långt framskriden reservatsbildning. Länsstyrelsen har numera fattat beslut om bildande av naturreservatet. Beslutet är överklagat. Länsstyrelsen har vid avgränsningen av reservatsområdet valt att inte inkludera de områden som omfattas av ansökan. Bolaget utgår från att avgränsningen skett genom noggranna överväganden, särskilt eftersom angränsande områden också är utpekade som riksintresse vindbruk. Bolaget bedömer mot bakgrund av vad som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen och övrig utredning att inga naturvärden inom Stöttingfjällets naturreservat kommer att påverkas. Påverkan på rekreativvärden bedöms motsvara den som redovisas för Alsbergets naturreservat som ingår i det nya reservatsområdet. Av förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45 del II s.71) framgår att de buffertzoner som behövs för att skydda den biologiska mångfalden bör inkluderas i naturreservatet. Att tillämpa miljöbalken så att naturreservatet ges rättsverkningar också utanför dess gränser strider mot såväl intentionerna med

bestämmelserna i 7 kap. miljöbalken som 2 kap. 15 § regeringsformen. Bolaget finner det dock lämpligt att inga vindkraftverk uppförs inom 100 m från reservatsgränsen.

Det är viktigt att komma ihåg att den pågående markanvändningen i hela ansökansområdet är produktionsskogsbruk. Vid bedömningen av påverkan från vindkraftsparken måste detta betraktas som nollalternativet. Av Enetjärn Naturs rapport framgår att Skogsstyrelsen tillåter avverkningar i riksintresse naturvård i samma utsträckning som på andra platser. Av rapporten framgår att minst 1554 ha skog har avverkningsanmälts och 641 ha avverkats inom riksintresseområdet för naturvård Stöttingfjället under perioden 1993-2016, varav 143 ha inom värdekärnorna. Att detta gäller även inom ansökansområdena framgår tydligt av ortofoton. Som jämförelse kommer markingreppet i riksintresse Stöttingfjället för vindkraftsparken inte att överstiga 11 ha.

Vid sidan om de två våtmarkspassager som beskrivs ovan bedömer bolaget att de värden som ligger till grund för utpekandet av riksintresset inte kommer att beröras. Markingreppet uppgår till bråkdelar av en promille av riksintresseområdet. Påverkan på landskapsbilden kan inte i sig anses vara påtaglig påverkan på riksintresse naturvård i miljöbalkens mening. Bolaget finner sammanfattningsvis att miljöprövningsdelegationens bedömning att det naturvärde som ligger till grunden för riksintresseutpekandet riskerar att påtagligt skadas av en etablering av vägar och verk i området är uppenbart felaktigt. Riksintresse naturvård i ansökansområdet överlappas huvudsakligen av riksintresse vindbruk. Eftersom riksintresse naturvård inte kommer att påverkas påtagligt är riksintressena emellertid förenliga.

Bolaget vill erinra om de kompensationsåtgärder bolaget föreslagit som medför att skog som annars skulle avverkas kommer att skyddas under förutsättning att tillstånd meddelas för vindkraftverken. Förslaget är utformat så att kompensationen är särskilt stor för det markanspråk som sker inom riksintresse naturvård. Den skogsmark som vindkraftsparken ianspråkar är produktiv skogsmark med skogsbruk som pågående markanvändning. Äldre skog kan därmed förväntas bli

avverkad. Genom kompensationen tar bolaget trots den pågående markanvändningen ansvar för den påverkan som uppstår och genom kompensationsåtgärderna säkerställs att höga naturvärden i kompensationsområdet bevaras från såväl skogsbruk som annan markexploatering. Bolaget bedömer därmed att den nytta kompensationen medför för naturvärden sett över tid är väsentligt större än den påverkan de planerade vindkraftverken skulle medföra för naturvärden i riksintresseområdet. Att kompensationsåtgärder kan beaktas vid bedömning av påverkan på riksintresse naturvård framgår av MÖD 2006:49.

Övriga naturvärden

Övriga naturvärden beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen. Bolaget vill särskilt kommentera följande värden som nämns i miljöprövningsdelegations beslut.

Högberget

Som framgår av ansökningshandlingarna har bolaget vid avgränsning av ansökningsområdet och val av stopp- och hänsynsområden strävat efter att utnyttja vindresursen så effektivt som möjligt utan att påverka höga naturvärden. Den allra bästa vindresursen i det område som utretts finns på delar av Högberget i Norrbäck Norra. Vinden är här exceptionellt god, vid vindkraftverket 7-8 uppgår den till hela 8,4 m/s på 120 m höjd. Området är utpekad som lämpligt i kommunens vindbruksplan och som framgår av Bilaga 2 uppfyller nästan hela området samtliga kriterier för riksintresse vindbruk. Till skillnad från övriga delar av Norrbäck Norra är det här inte möjligt att nyttja vindresursen utan att påverka utkanten av ett sammanhängande område med äldre skog.

Bolaget vill fästa domstolens uppmärksamhet vid att en befintlig väg löper fram till den södra delen av Högbergsområdet och fram till vindkraftverk nr 4. Bolaget har gjort en noggrann utredning av hur vindkraftverk kan uppföras i Högbergsområdet med största hänsyn till naturvärden, se den promemoria som givits beteckningen bilaga C4 till miljökonsekvensbeskrivningen. Bolaget hemställer att domstolen läser promemorian särskilt uppmärksam. De mest känsliga områdena inom Högbergsområdet har uteslutits ur ansökningsområdet trots mycket god vind. Bolaget har strävat efter att begränsa intrånget så långt som möjligt. Bl.a. har väglayouten

utformats så att vägarna följer befintlig terräng på ett sätt som gör att markintrånget minimeras och så att de inte går in i området mer än nödvändigt. Tre vindkraftverk som från början planerades har strukits och ersatts med en mindre känslig position. Till skillnad från ansökansområdena i övrigt har vindkraftverkens ungefärliga position och vägnas ungefärliga sträckning slagits fast. Vidare har bolaget åtagit sig att vidta extraordinära försiktighetsmått som avsevärt begränsar markintrånget vid anläggande av vindkraftverk och vägar i Högbergsområdet och att anlägga väg över våtmark med särskild försiktighet, t.ex. med genomsläpplig vägbank och nära vattendelare.

Som MPD konstaterar ingår Högberget inte i något naturreservat.

Även inom Högbergsområdet är skogsbruk pågående markanvändning. Den norra sidan av Högberget är kalavverkad. En markägare fick 2006 avslag av Skogsstyrelsen på en ansökan om att avverka skog på en del av Råskogberget och Högberget som delvis sammanfaller med Högbergsområdet. Skogsstyrelsen motiverade inte avslaget med hänsyn till naturvärden utan med att myndigheten bedömde det olämpligt med avverkning enligt naturkulturmetoden ("plockhuggning") som markägaren önskade tillämpa. Skogsstyrelsen förordade istället trakthyggesbruk ("kalavverkning") på platsen. Beslutet har fastställts av kammarrätten. Om vindkraftverk inte tillåts i området försvinner förutsättningarna för de markägare som så önskar att få avkastning av sin skog på ett för naturen skonsamt sätt utan att kalavverka den.

Vid bedömningen av tillåtligheten av vindkraftverken vid Högberget är det viktigt att beakta bolagets åtagande att avsätta skog som kompensation för bl.a. intrång i naturvärden. Bolaget bedömer att kompensationen, som i första hand planeras ske vid Svartliden nära Högbergsområdet i skog i anslutning till redan skyddad skog med höga naturvärden, säkerställer att naturvärdena i närområdet sammantaget inte påverkas negativt.

Kungsörnsrevir

Bolaget har samrått med och därefter haft täta kontakter med Kungsörnsgruppen Västerbotten. Vid ett samrådsmöte den 24 januari 2012 framförde gruppen att det i det södra delområdet historiskt funnits häckningar och att det där blev en lyckad örnhäckning tre år tidigare. Andra rödlistade rovfåglar uppgavs också årligen ha setts jaga på myrarna och bedömdes av Kungsörnsgruppen häcka i området. Kungsörnsgruppen bedömde därför att vissa av vindkraftverken i den layout som redovisades vid samrådet var olämpliga. Bolaget har med anledning av vad som framkommit vid fågelinventeringar avgränsat ansökansområdet i Norrbäck Södra och avgränsat ett hänsynsområde intill Bäckmyran av hänsyn till fåglar. Efter noggranna inventeringar under flera på varandra följande år har något kungsörnsbo dock inte hittats i närheten av det Norrbäck Södra. Kungsörnsgruppen vidhåller att ytterligare begränsningar borde ha gjorts i Norrbäck Södra. Bolaget delar inte den bedömningen då det efter omfattande inventeringar under flera år inte observerats kungsörnsäckning i området.

MPD hävdar i sina skäl att ett av Västerbottens mest produktiva kungsörnsrevir finns i nära anslutning till Norrbäck Norra. Kungsörnsgruppen ritade vid nämnda samrådsmöte på en karta en lämplig gräns för ansökansområdet Norrbäck Norra med hänsyn till det örnrevir MPD nämner i sin motivering. I Norrbäck Norra har bolaget, efter noggranna analyser av örnarnas flygrörelser, fullt ut följt kungsörnsgruppens rekommendation. Bolaget har nu åter varit i kontakt med kungsörnsgruppen som bekräftar att avgränsningen av ansökansområdet Norrbäck är lämplig med hänsyn till det örnrevir MPD nämner i sitt beslut. Reviret har enligt kungsörnsgruppen tidigare varit ett av de mer produktiva i Västerbotten men länsstyrelsen ansåg i samband med att strategin ”Vindbruk och örn i Västerbottens län” togs fram att reviret i och med etableringen och driften av gruvan vid Svartliden 2005 inte uppfyllde de kriterier som ställs på ett revir av klass 1. Kungsörnsgruppen uppger att kungsörnarna i reviret sedan 2012 inte lyckats med häckningarna vilket enligt gruppen skulle kunna tala för att bedömningen från länsstyrelsen varit riktig. Med hänsyn till vad kungsörnsgruppen framför om häckningsframgångarna för det revir länsstyrelsen nämner i sitt beslut och till det

långa avståndet mellan vindkraftverken och bopplatsen kan reviret inte anses vara något hinder mot tillstånd för vindkraftverken.

Värdetrakter

Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen i Västerbottens län beslutade 2005 om en Strategi för formellt skydd av skog i Västerbottens län. I strategin identifieras ett antal värdetrakter. Av strategidokumentet framgår att avsikten inte är att skydda hela värdetrakterna, utan att koncentrera en större del av områdesskydd och andra avsättningar dit. Länsstyrelsen beslutade vidare 2011 en Strategi för vindbruk och känsliga naturmiljöer i Västerbottens län. Enligt strategidokumentet är länsstyrelsens förhållningssätt till skyddsvärda miljöer i skogslandet att inga etableringar av vindkraftsanläggningar bör ske bl.a. inom särskilt prioriterade värdetrakter eller inom skyddszon i anslutning till dessa. Vidare sägs att i ”de fall en skyddszon måste utformas kan den antingen utformas schablonmässigt eller särskilt anpassad till den miljö som berörs. Generellt gäller att ju mer orörd en miljö är desto större skyddszon behövs. En schablonmässig skyddszon kan t.ex. utformas med ett avstånd på 5, 10 eller 15 km runt naturmiljön. För en mer modellerad avgränsning av skyddszonen kan mer specifika kriterier behövas.” Utgångspunkter kan enligt dokumentet t.ex. vara audiell påverkan eller visuell påverkan.

Ingen av strategierna har något lagstöd och de är inte rättsligt bindande. Vid utformningen av strategierna har ingen hänsyn tagits till riksintresse vindbruk eller kommunernas översiktsplaner. Ingen hänsyn har heller tagits till vindresursen. Såvitt framgår har inget samråd hållits med kommunerna eller andra intressenter.

Värdetrakterna utgör mycket stora områden i landskapet. De tre värdetrakterna Stöttingfjället, Jovan I och Jovan II sammantaget täcker ett område på 7,5 mil exklusive buffertzoner. Området täcker i princip helt det stora område som är utpekade som riksintresse vindkraft vid Norrbäck. Av karta framgår att värdetrakterna i landskapet runt Stöttingfjället nästan helt överlappar flera områden som är utpekade som riksintresse vindbruk. Med en buffertzon på 5 km till prioriterade värdetrakter överlappas riksintresse vindbruk i stort sett helt. Detsamma gäller omfattande områden som utpekats som vindkraftsområden i kommunernas

vindbruksplaner. Av kartan framgår också att det finns en påtaglig risk för att vindkraftsparker, om de inte tillåts i värdestrakterna, istället skulle komma att uppföras i områden som är av riksintresse för rennäring. Att inte tillåta vindkraft i värdestrakter skulle få uppenbart orimliga konsekvenser. Det skulle utan tvekan påtagligt påverka möjligheterna att nyttja områden som är utpekade som riksintresse vindbruk. Det gäller i än högre utsträckning om buffertzonerna beaktas.

Norrbäck Södra och Norrbäck Norra ligger i den absoluta utkanten av de till ytan stora värdestrakterna Stöttingfjället respektive Jovan II.

Mellan Norrbäck Norra och de mer centrala delarna av värdestrakten Jovan II ligger bl.a. en väg och dagbrottet Svartlidengruvan. Enligt länsstyrelsens strategi utgör Högberget en värdekärna inom Jovan II. De överväganden som gjorts avseende Högberget beskrivs ovan. I övrigt påverkas inte någon värdekärna i Jovan II av vindkraftverken. Inga vindkraftverk planeras i värdestrakten Stöttingfjället. De enda ingrepp i värdekärna som kan bli aktuella är de två våtmarkspassager över Bäckmyran som beskrivs ovan. Det ursprungliga syftet med värdestrakterna var att utgöra ett planeringsredskap för länsstyrelsens arbete med skyddade områden. Länsstyrelsen har dock valt att inte inkludera Norrbäck Södra i det naturreservat som beslutades i december 2015. Det förefaller märkligt att under sådana förhållanden inte tillåta vindkraftverket i området på grund av att det ingår i värdestrakten.

Av bifogad rapport upprättad av Enetjärn Natur AB framgår att anläggning av vindkraftsparkerna Norrbäck och Pauträsk skulle få en ytterst marginell påverkan på den ekologiska funktionen inom de skogliga värdestrakterna, detta sett i relation till hur pågående markanvändning (mestadels skogsbruk) sett ut hittills och förväntas se ut i framtiden. Vid kontakt med Skogsstyrelsen har framkommit att skogsbruk tillåts i värdestrakter och att det förhållandet att skog ligger i värdestrakt inte i sig utgör hinder för avverkning.

MPD konstaterar att skyddszonerna för Jovan II och Stöttingfjället i sin helhet överlappar varandra. Som framgår av skrivelse till länsstyrelsen daterad den 15 juni 2015 och Bilaga 12 bedrivs aktivt skogsbruk med ungskog och hyggen mellan värdetrakterna. Mellan värdetrakterna ligger också en trafikerad väg och Norrbäck by. Bolaget kan inte se att de planerade vindkraftverken på något sätt kan påverka konnektiviteten eller andra ekologiska samband mellan värdetrakterna, särskilt med beaktande av hur området ser ut och brukas i nuläget.

Det bör vid bedömningen av vindkraftverkens påverkan på de ekologiska funktionerna i värdetrakten beaktas att bolaget åtagit sig att avsätta skog om tillstånd meddelas för vindkraftsparken i sin helhet. Bolaget föreslår i första hand att avsättningen sker i skog i Jovan II i anslutning till ett större område med sammanhängande skyddad skog. Området består av grandominerade skogar på samma sätt som Högberget. Skydd av området kommer att innebära en minskad fragmentering av naturvärdena i Jovan II som mer än väl kompenserar den påverkan vindkraftsparken kan få för den biologiska mångfalden i värdetrakterna.

Helhetsbedömning

Vid bedömningen av valet av plats för vindkraftverken är det viktigt att lyfta blicken från kartorna över ansökansområdena och se lokaliseringen också i såväl ett nationellt perspektiv som ett landskapsperspektiv.

Det av riksdagen fastställda planeringsmålet för vindkraft är 30 TWh vindkraft till 2020. Ambitionsnivån i elcertifikatsystemet, som styr hur mycket vindkraft som kommer att byggas i Sverige och Norge, höjdes 2015 till 28,4 TWh mellan åren 2012 och 2020. Sverige ska finansiera 15,2 TWh och Norge ska finansiera 13,2 TWh, men det är upp till marknaden att bestämma var och när den nya produktionen ska ske. En livscykelanalys som Vattenfall tagit fram jämför miljöpåverkan av de vindkraftverk som behöver byggas för att uppfylla planeringsmålet om kraftverken byggs i ett dåligt vindläge (Ryningsnäs, 5,8 m/s) med ett bra vindläge (Stor-Rotliden, 7,3 m/s). Det visade sig att det krävs 44 % fler vindkraftverk för att producera samma mängd energi i det dåliga vindläget som i det goda och att miljöpåverkan (t.ex. markingrepp, utsläpp av koldioxid under

livscykeln) blir större i motsvarande mån. Det är därför från ett nationellt perspektiv viktigt att de riktigt goda vindlägena, t.ex. vid Norrbäck där medelvinden för hela projektet uppgår till 8,1 m/s på 120 m höjd, kan tas till vara. Om så sker innebär det att samhällets kostnad för utbyggnaden av förnybar el blir väsentligt lägre samtidigt som miljöpåverkan och annan påverkan på omgivningen blir väsentligt mindre. Vid tillämpning av miljöbalkens lokaliseringsprincip måste utgångspunkten vara att det är lämpligast att bygga vindkraft i goda vindlägen med hänsyn till att målen för vindkraft ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Påverkan på riksintressen bör bedömas från ett landskapsperspektiv, inte bara med utgångspunkt i hur det ser ut i och intill ansökansområdena. Karta visar att det riksintresse för vindbruk som berör Norrbäck Södra huvudsakligen täcks av riksintresse naturvård och att en mycket stor del av riksintresset för vindbruk sammanfaller med naturreservatet Stöttingfjället som länsstyrelsen beslutade i december. I de centrala delarna av riksintresset naturvård finns värdekärnor med mycket höga naturvärden. Lokaliseringen av vindkraftsparken i den absoluta utkanten av riksintresse naturvård medför att påverkan på naturvärdena blir mycket liten samtidigt som den är en förutsättning för att vindresursen riksintresse vindbruk alls ska kunna tas till vara. Det torde vara svårt att hitta någon plats i det aktuella riksintresset för vindbruk där påverkan på riksintresset naturvård är mindre. Till skillnad från miljöprövningsdelegationen finner bolaget att det är uppenbart att ett avslag på tillståndsansökan påtagligt försvårar tillkomsten och utnyttjandet av vindkraft i riksintresseområdet.

MPD menar att det inte går att utesluta att rennäringen skadas påtagligt av den undvikelseeffekt som uppstår vid en vindkraftsetablering och att vindkraftsetableringen inte förenlig med rennäringens riksintresse. Nyss nämnda karta visar att ansökansområdena är lokaliserade långt från Vapstens samebys riksintresseklassade kärnområden. Att vindkraftverk kan leda till vissa undvikelseeffekter kan inte i sig anses vara hinder för vindkraft, det skulle leda till att vindkraftverk inte alls skulle kunna tillåtas inom renskötselområdet. Intrånget i och olägenheten för

rennäringen måste anses vara jämförelsevis begränsat på den valda platsen. Med den bedömning miljöprövningsdelegationen gjort avseende tillåtlighet av vindkraftverk i och nära riksintresse naturvård, riksintresse kulturvård och skogliga värdeetrakter visar karta bilaga 11 att risken är stor att vindkraft istället styrs till mer känsliga delar av vinterbetesmarkerna.

I sin sammanvägda bedömning anför miljöprövningsdelegationen att höga skogliga värden och förekomsten av kungsörn är mycket svårt att förena med en vindkraftsetablering. Som framgår ovan måste påverkan på skogliga värden bedömas med utgångspunkt i att skogsbruk är pågående markanvändning i ansökansområdena. Det måste också beaktas att bolaget åtagit sig att kompensera för de intrång som sker i höga skogliga värden genom avsättning av skog. Kompensationsarealen räknas ut med god marginal vilket innebär att den areal som avsätts är större än den areal som direkt påverka. Mot bakgrund av att det är ca 4 kilometer till närmsta örnbo, att reviret inte haft någon lyckad häckning sedan 2012 och till att hänsyn tagit till örnarnas flygrörelser kan kungsörn inte anses vara ett hinder mot vindkraftsetableringen.

Sammanfattningsvis måste följande beaktas vid tillåtlighetsbedömningen.

- Tillståndsansökan omfattar områden som delvis har pekats ut som riksintresse för vindbruk av Energimyndigheten. Som framgår ovan uppfyller större delen av ansökansområdena samtliga kriterier för riksintresse vindbruk. Ansökansområdena bör i sin helhet bedömas vara av riksintresse vindbruk, särskilt mot bakgrund av vad som sägs ovan om att stora delar av det utpekade riksintresseområdet sammanfaller med mycket höga naturvärden och inte kommer att kunna nyttjas för vindbruk. Med de bedömningar miljöprövningsdelegationen gjort är risken överhängande att aktuellt riksintresse för vindbruk inte alls kan nyttjas för energiproduktion.

Detsamma gäller flertalet riksintresseområden för vindbruk i närområdet.

- En stor del av ansökansområdet är utpekad som lämpligt för vindkraft i kommunens vindbruksplan. Kommunens planområde har avgränsats utifrån den vindresurs som beräknats vid vindkartering. Länsstyrelsen har i samråd och granskningsyttrande avseende planen inte haft något att erinra mot området pekats

ut som lämpligt. Mätningar visar att vindresursen är god i samtliga de delar av ansökanområdet där vindkraftverk kan komma att uppföras.

- Kommunen har tillstyrkt ansökan i sin helhet och är enligt vad bolaget erfar angelägen om att området kan tas i anspråk för vindkraft.
- De fastigheter som ingår i ansökansområdena ägs av privatpersoner som bor i eller har anknytning till bygden. Acceptansen från närboende är mycket god, inga negativa synpunkter har framkommit från någon närboende under samrådsprocessen eller länsstyrelsens handläggning vilket är ovanligt för vindkraftprojekt.
- Pågående markanvändning är skogsbruk som inte tar någon särskild hänsyn till riksintresse naturvård, skogliga värdestrakter eller sådana naturvärden som förekommer i ansökansområdena.
- Bolaget har åtagit sig att kompensera för påverkan på naturvärden genom avsättning av värdefull skog som arealmässigt överstiger det direkta intrånget i naturvärden.

Som framgår ovan kan den planerade vindkraftsparken inte bedömas medföra någon påtaglig påverkan på något motstående riksintresse. Någon bedömning av vilket riksintresse som ska ges förtur enligt 3 kap. 10 § miljöbalken är därför inte nödvändig. Med beaktande av hur framförallt riksintresseområdena förhåller sig till varandra på landskapsnivå måste vindbruk anses vara det ändamål som marken i det här fallet är mest lämpad för med hänsyn till dess beskaffenhet, läge och behov.

Bolaget har lagt stor vikt vid att säkerställa att miljöbalkens försiktighetsprincip tillgodoses genom att de skyddsåtgärder utförs, de begränsningar iakttas och de försiktighetsmått i övrigt vidtas som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. De föreslagna kompensationsåtgärderna måste anses vara en sådan åtgärd som avses i bestämmelsen. Platsen har i enlighet med lokaliseringsprincipen valts för att ändamålet ska uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Bedömningen har inte bara skett från ett lokalt perspektiv utan också från ett regionalt och nationellt.

Till skillnad från MPD bedömer bolaget att Norrbäck vindkraftspark är väl förenlig med miljöbalkens portalparagraf och tydligt bidrar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö med beaktande av att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Igångsättningstid

Bolaget yrkade i tillståndsansökan att igångsättningstiden för vindkraftverken skulle bestämmas till fem år från det att tillståndet vunnit laga kraft.

För att ansluta vindkraftverken vid Norrbäck och flera andra planerade anläggningar i området krävs bl.a. förstärkning av en station i stamnätet. Svenska kraftnät ansvarar för åtgärderna i stamnätet som kräver noggrann planering och koordinering mellan olika parter. Det har nu kommit till bolagets kännedom att Svenska kraftnät och Vattenfall Eldistribution AB ändrat tidplaneringen för anslutningen av vindkraftsparken till elnätet. Anslutningen, som samordnas med bl.a. det intilliggande vindkraftprojektet Pauträsk, kommer att vara möjlig tidigast under slutet av 2023. All effekt kommer därefter inte kunna anslutas på en gång. Delområdena i vindkraftsparkerna kommer därför behöva anslutas successivt. Det är enligt bolagets erfarenhet inte uteslutet att nätanslutningen fördröjs ytterligare. Vindkraftsparkens storlek och klimatförhållandena på platsen medför att anläggningsarbetena kommer att ta flera säsonger.

Bolaget yrkar med anledning av detta att igångsättningstiden ska bestämmas till 10 år från den dag tillståndet vunnit laga kraft.

MOTPARTERNAS YTTRANDEN

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har i huvudsak anfört följande.

Riksintressen

Länsstyrelsen vill utifrån bolagets val av argumentation poängtera att det finns höga och mycket höga naturvärden även utanför det område som utpekats som riksintresse för naturvård. Det stöds bland annat av att nybildade reservat, en pågående reservatsprocess inom ansökansområdet (Högberget) och att områdena berör av länsstyrelsen utpekade prioriterade värdetrakter. Skulle resonemanget vara det samma för riksintresse naturvård som för vindbruk, borde även en större del av ansökansområdet betraktas som riskintresse för naturvård. Utpekande av områden av riksintresse för vindbruk är dessutom reviderat förhållandevis nyligt, 2013, i jämförelse med att riksintresse naturvård som uppdaterades 2000.

Länsstyrelsen menar att oavsett vilket riksintresse som diskuteras kan lika goda förutsättningar finnas utanför det utpekade området och att det därmed inte ska kunna hävdas ett större område än det utpekade bara för att förutsättningarna är goda. I detta fall är det i stort sett samma område som är utpekad som riksintresse för vindbruk som för naturvård och därav även samma områden som inte är utpekade. Inget av intressena ges i och med det automatiskt företräde framför det andra enligt 3 kap. miljöbalken. Det innebär att det för hela området ska ske en vägning både inom och utanför utpekade riskintressen av de värden, den nytta och långsiktiga hållbarhet som tillvaratagandet av de olika intressena innebär.

Länsstyrelsen ställer sig bakom den bedömning som MPD tidigare gjort i vägningen mellan intressena och menar att sammantaget utgör tillvaratagande av andra värden i området en långsiktigt bättre hållbarhet lokalt, regional och nationellt.

Skogliga värdetrakter och grön infrastruktur

Skogsavverkningar har negativ inverkan på konnektiviteten i och mellan värdetrakterna, som bolaget också påpekar. Olikt bolaget, som menar att området

redan är påverkat och därför kan ytterligare ingrepp tillåtas, anser länsstyrelsen att det inte är ett skäl att tillåta ytterligare försämring i de höga naturvärdena.

Länsstyrelsen jobbar med att försöka bygga en grön infrastruktur, bl a på uppdrag från regering och riksdag. En grön infrastruktur är viktig för bevarande av biologisk mångfald och viktiga ekosystemtjänster. Att bygga en grön infrastruktur innebär att med ett helhetsperspektiv arbeta med skydd av skogar med höga naturvärden, våtmarker, fjäll, odlingslandskap, sjöar, vattendrag och marina områden för att bevara ekologiska samband.

De skogliga värdestrakterna, särskilt de som är utpekade som prioriterade, är viktiga i arbetet med att försöka bygga ett så bra och funktionellt nätverk som möjligt.

I dagsläget arbetar länsstyrelsen för att skydda de sista naturskogarna. Att inte alla det skyddsvärda biotoperna skyddas beror inte på att naturvärden saknas utan på att myndigheten tvingas till hårda prioriteringar. När fasen att skydda naturskogarna är över kommer arbetet övergå till att restaurera landskapet och att fortsätta att bygga en långsiktigt hållbar grön infrastruktur.

Att motivera en etablering av vindkraft inom prioriterad värdestrakt med att området inte hyser lika höga värden inom hela värdestrakten menar länsstyrelsen inte är i linje med strategin för vindbruk och känsliga naturmiljöer och motverkar arbetet med grön infrastruktur. Att etablera en vindkraftspark är ett stort och för skogliga värden närmast irreversibelt ingrepp. Föreslagen etablering berör dessutom både värdekärnor och mellanliggande restaureringsskogar. Konnektiviteten mellan värdestrakterna Stöttingfjället och Jovan II har brister idag. Vilket bolaget poängterar med att det finns en by mellan dem och skogsbruk bedrivs. För en väl fungerande grön infrastruktur behövs det en konnektivitet även mellan dessa två stora prioriterade värdestrakter. När bevarandearbetet övergår till restaureringsfas kommer tid och resurser i första hand läggas på områdena i och mellan de prioriterade värdestrakterna, som området vid Norrbäck. En vindkraftsanläggning skulle ta ytterkanterna av värdestrakterna i anspråk och därmed ökar avståndet dem emellan.

Det skulle ytterligare försvåra möjligheterna att nå god konnektivitet och arbetet med att skapa en hållbar grön infrastruktur.

Exploatering i ytterkanten av höga naturvärden

Bolaget hävdar, både för riksintresset för naturvård och de prioriterade värde-trakterna, att det är så liten andel som tas i anspråk av de totala områdena. I siffror räknat kan det tyckas vara små områden, men tillåts mindre exploatering på många ställen och ytterligare lite till i områden som ”redan är påverkade” blir den kumulativa effekten tillslut omfattande.

Exploatering i kanten av ett värdefullt område ska vägas med i helhetsbedömningen och länsstyrelsen anser att det måste bedömas från fall till fall om det har påverkan som är acceptabel eller inte. I det aktuella fallet skulle en etablering innebära intrång i värdekärnor och länsstyrelsen menar att den påverkan inte ska förminskas till att endast innebära ingrepp i områdenas ytterkant så som bolaget vill få det att se ut som.

Tillgänglighet

I bolagets överklagandeskrift framför de att det finns skogsbilvägar anlagda farm till de två högsta naturvärdesobjekten i ansökansområdet, Högberget och Bäckmyran. De menar att vägar finns fram till kalhyggen inom det södra området och att det inte kan anses vare sig svåråtkomligt eller opåverkat. Länsstyrelsen är av en annan uppfattning och menar att dessa områden i betydligt mindre utsträckning brukats av människan och att det därför finns höga naturvärden både på våtmarkerna och skogliga värden på Granmoren och Östra Sjökullen.

Som beskrivs nedan så finns det en pågående reservatsbildningsprocess för Högberget, till skydd för det mycket höga skogliga värdena i området. Att det finns en skogsbilväg fram till södra kanten av Högberget ändrar inte länsstyrelsens syn på områdets höga värden och har fram till nu inte inneburit någon större påverkan och försämring av de naturvärden som finns på berget idag.

Länsstyrelsen vill också tydliggöra att en skogsbilväg som nyttjas för skogsbruket tar mindre mark i anspråk och inte kan jämföras med de bredare vägar som anläggandet av en vindkraftspark kräver. En vindkraftspark skulle innebära ett omfattande vägnät med breda vägar, uppställningsytor och ledningsdragningar i området. I ansökningshandlingarna beskrivs till exempel att ny väg upp på Högberget inte bara skulle innebära att skog avverkas utan även att en bergknalle skulle behöva sprängas bort.

Skyddande av värdefull natur

Stöttingfjällets naturreservat

Bolaget påpekar att det vid avgränsningen av det nyligen beslutade (ej lagakraftvunna beslutet) Stöttingfjällets naturreservat inte har tagits med områden inom ansökansområdet. Länsstyrelsen vill förtydliga gällande ett reservats utbredning att dess gränser inte bara är beroende av vilka naturvärden som finns utan även av markåtkomst. Vid bildande av ett reservat kan länsstyrelsen ha kännedom om skyddsvärda naturvärden utanför gränserna, för vilka det i vissa fall finns planer på skyddande i framtiden.

Bolaget framför att de buffertzoner som krävs för reservat ska vara inräknade i den skyddade arealen, vilket är riktigt. Länsstyrelsen vill dock åter igen poängtera att det finns områden med lika höga naturvärden utanför Stöttingfjällets naturreservat och att dessa värden ska vägas in i den samlade bedömningen. Granmoren är ett exempel på ett område för vilket länsstyrelsen länge vetat om att det finns höga naturvärden, även om det inte ingår i det nyligen bildade naturreservatet Stöttingfjället. Granmoren, inom Norrbäck södra, hyser trots kraftig huggningspåverkan höga naturvärden knutna till gamla granar, död ved och stort lövinslag. Mindre delar är urskogsartade. I länsstyrelsens naturvärdesbedömning av området från 2003 beskrivs att det redan stora objektet (Granmoren) ingår i ett ännu större, obrutet skogs- och myrland med bara enstaka hyggen och stora opåverkade myrar (dvs. det ansluter till Stöttingfjällets naturreservat). Av beskrivningen framgår det att det är av stor vikt att kvarvarande naturskogsområden av sådan här storlek inte

fragmenteras av hyggen och skogsbilvägar, utan istället får skydd som naturreservat eller motsvarande.

Högbergets reservatsplaner

För Högberget finns en pågående reservatsbildning, där en av tre fastigheter är inlöst. Naturvårdsverket har gett sitt samtycke till det reservatet och därmed beviljat ekonomiska medel för att lösa in fastigheterna. Den processen är dock vilande på grund av den sökta vindkraftsparken. Att det finns mycket höga naturvärden på denna plats har varit känt av länsstyrelsen sedan urskogsinventeringen i början av 1980-talet. Bolaget har redan under möten inför samrådet 2011 blivit informerat om de höga naturvärden som finns på Högberget och att det pågår en reservatsprocess. Bolaget väljer i sin överklagandeskrift att beskriva det som att de endast kommer påverka utkanten av ett område med sammanhängande äldre skog. Länsstyrelsen anser att det är att underskatta intrånget och att den layout de sökt på innebär att de tänker uppföra verk och vägar i de centrala delarna av en värdekärna. Utifrån den pågående reservatsprocessen anser länsstyrelsen att det är en förenkling att uttrycka det som att det bara pågår skogsbruk i området.

Kompensation

Bolaget framhäver att det inte finns rättsliga hinder mot att väga in kompensationsåtgärder enligt 16 kap. 9 § miljöbalken i tillåtlighetprövningen. De poängterar på flera ställen i överklagandeskriften vilka kompensationsåtgärder de avser att vidta och menar att det därmed ska anses tillåtligt att göra intrång i framför allt de mycket höga naturvärden, värdekärnan Högberget, som ansökansområdet omfattar.

Länsstyrelsen menar att frågan om kompensation inte ska bedömas förrän det är avgjort om verksamheten kan tillåtas. Det vill säga att prövningen sker i två steg, i enlighet med vad Naturvårdsverket förespråkar i den vägledning de publicerat i februari 2016; Ekologisk kompensation, en vägledning om kompensaton vi förlust av naturvärden, Handbok 2016:1.

Enligt Naturvårdsverket ska påverkan på naturvärden i första hand undvikas genom val av lämplig lokalisering, därefter ska tillräckliga skyddsåtgärder och

anpassningar vidtas för att begränsa den påverkan som ändå riskerar att uppstå. Först efter att det bedömts att en verksamhet kan tillåtas ska frågan om kompensationsåtgärder hanteras. Detta kan också benämnas skadelindringshierarkin. Länsstyrelsen anser, precis som Naturvårdsverket, att om kompensationsåtgärder vägs in i tillåtlighetsprövningen finns det risk att tillstånd lämnas till verksamheter med olämplig lokalisering.

Länsstyrelsen anser, likt MPD, att kriterierna för platsvalet enligt 2 kap. 6 § miljöbalken inte är uppfyllda för Norrbäck vindkraftspark och därmed blir frågan om kompensationsåtgärder inte aktuell. Skulle mark- och miljödomstolen bedöma att parken helt eller delvis ska beviljas anser länsstyrelsen att det är av stor vikt att kompensation föreskrivs och att dess utformning ska ske tillsammans med länsstyrelsen och godkännas av länsstyrelsen.

Vapstens sameby

Samebyn har anfört i huvudsak följande.

Rennäringen

Riksdagen har år 1977 (prop. 1976/77:80) erkänt samerna som Sveriges urfolk och genom bl.a. flertalet ratificerade och inkorporerade FN-konventioner åtagit sig att främja och bevara den samiska kulturen. Rennäringen utgör ett centralt fundament i den samiska kulturen, varför staten 1977 sade sig ha ett särskilt ansvar att tillse att det inom varje sameby skulle finnas grundläggande förutsättningar att bedriva en kulturellt, ekonomiskt och ekologiskt försvarbar renskötsel. Rennäringen är vidare ett allmänt intresse och omfattas av miljöbalkens allmänna hänsynsregler som regleras i 2 kap. miljöbalken.

Renskötseln har också ett skydd enligt 3 kap. 5 § miljöbalken som innebär att mark- och vattenområden som är av betydelse för rennäringen och yrkesfisket ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Samebyn har i samråd med bolaget förklarat att det ansökta området fyller en mycket viktig funktion för samebyns renskötsel och att en vindkraftsetablering inom området således påtagligt skulle försvåra näringens bedrivande.

Samebyn har också i sina samråd med bolaget förklarat att de riksintresseklassade områden som berörs av den ansökta verksamheten är mycket viktiga för samebyns renskötsel och att förlust av dessa områden skulle innebära mycket negativa och kännbara konsekvenser för samebyn och dess renskötsel och enskilda medlemmar. Även om samebyn har anmärkningsvärt stor erfarenhet av att prövande myndigheter och domstolar, trots att det enligt samebyn föreligger ett starkt skydd mot exploatering inom rennäringens riksintresseområden, är merparten av intrången i samebyn just belägna inom sådana områden. Svartlidengruvan och Norrheden torv är två exempel på storskaliga naturpåverkande verksamheter som har inneburit stora förändringar för samebyns renskötsel. Samebyn har dessutom vid två tillfällen under 80-talet erfarit s.k. tvångsslakt av renar inom dessa områden trots att samebyn i samband med planeringen av Norrheden torv påpekade att kvarvarande renar på grund av avstängda flytt- och strövningsleder sannolikt skulle öka.

Samebyn har också sakteliga kunnat börja återvända till området kring Svartliden som ligger direkt intill den ansökta verksamheten. Detta eftersom Svartlidengruvan numera är stängd och att det inte bedrivs någon verksamhet där annat än viss anrikning av andra gruvors brutna malmer. Dessa områden har kommit att bli mycket betydelsefulla för rennäringen eftersom de rymmer goda hänslavsbärande skogar och är belägna på höjder där snöförhållandena ofta är bättre och klimatet mer stabilt.

Samebyn menar att det också finns för rennäringen betydelsefulla och skyddade områden som ligger söder om verksamhetsområdet som vid en etablering kommer att påverkas av den planerade verksamheten.

Bolagets överklagande

Samebyn anser att en etablering av vindkraft i området i Norrbäck skulle få mycket negativa och långtgående konsekvenser för samebyn och dess renskötsel. Områdena som berörs skyddas enligt samebyn av 3 kap. 5 § 1-2 st. miljöbalken. De skyddsåtgärder som avser renskötseln och som bolaget har presenterat är enligt samebyns uppfattning inte tillräckliga för att lindra den skada som kommer att uppstå på

samebyns rensköttsel om projektet tillåts. Enligt samebyn är det osäkert om projektet alls kan uppnå tillåtlighet utifrån de befintliga och ev. tillkommande skyddsåtgärder som bolaget har uppgett i sin ansökan och överklagan.

Enligt samebyn har MPD och länsstyrelsen inte i tillräcklig omfattning beaktat hur en vindkraftsetablering i området skulle påverka rennäringen. Några sådana överväganden framgår åtminstone enligt samebyn inte med något klart resonemang. Det gör att det för samebyn är svårt att uttala sig om MPD har beaktat den senaste (vid prövningen) kända forskningen som rör bl.a. hur rennäringen påverkas av vindkraftsetableringar. Under 2016 har två rapporter publicerats av SLU och Vindval rörande rennäringen samt annan konkurrerande markanvändning. Enligt samebyn framstår det inte klart att bolaget eller MPD har beaktat hänsynsreglerna i 2 kap. 2 § miljöbalken rörande vindkraft och rennäring i tillräcklig omfattning i sin ansökan respektive beslut. Detta medför att det enligt samebyn uppstår en situation där det åtminstone framstår som att rennäringens frågor prövas för första gången när nu målet ligger för prövning hos mark- och miljödomstolen. En sådan situation skulle enligt samebyn kunna strida mot den s.k. treinstansordningen och samebyns rätt till domstolsprövning av beslut som angår samebyn.

Renskötsel

I varje sameby ska det finnas grundläggande förutsättningar för rennäringen. Intrång i en samebys betesmarker påverkar såväl renarna som rensköterna och därför hela renskötseln. Varje intrång innebär en begränsning av en samebys möjlighet att bedriva rationell renskötsel eftersom varje område som samebyn nyttjar har olika funktioner och är avgörande för samebyns rennäring. Samebyn är beroende av tillgången till samtliga betesmarker inom samebyns, av länsstyrelsen fastställda, betesområde.

Forskning visar klara undvikelseffekter hos renar vid vindkraftsetableringar och för den mänskliga aktivitet som följer med sådana anläggningar. Vindkraftsetableringars direkta konsekvenser för renskötseln är minskade betesområden, försämrade betesförhållanden, minskade slaktvikter, minskad förmåga till reproduktion samt satt renhjordarna splittras på grund av att områdena som bebyggs

med vindkraftverk förändrar renarnas beteende genom att området inte kan betas på det sätt som den ursprungliga markanvändningen innebär. Att renhjordarna splittras innebär dels ökade bevakningskostnader för samebyn, dels risk för ytterligare kostnader för det fall renar förrirat sig utanför samebyns områden.

Varje enskilt betesområde fyller i sig samt tillsammans med andra områden vid en sammantagen bedömning en central funktion för renbetet och renskötseln inom berörd sameby. Varje vindkraftsetablering medför att den samlade betesmarken och samebyns betesresurser krymper, vilket på sikt kan sannolikt innebära att samebyn går miste om sina ursprungliga förutsättningar att hålla det antal renar och som utgör försörjningsunderlag för samebyns medlemmar. Detta innebär med största sannolikhet att något eller några renskötsel företag kan tvingas upphöra med sin renskötselverksamhet. Eftersom arbetsbelastningen för kvarvarande medlemmar därmed ökar försvåras även den traditionella renskötseln. Renskötseln får i och med etablering av vindkraft andra arbetsmoment än vad som får betraktas som traditionell renskötsel och detta är i sig betungande konsekvenser för rennäringen inom såväl berörd sameby som renskötseln generellt sett. Dessutom minskar möjligheten för kommande generationer att vara aktiva inom rennäringen och därmed riskerar den samiska kulturen i området på sikt att gå förlorad inom dels samebyn men även på ett nationellt plan när rennäringen ska tvingas anpassa sig till allt mindre betesmarker än vad som har varit de ursprungliga och traditionella förutsättningarna. I och med det ökande ianspråktagandet av renbetesmarker till annan markanvändning minskar rennäringens förutsättningar att överleva såsom den har bedrivits över tid och såsom den bedrivs idag.

Utöver det nu beskrivna måste även hänsyn tas till övriga redan befintliga intrång inom samebyns renskötselområde, de kumulativa effekterna av dessa intrång både på ett generellt plan samt hur markanvändningen ser ut inom det i målet aktuella området. Ett beviljande av tillståndsansökan kommer att innebära allvarliga konsekvenser för samebyn. Vindkraftsetableringen kommer således påtagligt försvåra samebyns rennäring, dels i området där vindparken uppförs men även samebyns renskötsel i sin helhet.

Den senaste forskningen (SLU, Skarin och Sandström m.fl.) visar att renarna både på kalvnings- och på vinterbetesområden undviker synen av och ljudet från vindkraftverk. Om de måste beta nära vindkraftverken blir denna effekt särskilt tydlig då de helst betar i områden där vindkraftverken är skynda av topografien. Om renarna är tillräckligt långt bort från vindkraftverken väljer de inte längre att stå i områden där de är skynda. På vinterbetesområden kan byggnation av vindkraftsparker i höglänta områden förstöra möjligheten att nyttja viktiga betesområden. En sådan situation leder till en ökad arbetsbelastning för rensköterna samt en alltmer allvarlig konsekvens är att betesresurserna utarmas. Konsekvenserna för renskötseln är många men tydligast är effekterna på vinterbetesområdet där det är svårt att hitta alternativa betesområden för renarna. En direkt konsekvens av en vindkraftspark mitt i ett vinterbetesområde är att renarna förlorar bete motsvarande det område som omfattas av projektområdet samt intilliggande områden (störningszon osv.), renarna kan behöva bevakas hårdare för att de inte ska gå ut ur området där renägaren vill att renarna ska beta med hänsyn till snömängd, betestillgång, rovdjur, annan markanvändning osv. Om man inte håller kvar renarna med hårdare bevakning och utfodring söker renarna sig instinktivt till andra områden där de hoppas finna betesro. Detta sökande kräver energi, vilket kan innebära en försämrad kondition för renarna under en tid när tillgång till föda är helt livsavgörande. När renarnas betescykel störs kommer de till nästa område under fel tid vilket i längden leder till att betestillgången minskar i det området och man får börja med utfodring alternativt minska antalet renar. Det senare alternativet skulle innebära ett mycket påtagligt brott mot egendomsskyddet och är enligt samebyn inte en av rättsordningen acceptabel konsekvens utan att det föreligger skäl för expropriation.

Vilhelmina norra sameby

Vilhelmina norra sameby har i sina skriftliga yttranden anfört detsamma som Vapstens sameby i fråga om skyddet för rennäringen. Samebyns beskrivning av den ansökta vindkraftsverksamhetens påverkan på samebyns rennäring återges under rubrik Sammanträde nedan.

Föreningen

Föreningen har anfört i huvudsak följande.

Bolaget kan inte redovisa legitima skäl för sina yrkanden. Området innehåller höga naturvärden, kontrollprogram för Stor-Rotliden visar skador inom 9 km från verken, störningen är för stor, ljudmiljön är saboterad, skador får över huvud taget inte förekomma. Bolaget kan inte skapa markrådighet över berörda marker. Staket får inte monteras i renbeteslandet, skogsbruket och allmänheten får inte utestängas, plats och teknikvalet är fel enligt miljöbalken. Bolaget måste känna till konsekvenserna av sitt agerande före bolaget agerar, det regleras i miljöbalken 2 kap 2 §. Detta gäller även för domstolar.

Bolaget kan inte bevisa att teknikvalet vindkraft är bättre än att inte bygga. Besparingsteknik når planeringsramen 20 TWh till ca 1/3 av vindkraftens kostnad/kWh. När tekniken är för dålig får inte tillstånd utfärdas enligt miljöbalken 2 kap 3§. Underlagen saknar TEWI beräkning baserad på Svenska kraftnäts erfarenhet som visar att bara 6 % av installerad vindkraft effekt är tillgänglig under 90 % av tiden. Domstol kan inte bedöma ärendet när beräkning som jämför tekniken med besparing saknas i underlagen.

Verken är livsfarliga på grund av ras och utkast och verken är dödsfallor för personalen och allmänheten. Arbetsmiljöverkets marknads kontroll med avseende på arbetarens säkerhet visar att verken inte uppfyller hälso- och säkerhetskrav för att få släppas ut på marknaden. När så är fallet får inte tillståndsansökan lämnas in. Tillstånd får självklart inte utfärdas. När det inte finns vindkraftverk med fungerande avisningssystem kan inte villkor i tillstånd följas. Vestas tillverkar inte verk för kallt klimat, verken håller inte, bladen går sönder.

Förvaltningsrätten redovisar att tillstånd som meddelas med stöd av 9 kap. 6 och 8 §§ miljöbalken inte får användas om civilrättsliga frågor inte är lösta. Dessa går inte att lösa i av Vattenfall ansökta parker längs Stöttingfjället.

Bolaget kan inte utföra trovärdiga bullerberäkningar när det saknas kunskaper för att utveckla ljudberäkningsprogram som kan medräkna ljudnivåhöjande effekter som är naturliga i aktuellt område. Den metod som används är inte utvecklad för att användas i vår extrema miljö. Helt andra ljud bildas vid märkeffekt, nedisning och vid kyla. Den beräknade nivån som redovisas är ca 30 dB(A) för låg när ljudnivåhöjande effekter som är naturliga inte redovisas i beräkningar. Effekten av inversionsförstärkning medför att buller från parken stör 10 ggr längre bort än det som redovisas i metod som idag tillämpas.

ÖVRIGA YTTRANDEN

Energimyndigheten

Energimyndigheten har anfört i huvudsak följande.

Riksintresse vindbruk ID-nr 59

Området av riksintresse för vindbruk i det aktuella ärendet har ID-nr 59 vilket området tilldelades år 2013 i samband med den nationella revideringen av riksintresse vindbruk. Det utpekade området kvarstod från 2008 då det pekades ut för första gången och där länsstyrelserna föreslog områden till Energimyndigheten. Riksintresse vindbruk ID nr-59 överlappar delvis bolagets projektområde. Anledningen till att ett större område inte överlappar kan bero på att den meteorologiska modell (MIUU) som utpekandet av riksintresse vindbruk baseras på kan skilja sig från faktiska vindmätningar. Energimyndigheten har vid ett flertal fall blivit uppmärksammat på att MIUU-modellen kan vara mindre exakt än faktiska vindmätningar. Utpekade riksintressen för vindbruk kan därför i vissa fall ligga förskjutna i förhållande till det mest optimala vindområdet. Energimyndigheten anser att verksamhetsutövare vid sådana tillfällen bör kunna använda faktiska mätningar för att påvisa för ansvarig myndighet att ett projektområde uppfyller kriterierna för riksintresse vindbruk.

Etableringens bidrag till uppfyllandet av Sveriges energi- och klimatpolitiska mål

Den sökta etableringen Norrbäck bestående av 55 vindkraftverk skulle vid uppförande innebära en förväntad årlig elproduktion om cirka 500 till 700 GWh. Denna produktion motsvarar 3,1-4,4 % av den totala produktionen av el från

vindkraft år 2015 som var drygt 16 TWh. Parken skulle därmed i stor grad bidra till att uppnå målet i energiöverenskommelsen om 100 % förnybar elproduktion till år 2040. I energiöverenskommelsen har man beslutat om att ytterligare 18 TWh förnybar energi ska byggas i Sverige till år 2030, utöver det nuvarande målet inom elcertifikatsystemet till år 2020. Parken innebär utifrån detta hänseende en betydande andel av vad som behöver byggas ut. På sikt ska det finnas ett 100 % förnybart elsystem i Sverige, vilket innebär att uppemot 50 TWh förnybar energi kan behöva tillkomma i elsystemet. Vindkraften är idag det mest kostnadseffektiva alternativet och därmed kommer en betydande andel av denna energi vara vindkraft. Att planera och uppföra vindparker inom riksintresseområden bidrar till en resurseffektiv vindkraftsutbyggnad då goda vindförutsättningar nyttjas, vilket bidrar till att färre verk behöver byggas i nationell skala för att nå energi- och klimatpolitiska mål för förnybar energi.

Påverkan på målen om inte tillstånd beviljas

Varje vindkraftspark som byggs har betydelse för att uppnå energi- och klimatpolitiska mål för förnybar energi. Om inte vindkraft kan byggas blir det svårt att uppnå målet om 100 % förnybar elproduktion i Sverige till år 2040. Den sökta etableringen skulle vid ett förverkligande tillhöra en av de största landbaserade vindkraftsparkerna i landet och därmed starkt bidra till att uppnå målet om 100 % förnybar elproduktion till år 2040. Att inte bevilja tillstånd och därmed inte kunna bygga ut förnybar energi som landbaserad vindkraft där det finns synnerligen goda förutsättningar för detta går emot inriktningen om att nå ett 100 % förnybart elsystem i Sverige.

Riksintresseavvägning

Energimyndigheten bedömer att det angivna riksintresseområdet för vindbruk ska väga tungt vid prövningen av den sökta etableringen, särskilt då riksintresseområdet tillgodosetts och beaktats i den kommunala planeringen där andra samhällsintressen vägs in. Energimyndigheten har vid angivande av riksintressen för vindbruk undantagit flera andra angivna riksintressen på förhand. I Västerbottens län har även riksintressen för det rörliga friluftslivet undantagits efter synpunkter från länsstyrelsen vid uppdateringen av riksintressena för vindbruk 2013. Energi-

myndigheten har med dessa undantag tagit stor hänsyn till övriga samhällsintressen. Den totala andel eventuell påverkan från angivna riksintresseområden för vindbruk på riksintresse naturvård eller friluftslivs totala area i Sverige är mindre än 1 %.

Klimatförändringar är en av vår tids största utmaningar och den högst prioriterade miljöfrågan. För att klara klimatutmaningarna och främja en hållbar utveckling krävs en ambitiös och sammanhållen klimat- och energipolitik både internationellt, inom Europeiska unionen och i Sverige. Att bygga vindkraft där det finns goda vindförhållanden och förutsättningar i övrigt bidrar till uppfyllandet av flera av miljökvalitetsmålen i Sverige och dessutom till uppfyllandet av energi- och klimatpolitiska mål.

I övrigt anser Energimyndigheten att det är den prövande myndigheten, eller i detta fall mark- och miljödomstolen som ska göra avvägningar i det enskilda fallet.

Sametinget

Sametingets generella ståndpunkt är att eventuell utbyggnad av vindkraft måste göras så att den samiska kulturen och därmed renskötseln har möjlighet att utvecklas inom Sapmi. Den får inte begränsas eller omintetgöras. Vindkraftsanläggningar kan bara genomföras om samiska behov beaktas. Försiktighetsprincipen måste gälla och de kumulativa effekterna av redan genomförda samt planerade projekteringar inom en sameby ska ingå i miljökonsekvensbeskrivningen. Det innebär att en utbyggnad bara kan komma till stånd om det visas att de negativa konsekvenserna för det samiska samhället inte blir för stora.

För att renskötsel ska bedrivas behövs betesområden som möter upp mot de varierande förutsättningarna. Betesområden används vid olika årstider och under olika förutsättningar. För att möjliggöra ett årstidscykliskt användande av betesområden krävs strategiska platser vilka till exempel utgörs av flyttleder, rastbeten och uppsamlingsområden. Tillsammans skapar dessa strategiska platser ett så kallat funktionellt samband. Det vill säga de skapar förutsättningar för att kunna bedriva renskötsel i en sammanhållen årscykel. Renskötseln är beroende av betesmarkernas kvaliteter och flexibilitet under olika delar av renens årscykel. Hur pass renskötseln

kan anpassa sig till en vindkraftsanläggning är inte bara beroende av åtgärder utan även betesförutsättningar (utifrån klimatet) från år till år och renarnas möjlighet till betesro som i sin tur påverkar renarnas kondition och reproduktion. En vindkraftsetablering kan leda till situationer där renarnas hälsa påverkas negativt och det är renskötarna som måste agera eftersom det är renägarna som har det yttersta ansvaret för renarnas hälsa. Det kräver att villkor och skyddsåtgärder är tydligt preciserade. Nollalternativet är att föredra för den samiska kulturen och renskötseln. Det skulle innebära att renskötseln skulle få behålla sammanhängande och alternativa beteslandet och bättre motstå pågående förändringar.

Sametinget anser att det är samebyarna som ska presentera om det finns relevanta skyddsåtgärder samt bedöma skadan. Sametinget anser att stor tyngd måste läggas vid samebyns erfarenheter och åsikter eftersom samebyn upparbetat kunskaperna om samebyns renskötsel och är experter på hur naturresurserna nyttjas av renarna inom samebyn. Hos samerna i samebyn finns traditionell kunskap om renskötselutövandet, vidareförmedlat genom generationer och som fortfarande utövas. Vapstens och Vilhelmina norra samebyar har dessutom erfarenheter av redan etablerade vindkraftsanläggningar.

Sametinget anser att en samlad bedömning ska utföras för de planerade vindkraftsanläggningarna vid Pauträsk och Norrbäck. Även tillhörande täkter och kraftledningar ska ingå i den samlade bedömningen. En samlad bedömning ska utgå från samebyns nuläge med de befintliga intrång som finns. De kumulativa effekterna visar tydligt att samebyn är hårt påverkad redan idag och Sametinget befarar därför att renskötseln inte kommer kunna bedrivas i samma omfattning.

Sametinget ifrågasätter bedömningen att riksintresse för rennäring sammantaget inte kommer att påverkas påtaligt av vindkraftsanläggningen och fortsatta möjligheter att använda flyttleden av riksintresse för rennäringen. Flyttleden som finns inom avståndet 1 km kommer inte kunna nyttjas i samma utsträckning och den fria strövningen kommer att hindras, det innebär att samebyn förlorar tre flyttleder (varav en av riksintresse). Flexibiliteten och motståndskraften för samebyn minskar

kraftigt då samebyn endast har en flyttled i norr. Det är uppenbart att vindkraftsanläggningarna kommer att utgöra en barriär i landskapet och riksintresset påtagligt försvåras. Riksintresset ska skyddas och skadeförebyggande åtgärder är inte något alternativ vilket framgår i miljöbalkens förarbeten till 3 kap 5 § 2 stycket. Området hyser bra vinterbete och dessutom hänglavsskogar som alltid har varit viktiga för renskötseln, speciellt vid svåra betesförhållanden samt som rastbete. Idag är hänglavsskogar ännu viktigare och de måste bevaras då skogsbrukets utbredning nästintill utarmat habitatet. Det finns inget resonemang och bedömning av hur de svåra passagerna av riksintresse för rennäringen kommer att påverkas. Sametinget bedömer att de försvåras ytterligare. Inom samebyarnas område är det inte bara kraftcentrum, flyttleder och trånga passager som kan vara av betydelse för miljöbalkens skyddsregler. De funktionella sambandens betydelse och bevarande är i sig ett riksintresse vilket innebär att till synes oviktiga områden kan vara objekt av riksintresse när totalbilden föreligger. Vissa områden kan därför bli riksintressanta att bevara först sedan hotbilden blir tydlig. Förutsättningarna för renskötseln förändras hela tiden, särskilt med det omväxlande vädret som varit de senaste vintrarna.

Samebyar har idag upparbetat erfarenhet från vindkraftutbyggnad och det ska tas tillvara. Sametinget anser att den kunskap som idag finns om vindkraft och renskötsel är användbar. Sametinget saknar vilka sociala konsekvenser som kan uppstå för renskötarna och deras familjer. Ökad arbetsbelastning är ett exempel där sociala konsekvenser tillkommer.

Påverkan av vindkraftsanläggningen måste sättas in i större perspektiv och det anser inte Sametinget att bolaget gjort. Vikten av helhetsperspektiv och sektorövergripande synsätt är förutom i den samiska kulturen också kopplat till bland annat grön infrastruktur, Europeiska landskapskonventionen och Konventionen om biologisk mångfald. En förutsättning för både ekosystemtjänster och biologisk mångfald, vilket är direkt kopplat till renar och renskötseln, är helhetssyn på landskapet.

Vindkraftsanläggningen kommer att påverka förutsättningarna för att nå miljö- kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö. Naturvårdsverket har tagit fram ett förslag till en strategi för miljö kvalitetsmålet där det framgår att de samiska traditionella kunskaperna och renskötelsns framtid är avgörande för att nå miljömålet då renen är det enskilt viktigaste betesdjuret i fjällen. Renens bete i fjällen är en ekosystem- tjänst i sammanhanget som renskötelsen levererar och är en del av den samiska kulturen. Sametinget ser att om samerna ska kunna upprätthålla renbetet i fjällen krävs livskraftiga renhjordar. Renen kräver vidsträckta sammanhängande områden året om från kust till fjäll. Renarna som nyttjar naturresurserna bidrar till att den biologiska mångfalden hålls i balans.

Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen utgör grunden för den nationella miljö- politiken. Målen är även styrande för Sveriges agerande inom EU och i inter- nationella sammanhang. Miljö kvalitetsmålen är starkt kopplat till Konventionen om biologisk mångfald som stadgar hur vi ska förhålla oss till miljön och utnyttja våra naturresurser. För Sveriges del berör konventionen samerna och förpliktar Sverige att främja samiska traditionella näringar och den samiska kulturens bevarande och utveckling. Regeringens övergripande mål för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt, kulturellt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Lycksele, Storumans och Vilhelmina kommuner

Lycksele, Storumans och Vilhelmina kommuner (kommunerna) anser att MPD:s avslag av tillståndsansökningen inte har stöd i miljöbalken och därmed är felaktigt. Kommunerna anser att mark- och miljödomstolen bör upphäva MPD:s beslut och meddela tillstånd för den ansökta vindkraftsverksamheten i Norrbäck.

Kommunerna anser att MPD:s beslut inskränker det kommunala planmonopolet. De har antagna tematiska översiktsplaner rörande vindkraftsetablering vilka är framtagna genom en demokratisk process. Kommunerna har även aktivt tagit ställning för att tillstyrka det ansökta området genom ett demokratiskt förfarande enligt 16 kap 4 § miljöbalken. MPD:s beslut i det aktuella ärendet måste ifrågasättas

då beslutet i praktiken innebär att översiktsplaner och tillstyrkanden enligt miljöbalken 16 kap 4 § obetydliggörs.

Kommunerna anser att MPD agerat tvetydigt i dessa ärenden. Bland annat har ett mycket stort naturreservat (Stöttingfjället) processats fram. Utöver reservaten tillämpar MPD buffertzoner runt reservaten. Kommunerna anser att detta förfarande är direkt vilseledande; här måste Länsstyrelsen vara uppriktig och formellt processa fram reservat med inkludering av de s.k. buffertzonerna kring reservaten så att det inte uppstår gränsdragningsproblematik av detta slag. MPD framför också att det aktuella området ligger inom eller nära s.k. skogliga värdestrakter, vilka saknar formellt skydd. Vad gäller värdestrakterna och dess buffertzoner anser kommunerna att dessa helt saknar syfte annat än att möjligen utgöra länsstyrelsens interna planering för framtida områdesskydd, och att dessa därför inte kan tillmätas betydelse för MPD:s beslut eller vid överprövning av detta. Projektområdena utgörs helt av privatägd mark, och det är markägarna själva som under lång tid har skapat de naturvärden som MPD nu anför vara skäl för att avslå tillståndsansökningarna.

De områden som berörs av ansökningarna är bland de mest glesbefolkade i Västerbottens län (utanför fjällkedjan) och i de direkta närområdena finns en mycket svag arbetsmarknad vilket gör sannolikheten stor att den svaga befolkningssituationen kommer att bestå. Detta gör att mycket få människor bor och verkar i de aktuella områdena. Av den anledningen ser kommunerna därför vindkraftsetableringar som viktiga för att över tid ge människor kommunerna möjligheter att leva och verka även på lands- och glesbygd.

Risträsk by är riksintresseområde för kulturmiljön. Detta är ett resultat av att människor värnat om detta på eget initiativ. Kommunerna anser att detta bör generera en större grad av självbestämmande hos fastighetsägarna och att kulturmiljöerna därför inte är ett skäl för avslag i detta fall. Riksintressena för kulturmiljö innebär även främst att byggnader ska hållas i gott skick liksom av att odlingsmark ska hållas öppen. Kommunerna menar därför att det bästa sättet att säkerställa dessa inför framtiden är att tillstyrka tillståndsansökningar för vindkraft.

Om byborna inte bor kvar kan detta kan nämligen förändras på mycket kort tid genom igenväxning och minskat underhåll. Kulturmiljöer kräver med andra ord kapitalinsatser och mänsklig närvaro för att bevaras.

Användning av förnybara energikällor hör till de viktigaste medlen för att uppnå de svenska miljö kvalitetsmålen och vindkraft är ur miljösynpunkt det bästa sättet att nå dem. Projektet i Norrbäck är ett av de största projekten inom kommunernas territorialområden och därför också en av de viktigaste pusselbitarna att nå miljö kvalitetsmålen. För kommunerna i fråga handlar det även om en betydelsefull investering som leder till skapandet av många arbetstillfällen för drift och underhåll av parkerna och detta är en anledning att frågan är prioriterad.

Projektet bör i sin helhet meddelas tillstånd enligt miljöbalken. Projektägaren har valt platser som är lämpliga med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Projektet är därför förenligt med lokaliseringsprincipen i 2 kap 3 § miljöbalken. Vindkraftsetablering är det ändamål för vilka områdena i fråga är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Utöver detta bedömer inte kommunerna att en vindkraftsetablering står i konflikt med natur- eller kulturvärden, utan tvärtom kan komma att stärka dessa. Kommunerna anser att företräde därför ska ges till vindkraft, vilket från allmän synpunkt utgör god hushållning. MPD har i det aktuella beslutet inte tagit tillräcklig hänsyn till riksintresseområden för vindbruk, och att detta inte heller är ett riksintresse som står i konflikt med andra riksintressen då vindbruk utgör långsiktig hushållning av marken och den fysiska miljön. Kommunerna bedömer sammantaget att projektet är väl förenligt också med bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. miljöbalken.

BOLAGETS BEMÖTANDE

Länsstyrelsen

Bolaget vidhåller att påverkan av den sökta verksamheten enligt förstahandsyrkandet måste bedömas som acceptabel med hänsyn till de begränsningar som gjorts av området, de extraordinära försiktighetsmått som kommer att vidtas, de kompensationsåtgärder som vidtagits, att riksintresseområdet för vindbruk överhuvudtaget ska kunna nyttjas och till kommunens bedömning av vad som är lämplig användning av området.

Bolagets fjärdehandsyrkande innebär att tillstånd medges med undantag för de ytterligare vindkraftverk vid sidan om de som nämns i andra – tredjehandsyrkandena som domstolen inte bedömer vara tillåtliga. Det skulle t.ex. kunna vara vindkraftverken på Östra Sjökullen. Om dessa verk, som bolaget fortfarande bedömer vara tillåtliga på de grunder som tidigare angivits, utesluts behöver inga nya vägar dras genom Bäckmyran vilket medför att ingen påverkan sker på det våtmarksområde som är en av värdekärnorna i riksintresset Stöttingfjället och att skogsbruk på Östra Sjökullen inte underlättas. Bolaget uppfattar det som att länsstyrelsens synpunkter i huvudsak skulle vara tillgodosedda om tillstånd inte medges för de verk på Högberget som nämns i tredjehandsyrkandena samt Östra Sjökullen. Vad länsstyrelsen anför om vissa delar av ansökansområdena bemöts särskilt nedan.

Riksintressen

Som länsstyrelsen påpekar reviderades riksintresse för vindbruk så sent som 2013. Länsstyrelsen anförde i sitt yttrande att inga vindkraftsetableringar bör ske i värdekärnor, mellan värdekärnor i värde-trakter, inom särskilt prioriterade värde-trakter eller inom en skyddszon i anslutning till dessa. I grunderna för överklagandet redogör bolaget för varför detta är ett orimligt förhållningssätt. Länsstyrelsen framförde dock inte några synpunkter alls avseende riksintresseobjektet ID-nr 59.

Länsstyrelsen antyder, som bolaget förstår skrivelsen, att ytterligare delar av ansökansområdet bör betraktas som riksintresse naturvård men anger inte närmare

vilka områden som avses. Länsstyrelsen motiverar inte på vilket sätt delar av området uppfyller kriterierna för riksintresse naturvård på annat sätt än att där finns höga naturvärden. Att delar av området av länsstyrelsen bedömts vara prioriterade värdestrakter kan inte i sig anses utgöra grund för att de ska anses vara av riksintresse för naturvård. Bolaget vill framhålla att det nybildade naturreservatet Stöttingfjället ligger utanför ansökansområdet. Bolaget har åtagit sig att hålla skyddsavstånd på 100 m till reservatet.

Delområdet Norrbäck Södra, som huvudsakligen uppfyller kriterierna för riksintresse vindbruk, ligger i den absoluta utkanten av det vidsträckta riksintresset för naturvård Stöttingfjället. Som framgår av bilaga 4 till grunderna för överklagandet sammanfaller riksintresset för naturvård i stora delar med det av Energimyndigheten utpekade riksintresseobjektet ID nr 59. Riksintresset naturvård har i praktiken getts företräde framför riksintresse vindbruk i den absoluta merparten av riksintresseområdet genom områdesskydd, bl.a. naturreservatet Stöttingfjället, men också genom att bolaget och andra projektörer valt att inte ansöka om tillstånd för vindkraft där med hänsyn till de höga naturvärdena. Om hänsyn skulle tas också till de prioriterade värdestrakterna inklusive skyddsavstånd skulle det i praktiken knappast vara möjligt att bygga några vindkraftverk i riksintresse vindbruk i området. För att syftet med riksintresset vindbruk ska kunna tillgodoses är det därför särskilt angeläget vindkraftverk kan uppföras i ansökansområdena.

Bolaget vidhåller att den ansökta verksamheten inte medför någon påtaglig påverkan på riksintresse naturvård. Riksintressena är därmed förenliga och någon riksintresseavvägning behövs inte. För det fall domstolen ändå bedömer att de passager över Bäckmyran som krävs för att uppföra vindkraftverk på Östra sjökullen medför påtaglig påverkan på riksintresse naturvård bör vindkraftverken mot bakgrund av vad som sägs i Energimyndighetens yttrande anses vara det ändamål som enligt 3 kap. 10 § miljöbalken på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt och därmed ges företräde. Om vindkraftverken på Östra sjökullen ändå inte bedöms

vara tillåtliga erinrar bolaget om möjligheten att inte meddela tillstånd för dem enligt bolagets fjärdehandsyrkande.

Skogsbruk, skogliga värdetrakter och grön infrastruktur

Bolaget delar helt länsstyrelsens uppfattning att arbetet med att bygga grön infrastruktur bör ske med ett helhetsperspektiv. Bolaget anser dock att det är viktigt att arbetet sker i samverkan med kommunerna med beaktande av översiktsplaner och med hänsyn till pågående markanvändning och andra motstående intressen. Bolaget ser att det finns stora möjligheter för privata aktörer att bidra till arbetet med grön infrastruktur. De kompensationsåtgärder bolaget föreslagit för vindkraftverken vid Norrbäck skulle bidra till detta arbete.

Bolaget bedömer att det finns goda skäl att i första hand bygga vindkraftverk i områden som redan är exploaterade, t.ex. genom skogsbruk och gruvnäring. Bolaget menar att bedömningen av påverkan av vindkraftsparken ska göras utifrån nollalternativet, dvs. pågående markanvändning som i det här fallet är skogsbruk. Om vindkraftverk inte uppförs i området kommer skogsbruket ändå att fortsätta och skogen kommer med tiden att avverkas i de områden som inte skyddas med stöd av 7 kap. miljöbalken eller genom frivilliga avsättningar t.ex. inom ramen för bolagets åtagande om kompensationsåtgärder. Detta gäller särskilt om markägarna inte har några intäkter från vindkraft. Etablering av vindkraftverk har en arealmässigt mycket begränsad påverkan på skogliga värden jämfört med den pågående markanvändningen som är skogsbruk.

Som länsstyrelsen anför krävs idag hårda prioriteringar i arbetet med områdesskydd och det finns inte möjlighet att skydda ens all naturskog. Bolaget bedömer att det mål länsstyrelsen beskriver med restaurering av området mellan de två prioriterade värdetrakterna saknar stöd i lag och politiska måldokument och inte är realistisk, i vart fall inte under vindkraftsparkens livlängd. Som framgår av det kommun-gemensamma yttrandet finns inte några planer eller någon vilja till sådan restaurering. Det finns inte heller något stöd för det i kommunens översiktsplan. Byn Norrbäck, som ligger mellan värdetrakterna och är en levande och aktiv by, och den trafikerade väg som passerar mellan Norrbäck Södra och Norrbäck Norra torde

tillsammans vara ett större hinder för konnektiviteten än de planerade vindkraftverken. Den hårt brukade produktionsskog med stor hyggespåverkan som finns mellan värde-trakterna skulle ta mycket lång tid att restaurera, betydligt längre tid än vindkraftverkens livslängd på ca 20 – 30 år. Det bedöms inte vara god hushållning med resurserna för skydd av natur att skydda produktionsskogen mellan de två värde-trakterna. De kompensationsåtgärder bolaget åtagit sig att utföra skulle kunna bidra till att skydda naturskog eller till att stärka konnektiviteten mellan värde-trakterna. Om så kunde ske är det bolagets bestämda uppfattning att det skulle vara till större nytta för den biologiska mångfalden och grön infrastruktur än att stoppa uppförandet av vindkraftverk i projektområdet, särskilt i de delar som saknar naturvärden.

De skogliga värde-trakter som länsstyrelsen pekat ut i sina strategidokument saknar helt rättsligt stöd. De har inte varit föremål för remiss till kommunen eller företrädare för exploateringsintressen. Som framgår av grunderna till överklagandet skulle en tillämpning av länsstyrelsens princip att vindkraftverk inte får uppföras i de prioriterade skogliga värde-trakter eller i skydds-zoner till dessa innebära att vindkraft inte kan byggas i mycket stora områden i Västerbotten, bl.a. stora delar av de områden som utpekats som riksintresse vindbruk och områden som bedömts vara lämpliga för vindkraft i kommunernas vindbruksplaner.

Värdekärnor har till stora delar undantagits genom avgränsningen av ansökan-området och genom betecknande av hänsyns- och stoppområden. Med undantag för Högbergsområdet har naturskog med mycket höga naturvärden undantagits från åtgärder, det gäller t.ex. naturskogsområden som tidigare sparats när delar av Granmoren avverkats. Om tillstånd ges för bolagets tredjehandsyrkande bedöms påverkan på värdekärnor (huvudsakligen våtmarkspassage över Bäckmyran) bli mycket liten.

En väg för vindkraft behöver nödvändigtvis inte vara bredare än en skogsbilväg utom i skarpare kurvor där den avverkade ytan kan behöva vara bredare. Vanligtvis

ställs dock generellt högre krav på planering och anläggande av väg för vindkraft än skogsbilvägar.

Högberget

Påverkan av vindkraftverk på Högberget har mycket detaljerat beskrivits i ansökningshandlingarna. Där framgår att noggranna avvägningar gjorts vid utformningen av positionerna och att extraordinära försiktighetsmått kommer att vidtas. Markintränet kommer att kompenseras med omfattande avsättningar av skyddsvärd natur. Markägarna motsätter sig att det bildas naturreservat på Högberget. Den del av en fastighet som är inlöst ligger utanför ansökansområdet och kommer inte att beröras av den sökta verksamheten. Det kraftverk länsstyrelsen avser med den dramatiska formuleringen att ”en bergknalle skulle behöva sprängas bort” betecknas 6 i kartbilaga 1 A till grunderna för överklagandet. Kraftverket omfattas inte av bolagets andra - fjärdehandsyrkanden. Av MKB-bilagan ”PM Högberget” framgår att verkspositionen ligger på en liten lokal höjd som delvis måste tas bort för väg och kranyta. Höjden har berg i dagen på vissa ställen vilket innebär att sprängning är nödvändigt. Det framgår vidare att det kan vara aktuellt med bergsförankrat fundament på positionen, vilket bedöms medföra ett mindre ingrepp än de vanligare förekommande gravitationsfundamenten. Av promemorian framgår att vid verksplaceringen finns några gamla tallar men i övrigt inga särskilda naturvärden samt att det längs vägsträckningen noterades doftskinn på en grov låga, men överlag påverkas inga unika värden även om skogen i området har höga naturvärden i stort. Bolaget vidhåller att vindkraftverken på Högberget bör bedömas vara tillåtliga.

Östra Sjökullen

Bolaget har liksom för Högberget arbetat aktivt med att reducera påverkan av vindkraftverk på Östra sjökullen. Våtmarkspassagerna kommer att genomföras med extraordinär försiktighet och de delar av Östra Sjökullen som har särskilt höga naturvärden har betecknats som stoppområden. Östra Sjökullen omfattas liksom Granmoren (med undantag för en cirkel runt en obebodd skogskoja som brutits ut ur riksintresseområdet) av riksintresse vindbruk. Markintränet kommer att kompenseras med avsättningar av natur av motsvarande värde eller högre. Östra

Sjökullen saknar överlag höga naturvärden men är mer opåverkad av skogsbruket än andra delar ansökansområdet. Inga höga naturvärden skulle påverkas av de vindkraftverk som planeras där men det skulle vara nödvändigt med kortare passage över Bäckmyran som nämns i riksintressebeskrivningen för riksintresse naturvård. Bolaget vidhåller att vindkraftverk på Östra Sjökullen måste anses vara tillåtliga.

Granmoren

Som länsstyrelsen skriver är Granmoren, som omfattas av riksintresse vindbruk, kraftigt huggningspåverkat. På stora delar av Granmoren finns enligt naturvärdsinventeringen inga naturvärden alls. De delar av Granmoren som omfattas av riksintresse naturvård har nyligen avverkas. De delar som bedömts hålla högst naturvärden på Granmoren, bl.a. ett område med naturskog som sparades vid avverkningen, har betecknats som stoppområden. Bolaget bedömer att vindkraftverk på Granmoren måste anses vara tillåtliga och att de skulle medföra en mindre påverkan på naturvärdena än t.ex. vindkraftverk på Högberget och Östra Sjökullen.

Kompensationsåtgärder

Bolaget delar inte länsstyrelsens bedömning att det finns rättsliga hinder mot att väga in kompensationsåtgärder enligt 16 kap. 9 § miljöbalken i tillåtlighets.

Bolaget känner inte igen beskrivningen att skadelindringshierarkin (annat än från Naturvårdsverkets handbok) ska tillämpas så att kompensationsåtgärder inte kan vägas in vid bedömning av påverkan. Med de åtgärder bolaget beskrivit kommer påverkan på naturvärdena, särskilt de skogliga värden som avses stärkas genom länsstyrelsens strategiarbete, inte bli negativ. Tvärtom finns goda förutsättningar att med hjälp av kompensationsåtgärderna stärka den gröna infrastrukturen.

Bolaget ser gärna att kompensationsåtgärderna utformas i samråd med länsstyrelsen. En förutsättning för att kompensation ska ske är emellertid att en överenskommelse kan nås med berörda fastighetsägare. Bolaget har träffat en överenskommelse med Sveaskog om att undanta det område som benämns Svartliden södra i skrivelse till länsstyrelsen daterad den 19 december 2014 från

skogsbruk i avvaktan på prövningen av tillståndsfrågan. Bolaget konstaterar att området ligger i direkt anslutning till den del av en fastighet på Högberget som lösts in av länsstyrelsen. Bolaget bedömer att skydd av området Svartliden södra i hög grad skulle bidra till länsstyrelsens arbete med att bevara gammal skog och stärka grön infrastruktur.

Vapstens sameby

Ansökansområdet betydelse för rennäringen

Samebyn anför att det ansökta området fyller en mycket viktig funktion för samebyns renskötsel. Samebyn har framfört oro för att vindkraftverk framförallt på Björnberget i det norra delområdet ska påverka renar som betar öster om berget. Som framgår av överklagandet och de handlingar som legat till grund för MPD:s beslut är det dock mer än 6 km mellan ansökansområdet och det kärnområde av riksintresse för rennäringen som ligger öster om ansökansområdet. Norr om Högberget finns en flyttled av riksintresse som sedan tidigare är påverkad av Svartlidengruvan. Avståndet mellan flyttleden och vindkraftverken på Högberget är ca 1 km. Avståndet till det norra ansökansområdet i övrigt är ca 2 km.

Utifrån vad som framkommit i rennäringanalysen och i övrigt under projektet bedömer bolaget att området inte är viktigare än andra områden i samebyn, snarare tvärtom.

- Norrbäck ligger i princip beläget mellan de områden som är viktiga för samebyn under vinterbetesperioden och åretruntmarkerna. Av rennäringanalysen framgår att renarna på senhösten (vanligtvis november – december) flyttas till områden som ligger öster om ansökansområdet. Flytten har under lång tid skett per lastbil. Också på våren sker flytten mot åretruntmarkerna från områden öster om vindkraftsparken. Detta har vanligtvis skett genom lastbilstransport, även om en del renar någon eller något av åren efter det att ansökanshandlingarna upprättades flyttats till fot förbi ansökansområdet.
- I ansökansområdet finns inte något bra markbete för renar vintertid.
- Ansökansområdet har viss betydelse för bete för renar som blir kvar söder om åretruntmarkerna efter vårflytten, främst på grund av svåra passager väster om

ansökansområdet. Det kan dock i sig inte medföra att området anses vara särskilt viktigt för renskötseln.

- På vissa höjder i området, t.ex. Svartliden (bl.a. i det område som av bolaget i första hand föreslagits som kompensationsområde), Krokliden och Högberget finns hänglav som renar kan beta under begränsade perioder då markbetet i andra områden är låst på grund av frusen snö eller frusen marklav. Av den tekniska beskrivning som bilades ansökan (sid 23) och rennäringanalysen framgår att snödjupet i området generellt är ovanligt djupt och att snön ligger kvar länge. Högområdena är till stora delar skogsbeklädda vilket gör att snön inte blåser bort. Snömängden tynger ner träd och gör området till stora delar oframkomligt. I samråden med samebyn har det framkommit att det i området finns rovdjur främst i form av lo, järv och till viss del björn. Bolaget bedömer att rovdjurstrycket i kombination med snödjupet medför att hänglavsbete främst torde kunna ske de begränsade tider då det är skare på höjderna.

Vindkraftverken vid Norrbäck ligger som anføres ovan utanför riksintresseområden och bedöms därför jämförelsevis medföra mindre påverkan på rennäringen än andra intrång.

Forskning om vindkraft och rennäring

Av den forskningsrapport samebyn hänvisar till (Renar och vindkraft II - vindkraft i drift och effekter på renar och renskötsel Skarin m.fl. 2016) framgår att rennäringen påverkas av vindkraft. Av rapportens sammanfattning framgår att exakta avstånd som renarna påverkas beror på förutsättningarna i respektive område, exempelvis hur topografin ser ut eller om området är begränsat av stängsel eller annan infrastruktur. Av rapporten framgår att de förändringar i habitatutnyttjande i studieområdena som iaktogs blev tydligare när parkerna var centralt belägna i renarnas betesområde, som i kalvningsområdet i Malå eller i vinterbeteslandet på Gabrielsberget. Studierna visade inte lika tydliga effekter kring Stor-Rotliden vindkraftspark, som ligger i utkanten av ett huvudbetesområde. Enligt rapporten minskade renarnas användning av kalvningsområdet vid Malå med 20 % 1 km från parken och med 16 % för området 5 km från parkområdet i jämförelse med hur renarnas använde samma område innan parkerna uppfördes. I det centralt belägna

betesområdet vid Gabrielsberget där ett stort antal renar betar varje vinter förekom undvikelseeffekter inom 3 km avstånd från vindkraftverken. Renarnas användning av området inom 200 m från närmaste vindkraftverk minskade med 70 % och användningen 1 km från närmaste vindkraftverk minskade med 30 % under de perioder när parken var i drift och renarna inte var utfodrade i jämförelse med de andra perioderna. Längre bort än 3 km från parken ökade renarna sin användning av området med 30 % i samma jämförelse.

Området kring Norrbäck skiljer sig på flera sätt avsevärt från de områden som studerades i forskningsrapporten. Bolaget bedömer att påverkan av vindkraftverk vid Norrbäck skulle bli mindre omfattande än av de anläggningar som nämns i forskningsrapporten.

- Området är inte ett kalvningsområde som de studerade områdena i Malå sameby.
- Till skillnad från Gabrielsberget som består av hållrika marker med rikligt med renlav och goda förutsättningar till renbete även under vintrar med annars ogynnsamma betesförhållanden används ansökansområdet inte för markbete i någon större utsträckning.
- Till skillnad från Gabrielsberget som ligger centralt i vinterbeteslandet och Malå som ligger i kalvningsland i samebyns åretruntmarker ligger Norrbäck långt från närmsta kärnområde för rennäringen.
- Norrbäck bedöms vara av mindre betydelse för rennäringen även jämfört med området vid Stor-Rotliden.

De undvikelseeffekter som redovisas i rapporten överensstämmer ändå relativt väl med de antaganden som ligger till grund för bedömningarna av påverkan på rennäringen i miljökonsekvensbeskrivningen för Norrbäck. Bolaget vill i övrigt hänvisa till att annan forskning (bl.a. Colman m.fl. 2012) visar mindre påverkan på rennäringen än den forskningsrapport samebyn hänvisar till.

Övrigt

MPD har i skälen för sitt beslut tydligt vägt in påverkan på rennäringen. Bolaget delar därför inte samebyns bedömning att bifall till överklagandet skulle strida mot instansordningsprincipen.

SAMMANTRÄDE

Vid sammanträdet närvarade bolaget, länsstyrelsen, samebyarna och Stöttingfjällets miljöskyddsförening. Föreningen yttrade sig i huvudsak i enlighet med sitt skriftliga yttrande. Nedan redovisas sammanfattningsvis vad övriga parter uppgav under sammanträdet.

Bolaget

Bolaget föreslår som villkor för tillståndet att bolaget under 50 år ska bekosta avsättning av skog som kompensation för den mark som tas i anspråk för vindkraftsparken. Hittills har ekologisk kompensation tillämpats i väldigt liten grad i Sverige, men det pågår en ökning. Det finns verktyg som är under utveckling och erfarenhetsuppbyggnad. Den kompensation som bolaget föreslår är ett frivilligt åtagande. Ersättningen blir civilrättsligt mellan bolaget och fastighetsägaren, förmodligen Sveaskog, medan naturvårdsavtal tecknas mellan fastighetsägaren och länsstyrelsen. Sveaskog bedömer att värdena kommer att stärkas under de 50 åren så att skogen inte kommer att kunna gå tillbaka i produktion under den tiden. Kompensationen i det här fallet avgränsas till de aspekter som har med natur att göra, inte andra allmänna intressen. Det skulle gå att diskutera kompensationsområden för rennäringen i syfte att på lång sikt skapa bra renbetesområden, till exempel genom att ställa om mark som idag används för contortaplanteringar, men det ryms inte inom ramen för det här målet. Bolaget åtar sig dock att samråda med Vapstens sameby vid val av kompensationsområde.

Bolaget avser att ersätta samebyarna för förlorad betesmark med foder. Det saknas vedertagen metodik för beräkning av foder och det är oklart vilken bestämmelse i miljöbalken som kan tillämpas för ersättningen. Bolaget har räknat på fyra olika sätt och har sedan valt den beräkningsmodellen som gav det högsta utfallet. Bolaget öppnar upp för att kunna arbeta tillsammans med samebyarna och kanske med Sametinget eller Svenska samernas riksförbund i denna fråga, men anser att det underlag som lämnats in är tillräckligt för domstolens prövning i det nu aktuella målet.

Stöttingfjället utgörs generellt inte av lavrika marker utan i huvudsak av mark med moräner som missgynnar genomsläpplighet för vatten. Det gynnar gran och missgynnar tall. Markerna på Stöttingfjället består generellt av sena gransuccessioner och mycket tjocka mosstäckan med främst risväxter med gräs och örter i bara liten utsträckning. Branddominerade marker, som är en förutsättning för god marklavtillgång, är ovanliga i detta lågfjällsområde. Bolaget har gjort en beräkning av hur mycket hängslavsbyte som skulle kunna finnas i området och inom en omkrets av 3 km från området. Enligt samebyarnas GIS-positionskarta fanns inga positioner i eller mellan ansökansområdena. Det fanns en del positioner strax öster om Björnberget, men de dominerade positionerna fanns i kärnområdet och området mellan kärnområdet och ansökningsområdet.

De Natura 2000-områden som berörs är vattendrag. Bolaget har hittills kunnat hitta åtgärder som inte påverkar vattendragen och därför behövs inget Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap. 28 § miljöbalken. Skulle det behövas kan det hanteras under detaljprojekteringen.

Det stämmer inte att ansökansområdena i Norrbäck är väglöst land, tvärtom går det vägar till alla höga naturvärden. Av vägdragningarna i exempellayouterna är 40 % längs befintliga vägar. Det är bara till Östra Sjökullen som det inte går väg idag och som det således blir en ny vägdragning för. Det finns flera kalhyggen i Norrbäck Södra. Högberget diskuterades redan vid den första kontakten med länsstyrelsen 2010. Den bedömningen som länsstyrelsen gjorde då var att det var en naturtyp som var gammal granskog som inte var prioriterad för skogligt skydd eftersom sådan naturtyp redan fanns skyddad i länet i stor utsträckning. Anledning till att det finns höga naturvärden på Högberget är att skogsägare bedrivit hänsynsfullt skogsbruk. Bolaget delar länsstyrelsen bedömning att det är viktigt för den biologiska mångfalden att skydda skyddsvärda skogar och i den mån det är möjligt restaurera skogar som inte har höga naturvärden idag. Bolaget anser därför att det är viktigt att föreslå kompensationsåtgärder. Det finns en obefintlig konnektivitet mellan värdestrakterna, vilket inte ifrågasatts av länsstyrelsen. Bolaget anser att en etablering av en vindkraftspark saknar betydelse för konnektiviteten och att det

krävs skydd av skog och restaurering för att stärka konnektiviteten mellan värdetrakterna. De kompensationsåtgärder som bolaget föreslår bidrar till att öka konnektiviteten. Det innebär att det är bättre att bygga vindkraftsparken på den aktuella platsen med de föreslagna kompensationsåtgärderna än att dessa åtgärder inte vidtas. Länsstyrelsen har inte varit tydlig i fråga om vad påverkan från vindkraft är på de skogliga naturvärdena och vilken skillnad som föreligger mot påverkan från pågående markanvändning som är skogsbruk.

Länsstyrelsen

Stöttingfjällets naturreservat är 16 000 ha. Norr om det reservatet ligger ett område som inte är skyddad och delvis berörs av Norrbäcks vindkraftspark. Stöttingfjället går från Skarpsjö by och ner till Balberget. Det är färre vägar i området i utlöparen från Stöttingfjället. I området har det därför hittats fler värden än i omgivande landskap. Stöttingfjället är en ryggrad som löper diagonalt ner i länet. Där finns de absolut bästa platserna utifrån naturvärden. Det handlar i förlängningen om att bygga grön infrastruktur. Skogstypen har på nationell nivå pekats ut som bevarandevärd. Staten har satsat stora resurser på bevarande av områdena och har tankar på att skydda ytterligare områden. Paubäcken utgör ett av Europas finaste flodpärlmusselvatten. Det är de bästa värdetrakterna som finns i länet. Landskapet är påverkat av skogsbruk som är den pågående markanvändningen, men i och med att området är så pass unikt kan man inte ta det som intäkt för att göra det ännu sämre.

Det finns vägar i området i den nordöstra delen, men bolaget vill fortsätta att ta i anspråk det väglösa landet mot sydväst. Effekten blir en ytterligare uppsplittring och fragmentering av området. Det är svårt att uttala sig om konnektivitet eftersom det är olika förutsättningar för olika arter. För vissa arter har nog närheten betydelse. Att i det sammanhanget hänvisa till ett pågående skogsbruk för att motivera etableringen av en vindkraftspark är kontraproduktivt för naturvärden. Utöver skogsbruket skulle en vindkraftspark medföra ett ytterligare markanspråk. Nya och bredare vägar skulle anläggas plus att verken i sig ianspråktar mark. Sammantaget innebär det en ytterligare fragmentering i någon mening med en slags barriäreffekt i landskapet. Det här området är helt unikt naturvärdesmässigt och

därför är länsstyrelsen särskilt rädd om det. I nästa fas kommer länsstyrelsen behöva restaurera och stärka sambanden mellan värdetrakterna. I det sammanhanget kan man tänka sig att en 40-årig uppväxande granskog som hänger samman är ett bättre område för vissa arter jämfört med breda gator och vindkraftverk. Områdesskydd är ett annat alternativ än skogsbruk. Bolaget säger mot sig självt genom att dels mena att det är viktigt med skydd i värdetrakterna, men samtidigt vill man bygga och därigenom motverka det som länsstyrelsen vill bevara.

Länsstyrelsen känner inte igen att den tidigare skulle ha uppgett att området inte skulle vara prioriterat att skydda. Det kan möjligen vara så att länsstyrelsen haft svårt att prioritera att skydda ett visst område vid något tillfälle, men nu finns det nya etappmål för skydd av skog. Det här är ett så pass högklassigt område så att det finns inget sagt om att det inte skulle skyddas. Det är viktigt att påtala att ända sedan 2010 så har länsstyrelsen varit tydlig med att det är en problematisk lokalisering, vilket varit länsstyrelsens inställning hela tiden.

Samebyarna

Samebyarna har under sammanträdet fört en gemensam talan och uppgett i huvudsak följande. De har redogjort för sin markanvändning utifrån kartbilder, se bilaga 2 och 3.

Riksintressena fastställdes 2005 och har inte uppdaterats sedan dess. Vissa riksintresseområden är idag exploaterade. Flyttlederna ska visa de funktionella sambanden mellan olika betesområden och renarnas naturliga strövningsmönster. Renarna rör sig genom området och följer inte lederna exakt. Även andra flyttleder än de som är klassificerade som av riksintresse garanterar renens möjlighet att röra sig genom en betestrakt. Renen klarar sig inte bara på ett område utan behöver ytterområden. Kärnområden bäddar in nyckelområden samt riksintresseområden och utanför det ligger betestrakt, vilket är hela samebyn.

Det aktuella området vid Stöttingfjället är tjänligt som vinterbetesområde eftersom det är ett lågfjällsområde med höjder. Området har de senaste 10 åren använts regelbundet som betesområde. Bolaget har menat att det är så mycket snö i området

att det är svårt för renarna att tillgodogöra sig det bete som finns. Samebyarna menar att de förutsättningarna gör att området är mindre känsligt för temperatur-omslag, vilket det har varit de senaste vintrarna. De tallhedar som ses som traditionella vinterbetesområden är otroligt mycket mer känsliga för väderomslag. Bevis på det är att många samebyar i Västerbotten har katastrofutfodrat för att kunna föda sin renhjord. Den grupp som har nyttjat det aktuella området från 2007/2008 har inte behövt stödutfodra. Det säger mycket om områdets karaktär. Eftersom man kan föda en renhjord i området utan att stödutfodra är området särskild känsligt för exploateringar ur ett renskötselhänseende.

Rennäringen är i behov av flera områden för att kunna anpassa sig till det som sker i vardagen. Stöttingfjället är i sig ett sådant betesområde som efter skogsbruk under 1970- och 80-talen idag kan tjäna som en vinterbetestrakt och föda en betydande del av samebyarnas renar. Det här området kommer sannolikt vara helt avgörande för samebyarnas samlade vinterbetesresurser med anledning av dess belägenhet, höjder och betesresurser. Norr om de tänkta etableringsområdena finns ett utpekade konventionsområde, genom ett mellanstatligt avtal mellan Norge och Sverige. Om samebyn inte kommer kunna använda det utpekade konventionsområde längre kommer det här området att bli än viktigare. Ett intrång av den dignitet som Norrbäck ensam utgör skulle få långtgående konsekvenser för båda samebyarna.

Områdena som påverkas av den planerade vindkraftsparken består i huvudsak av hänglavsbarande skog och annan markvegetation. Att det blåser bra i ett område är också till gagn för rennäringen. Hänglavsbyte går bättre när det är skare eftersom renarna lättare nå trädstammarna, men när det blåser bra blåser också trädlavarna ner. För renskötseln räknas marker som lavrika om de inrymmer 10-50 % lavar, vilket är en vedertagen princip fastslagen av Skogsstyrelsen. Renarna äter inte bara lav utan behöver varierad föda för att må bra, såsom föнна, gräs, andra växtligheter, örter och blåbärsris.

När betesförutsättningarna ser ut som de gör inom samebyn som helhet finns det behov av att låta renen beta sig igenom områden. Lastbilstransporterna var och är

föranledda av framförallt skogsbruket, men även av vattenkraftsutbyggnaden som gjorde att de naturliga flyttlederna efter älvdalarna försvann. Som ett sätt att anpassa sig efter förändrade förutsättningar började man transportera renar med lastbil. Det betyder mycket för samebyarnas möjligheter att bedriva rennäring att man kan betesvandrade från vinterbetesmarkerna till åretruntmarkerna på våren istället för att köra renarna med lastbil till en fjällmiljö som består av omfattande snötäcken och köld, vilket inte är ultimata förutsättningar för kalvande vajor. Samebyarna är i behov av att komma upp så sent som möjligt till åretruntmarkerna för att skapa goda kalvningsförutsättningar.

Vilhelmina norra sameby är indirekt påverkad av den tänkta etableringen eftersom parken riskerar att störa Vapstens samebys renar som då riskerar att sammanblandas med Vilhelmina norra samebys renar. Om sammanblandningar sker är det gängse sättet att skilja ut renarna på höstkanten. Det får påverkan på möjligheten att märka kalvar till fjälls och att slakta.

I fråga om skada uppkommer på rennäringen är det uppenbart att det saknas en myndighet som ser till rennäringen som ett allmänt intresse och i ett större perspektiv som inte bara tar hänsyn till den/de samebyar som är direkt berörda. Det är inte möjligt för de enskilda samebyarna att göra den bedömningen. I föreliggande fall har Sametinget uttalat att samexistens mellan projektet och rennäringen inte är möjlig och samebyarna delar den uppfattningen mot bakgrund av hur de använder området. Det låter sig heller inte göras att samebyarna ska sätta en prislapp för vad som kan tålas. Bolaget har öppnat för att man kan göra kompensationsområden. Kompensationsområden är en ny materia och det finns ingen vägledning för hur man ska förhålla sig till de frågorna. Om naturligt bete försvinner, vill samebyarna ha annat naturligt bete. Bolagets förslag till ersättning för foder har inte prövats av MPD och samebyarna anser inte att det är möjligt utifrån instansordningsprincipen att pröva den frågan nu. Samebyarna försöker undvika utfodring. När man börjar utfodra en ren behövs två veckor i omställning och sen när den går tillbaka till naturbete två veckor till.

BEVISNING**Skriftlig bevisning**

Parterna har hänvisat till bland annat följande handlingar som stöd för sin talan.

Bolaget

Sakkunnigutlåtande av F, *Sakkyndig uttalelse i förbindelse med Mark och Miljödomstolens behandling av Markbygdens vindkraftspark etappe 3*, daterat den 12 december 2016, till stöd för att det finns forskning som visar mindre påverkan och undvikelseffekter än vad som redovisas i den rapport samebyn hänvisat till.

Hovrätten för övre Norrland, dom den 21 juni 2010 i mål Ö 545-05, till stöd för att gruvbolaget Dragon Mining Sweden AB med anledning av påverkan från Svartlidengruvan ålagts att utge ersättning till Vapstens sameby avseende bl.a. en rasthage i anslutning till passagen mellan Högbergsområdet och gruvan.

Vapstens sameby

Renar och vindkraft II – Vindkraft i drift och effekter på renar och renskötsel, E m.fl., SLU, Rapport 294, Uppsala 2016. I rapporten anges att studier visar att undvikelseffekter på ren från vindkraftsparker uppkommer och att de sett effekter på 3-4 km avstånd från de studerade vindkraftsparkerna.

Kumulativa effekter av exploatering på renskötseln – Vad behöver göras inom tillståndsprocesser, R. Kløcker Larsen m.fl., Vindval, Naturvårdsverket, rapport 6722, augusti 2016.

Muntlig bevisning

Under mark- och miljödomstolens sammanträde hölls på bolagets begäran vittnesförhör med N och sakkunnigförhör med F. På samebyarnas begäran hölls fria partsförhör med renskötarna A, B och C, vittnesförhör med D och

sakkunnigförhör med E. De sakkunniga yttrade sig i enlighet med sina respektive sakkunnigutlåtanden. Övriga uppgav sammanfattningsvis följande.

N

Han äger en fastighet i Norrbäck med skogsmark och har tecknat nyttjanderättsavtal med Vattenfall Vindkraft Sverige AB för den aktuella vindkraftsparken. Fastighetsägarna i området, samtliga privata, är eniga om etableringen och får del av intäkterna för att utveckla området. En vindkraftsetablering ger bättre avkastning på kortare tid än skogsbruk. Ambitionen är att det inte ska bli några skogsavverkningar i området om vindkraftsparken byggs. Sannolikheten för att skogen ska bevaras ökar om fastighetsägarna kan få intäkter på annat sätt. Området är redan påverkat av tidigare skogsavverkningar och av gruvverksamhet. De naturvärden som finns i området finns även på andra platser. Den planerade vindkraftsparken är viktig för elförsörjningen i landet. Det är bättre att man bygger en stor vindkraftspark här än flera mindre parker på andra platser.

A

Han är renskötare inom Vapstens sameby har bedrivit renskötsel i det berörda området sedan 1980-talet och fram till idag. Renskötseln har bedrivits både genom att vinterbetesgrupper vistats i området och genom att renar flyttats igenom. Det är ett sådant område där många renar rör sig genom fri strövning.

Klimatet har förändrats till nackdel för rennäringen. Renar behöver all slags föda. De flata hedmarkerna blir låsta av is på grund av mildt klimat. Då blir det än viktigare med kuperad terräng och att de få områdena med lavskog får finnas kvar. Sett till samebyns totala betesområden är det en övervikt på tallhedsmark och äldre granskog. Samebyn har mindre lavmark. Det finns otroligt lite skog kvar som är hänslavsbärande. Granskogslidarna har huggits ner och större delen är bara ungskog och växande skog.

Samebyn slutade nästan att beta med sina renar i området under 20 års tid. De höll då istället till från Lycksele ner till Bottenviken. Området fick ”vila” under den perioden. Det var inte mycket ren i området stadigvarande, men renar som blev kvar

vid kusten och i Lyckseletrakten vandrade igenom området på väg upp till fjället. Området började användas för renbete igen 2007. Det har växt tillbaka mycket marklavar eftersom området fått vila. Det stämmer inte att området inte skulle vara bra för vinterbete. Där vinden inte påverkar snön är snön lös och där gräver renarna bra. I området finns granskog och gott om hänglav. Hänglav är mycket viktig. Om det kommer mycket snö och den blir hård kommer renen högre upp och färdas därmed snabbare samt kommer åt trädlavarna. De senaste 10 åren har det inte varit så mycket snö.

All mark som samebyn har från norska gränsen och till kusten borde ha varit riksintresse. Varenda meter är viktig. Renbetesområdet är så fragmenterat. Det finns inga större sammanhängande områden som inte är påverkade av något annat. Eftersom deras marker är så påverkade finns det inte utrymme för att tillåta en vindkraftspark.

B

Han är uppvuxen i en sameby i Norrbottens län och har bedrivit renskötsel inom Vapstens sameby sedan 2005/2006, mesta delen av tiden på det nu aktuella området.

Det aktuella området är inte lika hårt påverkat som samebyns betesområde vid kusten. Det aktuella området har förvisso mindre mängd marklavar, men mer hänglavsskog. Den första säsongen han var i området var det långa perioder då betet var låst och renhjorden sökte sig upp i granskogarna. På våren var det svårt att samla ihop renarna och de sökte sig bland annat till andra samebyar. Det var en tung förlust. Hans vinterbetesgrupp har aldrig behövt katastrofutfodra, men de har ibland på vårarna kört ut foder för att kunna samla ihop renarna. Med tanke på områdets beskaffenhet skulle det behöva tillkomma väldigt mycket innan katastrofutfodring blir aktuell. Det finns hänglavsbärande skogar. Längre ner mot kusten kan betet låsa sig och tallhedar bli isbelagda. I det nu aktuella området, som ligger närmare i fjällen, är det en helt annan klimatzon. Det har funnits vintrar då samebyn haft bra med bete i området, men alla andra samebyar runtomkring har fått katastrofutfodra.

Att området är kuperat medför att marktypen varierar. Renarna måste ha möjlighet att sprida ut sig på hela området.

Varenda kvadratcentimeter av området är viktig för deras del. Det är oklart hur mycket en vindkraftspark skulle störa, men osäkerheten skulle innebära att han nog skulle välja att vara på ett helt annat betesområde. Han har valt att vara på området eftersom det finns hänglavsbarande skogar där och han har sett det som en säkerhet om det skulle bli dåligt markbete. Om renarna inte skulle trivas där skulle han inte kunna stanna kvar. Han har inte råd att utfodra.

C

Hon har varit renskötare i Vilhelmina norra sameby i hela sitt aktiva arbetsliv.

Hennes erfarenheter av vindkraftsparken Stor-Rotliden är att renarna rör sig förbi området fortare än tidigare och att de då kommer till vinterbetesområdet tidigare på året och att betet då inte räcker för hela säsongen. Renarna styrs norr eller söder om vindkraftsparken. De som rör sig norrut kommer in i fel sameby. Höjder har ökat i betydelse på grund av klimatförändringarna. De blir viktigare och viktigare som betesområden eftersom där finns hänglav som kan nyttjas då markbetet är låst.

D

Han bor i Kroksjö och har bedrivit skogsskötsel på Stöttigfjället i många år. Han brukar även hjälpa renskötarna med renskötseln i området. Båda samebyarna kan förutsättningarna på Stöttingfjället utan och innan. När renarna vistas i området går de alltid och äter och sprider ut sig på stor yta. Det finns lavar och när området blir snörikt kommer renarna högre upp och når därmed trädlavar. Det finns mycket myrland och renarna rör sig i myrkanterna. Höjdnivån på området gör att det aldrig blir sådan skare som det blir närmare Lycksele. Området är tjänligt för vinterbete. Utfodring är en nödgärd, renarna måste stängas in för att de ska kunna utfodras.

DOMSKÄL

Utgångspunkter för prövningen

Gällande rätt

Av miljöprövningsdelegationens beslut framgår tillämplig lagstiftning samt innebörden av Mark- och miljööverdomstolens dom från den 25 september 2015 i mål M 11588-14, om vindkraftsetablering i ett område som klassats som värde-trakter med värdekärnor. Mark- och miljödomstolen redovisar även följande uppgifter av betydelse för domstolens bedömning.

Vid bedömningen av om en ny verksamhet kan tillåtas är lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken av grundläggande betydelse. Den innebär att en ny verksamhet kan tillåtas endast om den är lokaliserad till en plats som är lämplig, med hänsyn till att ändamålet med verksamheten ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Bedömningen av om en plats är lämplig ska ske med utgångspunkt i portalparagrafen i 1 kap. och med beaktande av hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken. Lämplig lokalisering och förväntade konsekvenser av den ansökta verksamheten ska beskrivas i en miljökonsekvensbeskrivning, utifrån bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken. Det är verksamhetsutövaren som har bevisbördan för att en ansökt verksamhet har en lämplig lokalisering och även i övrigt är utformad på ett sådant sätt att de allmänna hänsynsreglerna i andra kapitlet iakttas (2 kap. 1 §).

Enligt 3 kap. 1 § ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Områden som har betydelse för rennäringen, natur- och kulturvärden respektive anläggningar för energiproduktion har ett särskilt skydd enligt 3 kap. 5, 6 och 8 §§ som innebär att de, om möjligt, ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada de skyddade intressena. Om området är av riksintresse ska det skyddas mot sådana åtgärder. Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska, enligt 3 kap. 10 §, företräde ges åt det eller de ändamål som

på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt.

Skyddet i 3 kap. 8 § miljöbalken för områden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energiproduktion tar dock endast sikte på tillkommande verksamheter som kan hindra eller försvåra anläggandet eller driften av sådana anläggningar. Bestämmelsen ger alltså inte någon grund för ingripande mot den mark- eller vattenanvändning som redan pågår inom det berörda området (prop.1985/86:3 s. 167 f). Det förhållandet att ett område har utpekats som ett riksintresse för vindbruk innebär således inte något avgörande skäl för att tillåta en etablering som avses med utpekandet. Utpekandet kan emellertid utgöra underlag vid den bedömning som ska göras enligt 3 kap. 1 § miljöbalken om vilken markanvändning som på lång sikt är den lämpligaste från allmän synpunkt (jfr. Mark- och miljööverdomstolens dom den 19 november 2008 i mål M 2210-08).

Vindkraft är en förnybar och ren energikälla. En ökad energiproduktion baserad på vindkraft kan därmed bidra till att nå miljöbalkens mål om hållbar utveckling och de skärpta nationella klimat- och energimål som Sveriges riksdag satt upp under juni månad 2017 (Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige, prop. 2016/17:146, bet. 2016/17: MJU24, rskr 2016/17:320, Nytt mål om förnybar energi och kontrollstation för elcertifikatsystemet 2017, prop. 2016/2017:179, bet 2016/17: NU20, rskr 2016/17:330). Det är således väsentligt att områden som är lämpliga för vindkraftsproduktion kan användas för detta syfte, i den mån vindkraftsetableringen kan ske med erforderlig hänsyn till skyddsvärda intressen på platsen.

Även områden av riksintresse för naturvård är av stor betydelse för möjligheten att nå miljöbalkens mål om hållbar utveckling. Genom att skydda och bevara värdefulla naturområden ökar möjligheten att nå flera av de av riksdagen antagna miljö kvalitetsmålen och de etappmål med inriktning på biologisk mångfald som regeringen beslutat om. Gällande inriktning på arbetet med att främja den biologiska mångfalden beslutades av riksdagen i juni 2014 (En svensk strategi för

biologisk mångfald och ekosystemtjänster, prop. 2013/14:141, bet. 2013/14:MJU27, rskr. 2013/14:359).

Samerna och deras utövande av traditionell renskötsel omfattas av det skydd för minoritetsgrupper som följer av artikel 27 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR). Rennäringen är skyddad som ett allmänt intresse i bland annat 3 kap. 5 § miljöbalken. Det svenska regelverket anses tillgodose de åtaganden Sverige har enligt ICCPR (jfr. Ds 2001:10 s. 31 ff). Avsikten med bestämmelsen i 3 kap. 5 § är dels att ge ett grundskydd för rennäringen mot åtgärder som innebär oåterkalleliga ingrepp i de avsedda mark- eller vattenområdena eller som i andra avseenden påtagligt försvårar näringarnas bedrivande, dels att bibehålla förutsättningarna för näringen genom att ge de viktigaste områdena inom varje sameby ett särskilt starkt skydd. Att områden som har betydelse för rennäringen så långt möjligt ska skyddas innebär att en avvägning ska göras mellan detta intresse och motstående intressen. Avvägningen ska innefatta hänsynstagande till de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av det skydd som paragrafen ger (prop.1985/86:3 s. 155 och 160 f).

Mark- och miljööverdomstolen har i ett antal avgöranden bedömt vilken påverkan etablering av vindkraft kan få på möjligheterna att bedriva rennäring, se bl.a. MÖD 2010: 38, Glötesvålen, och domar den 23 november 2011 i mål M 824-11, M 825-11 och M 847-11. I de senare avgörandena så uttalade Mark- och miljööverdomstolen att forskningen entydigt tydde på att vindkraftsparker kan ge upphov till undvikelseffekter på betydande avstånd från vindkraft. Vidare anförde domstolen att det är svårt att ange exakt avstånd för när undvikelseffekter får sådan omfattning att påverkan på renpopulationen leder till att bedrivandet av rennäringen tydligt påverkas samt att avståndet kan vara avsevärt olika beroende på lokala faktorer såsom bl.a. topografi och vindkraftsparkernas storlek. Domstolen bedömde med utgångspunkt av den utredning som samebyn presenterat i målet och med beaktande av försiktighetsprincipen att avståndet ändå kunde uppskattas till cirka 5 km.

Även kulturmiljö är ett utpekat allmänt intresse som ska skyddas. Mark- och miljööverdomstolen har bedömt frågan om en vindkraftsanläggnings påverkan på riksintresse kulturmiljö i en dom den 8 maj 2017 i mål M 5329-16, rörande en vindkraftspark vid Skaftåsen i Härjedalens kommun. Domstolen hade i det målet att ta ställning till om riksintresset byn Fågelsjö finnsmarksby, som även är ett utpekat världsarv, kunde utsättas för påtaglig skada av vindkraftsparkens anläggande. Delar av parken skulle ligga på 4 km avstånd och bli synlig från flera platser på gården. Domstolen skriver att det är ostridigt att det framförallt är de målade interiörerna i gårdarna som föranlett utpekande som riksintresse respektive världsarv men gör liksom länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet bedömningen att det orörda landskapet och det upplevda isolerade läget starkt bidrar till platsens värde ur kulturmiljösynpunkt. Domstolen bedömde att en lokalisering på Sjöaberget skulle komma att påtagligt skada riksintresset kulturmiljö. Sjöaberget var inte särskilt utpekat som riksintresse för vindbruk. Sammantaget bedömdes att lokaliseringen inte var lämplig och uppförande av verken förbjöds.

Det framhålls i förarbetena till miljöbalken att det är vid en tillståndsprövning som det slutligt avgörs om ett område är av riksintresse och om en åtgärd påtagligt skadar riksintresset (prop. 1997/98:45 del 1 s. 242). Det innebär att den preliminära avgränsningen av ett riksintresseområde därför inte bör utesluta att även åtgärder utanför detta område kan innebära påtaglig skada på riksintresset. Vidare framgår att uttrycket ”påtaglig skada” syftar till att utesluta bagatellartad skada (prop. 1997/98:45, del 2, s. 30).

Såsom framgår ovan är det sökanden som ska beskriva vilka motstående intressen som föreligger i det tilltänkta etableringsområdet och vilket påverkan på dessa intressen som den ansökta verksamheten kan ge upphov till. Mark- och miljööverdomstolen har i ett avgörande den 19 juni 2017 i mål M 4276-16 slagit fast att en ansökan om tillstånd till vindkraftsanläggning utifrån en s.k. boxmodell kan lämnas endast i de fall det med stöd av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen går att bedöma alla de konsekvenser som verksamheten kan komma att ge upphov till vid

olika alternativutformningar, såväl i fråga om ljud- och skuggnivåer som påverkan på mark och vatten samt den totala påverkan på skyddsvärda arter i området. Mark- och miljööverdomstolen ansåg att ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen för den ansökta vindkraftsanläggningen, som omfattade upp till 92 vindkraftverk inom en yta av 36 km² med delvis höga naturvärden, inte gav ett tillräckligt underlag för att kunna bedöma alla de konsekvenser som verksamheten skulle kunna ge upphov till vid olika alternativutformningar och avslag därför ansökan. Mark- och miljööverdomstolen uttalade vidare att frågan om vindkraftverkens slutliga lokalisering, med hänsyn till parkens omfattning, inte är ett sådant villkor av mindre betydelse som kan delegeras till tillsynsmyndigheten att besluta om.

Krav på kompensationsåtgärder kan ställas med stöd av olika bestämmelser i miljöbalken, bland annat 16 kap. 9 §. Kompensation kan avse både intrång i naturvårdsintressen och intrång i andra allmänna intressen, såsom rennärning. Det är inte klarlagt, vare sig i lagstiftning, förarbeten eller praxis, om kompensationsåtgärder får vägas in vid bedömningen av om en verksamhet ska tillåtas. För en genomgång av lagregler och rättspraxis, se betänkandet Ekologisk kompensation (SOU 2017:34, s.164 f).

Ansökans utformning

Bolaget har ansökt om att få uppföra en gruppstation för vindkraft med upp till 55 vindkraftverk där positionerna för huvuddelen av dessa inte fastställs i tillståndet, det vill säga att vindkraftverk och tillhörande infrastruktur får placeras fritt inom ansökansområdena med undantag för vissa särskilt utpekade områden (s.k. boxmodell). Bolaget har föreslagit att det villkorsvis regleras att förslag till slutlig placering av vindkraftverk, vägdragningar, internt elnät samt placering av uppläggnings- och uppställningsytor för vindkraftens behov ska lämnas till tillsynsmyndigheten för godkännande senast tre månader innan anläggningsarbetena påbörjas samt att ritningar över slutlig utformning av gruppstationen ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader från det att anläggningsarbetena avslutats.

I ansökan med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning finns beskrivet hur vindkraftsparken kan komma att utformas enligt en exempellayout.

Motstående intressen

Av miljöprövningsdelegationens beslut framgår i vilken mån ansökansområdena Norrbäck Södra och Norrbäck Norra sammanfaller med eller ligger i närheten av områden som är utpekade som områden av riksintresse för vindbruk, natur- och kulturmiljö eller rennäring eller inom eller i närheten av utpekade värdeetrakter. Domstolen redovisar även följande uppgifter av betydelse för domstolens bedömning.

Naturvård

Ansökansområde Norrbäck Södra gränsar till två riksintressen för naturvård, Stöttingfjället och Öre älv. Utpekandet av riksintresset är gjort utifrån att området innehåller riksvärden som är av geovetenskapligt intresse, myrkomplex, skogslandskapet och odlingslandskapet såsom naturbetesmark och även fauna. Öreälv är utpekad på grund av geovetenskapligt intresse, odlingslandskapet, naturbetesmarker och vattendrag och fauna.

Värdeetrakten Stöttingfjället sammanfaller i den södra delen av Norrbäck Södra. Värdeetrakten har bevarandevärden på grund av granskogstrakt i skog- och myrmosaiklandskap med stora dalar och flacka platåberg. Skogen är av höglägestyp och andelen gammal skog är stor. Värdeetrakten Jovan II sammanfaller till delar med Norrbäck Norra. Värdeetrakten har bevarandevärden på grund av att det är en granskogstrakt med mycket stor andel gammal skog som framförallt är granskogsdominerad men barrskogsblandning förekommer.

Inom både Norrbäck Södra och Norrbäck Norra finns naturvärden av klass 1-3. Bolaget har infört en del stoppområden inom respektive ansökansområde.

Rennäring

Den planerade vindkraftsparken ligger huvudsakligen inom Vapstens sameby men berör även Vilhelmina norra sameby. Av bilaga 2 och 3 framgår samebyarnas markanvändning i förhållande till de planerade vindkraftsparkerna Norrbäck (två delområden) och Pauträsk (fyra delområden), vilka behandlas i detta mål respektive

i mål M 3051-15. Av bilaga 2 framgår de sex planerade delområdena och planerad sträckning för nätleddning (gråmarkerat) samt flyttleder, kärnområden (rosafärgade) och betesområden (lilafärgade). För respektive delområde har markerats omgivande zoner (rastrerat) utifrån 1 km, 3 km och 5 km. Av bilaga 3 framgår även utpekade konventionsområde (svartrastrerat) samt andra vindkraftsparker (planerade och beviljade) inom samebyarna.

Inget ansökansområde för Norrbäck vindkraftspark skulle fysiskt beröra något utpekade riksintresse för rennäringen dock finns både flyttleder och kärnområden av riksintresse på avstånd om ca 1-8 km från ansökansområdena. Närmaste flyttled av riksintresse går norr om Norrbäck Norra på ett avstånd om ca 1 km. Ytterligare en flyttled, som inte utgör riksintresse, går rakt igenom Norrbäck Södra och ännu en går emellan ansökansområdena precis i kanten av Norrbäck Norra. De riksintresseklassade flyttlederna binder samman två kärnområden av riksintresse belägna norr och nordost om ansökansområdena och på avstånd som närmast ca 7 km. Vidare finns några uppsamlinghagar som är utpekade som riksintresse längs flyttlederna. Det finns ett flertal utpekade svåra passager som ligger spridda i området.

Hela Norrbäck Norra ligger inom det område som samebyn har markerat som betesområde. En störningszon på 1 km runt detta område berör även den riksintresseklassade flyttleden. Förutom flyttleden som passerar rakt igenom Norrbäck Södra så berör även detta ansökansområde betydande andel betesområde redan när störningszonen är någon kilometer.

Vid sammanträdet har samebyarna beskrivit hur rennäringen bedrivs i området. Området tillhör vinterbetesland och det är idag främst en vinterbetesgrupp från Vapsten som använder området och då kan tiden de uppehåller sig där vara under månader. Renskötarna har beskrivit att området är ett viktigt betesområde, och att det finns bete där i de flesta snöförhållandena, något som på senare år har blivit viktigare då milda vintrar som ger istäcken som låser betet tenderar att bli vanligare på många ställen, exempelvis på betesområden på lägre höjder. Även om flyttning av andra vinterbetesgrupper ofta sker med lastbil förbi området, på grund av svåra passager, så händer det emellanåt att fotflytt också sker. Renskötarna uppger att

fotflytt är att föredra då renen kan nyttja markområden för bete under en sådan flytt och därav spara på vinterbetet i områden de flyttas till. Området används också av strövrekar på sin väg tillbaka till fjällen.

Vad gäller Vilhelmina norra samebys markanvändning i området så är området inte gränsbestämt och byn har rätt att använda södra delen av den planerade vindkraftsparkens område. Samebyarna har framfört att den planerade vindkraftsparken riskerar att medföra att Vapstens rekar kommer att undvika att passera vindkraftsparken och istället vika av in på Vilhelmina norra samebys område. Detta medför ett merarbete för rensköterna och skiljning som stör rensarnas betesvandringar.

Kulturmiljö

Av riksintressebeskrivningen för Risträsk by, som ligger ca 5 km väster om Norrbäck Södra och drygt 10 km sydväst om Norrbäck Norra, framgår bland annat följande. Byn har en välbevarad bymiljö i skogsbygd som först anlagts som kronobygge under slutet av 1700-talet. Gårdslägen, bebyggelse och omgivande odlingsmarker uppvisar karakteristiska ålderdomliga drag och omkringliggande myrland berättar om metoder att förbättra höskörden. Uttryck för riksintresset är att bebyggelsen ligger i lidläge med odlingsmarken i slutningarna mot söder. Byggnaderna har bibehållit ett traditionellt utseende. Diken och dammanläggningar inom området visar olika metoder för övervattning av slättermarken genom översilning, dämning i rinnande vatten och sjösänkning.

Bolagets fotomontage visar att vindkraftverk blir synliga från byn i en östlig till syd-östlig riktning. Verken blir tydligt synliga i ett upphöjt läge från de östligaste gårdarna i byn.

Domstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att den planerade vindkraftsparken ligger i ett område med goda vindresurser. Delar av det ena av de två ansökansområdena ligger inom utpekat riksintresse för vindbruk, men även kringliggande områden har visat sig innehålla goda vindförhållanden.

Utifrån de omständigheter som framkommit i målet bedömer dock mark- och miljödomstolen att skyddsvärdet för de motstående intressena i det berörda området sammantaget är så högt att området inte kan anses som lämpligt för en vindkrafts-etablering av ansökt omfattning, oberoende av vindkraftverkens och infrastrukturens exakta lokalisering. Det innebär att tillstånd inte kan lämnas, vare sig enligt bolagets första-, andra- eller tredjehandsyrkande. När det gäller det i fjärde hand framställda yrkandet, att tillstånd ska beviljas för de vindkraftverk som mark- och miljödomstolen bedömer tillåtliga, anser domstolen att det saknas underlag i ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen för en sådan prövning. Domstolen anser inte att konsekvenserna av samtliga möjliga alternativa utformningar av en vindkraftspark är utredda på ett sådant sätt att tillåtligheten och behovet av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått för enstaka vindkraftverk går att bedöma. Bolagets överklagan ska därför avslås.

Domstolen har i sin bedömning utgått från miljöbalkens allmänna målsättningsbestämmelse i första kapitlet, de allmänna hänsynsreglerna i andra kapitlet och hushållningsbestämmelserna i tredje kapitlet. Den grundläggande utgångspunkten vid bedömningen har varit att området i stort rymmer sådana karaktärsdrag med avseende på både natur- och kulturvärden och rennäringens intressen att området, i sin helhet eller delar av det, så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de skyddade intressena. Delar av de enskilda ansökansområdena har också ställning av riksintresse, vilket innebär att de ska skyddas mot påverkan.

Länsstyrelsen har betonat vikten av att området Stöttingfjället som är ett av de sista stora sammanhängande naturlandskapen i Västerbotten, med hög grad av naturlighet och låg påverkan skyddas från exploatering för att förvaltande, utvecklande och bevarande av biologisk mångfald ska vara möjligt. Domstolen anser att en etablering av vägar och vindkraftverk, jämte tillkommande anläggningar såsom ledningsdragningar, påtagligt kan skada de skyddsvärda naturvärden som finns i och i anslutning till berörda ansökansområden, och försvåra eller fördröja det pågående arbetet med att stärka den biologiska mångfalden i

området som helhet. De skyddsåtgärder och försiktighetsmått som bolaget presenterat kan inte leda till att de beskrivna naturvärdena skyddas. De föreslagna kompensationsåtgärderna förefaller lämpligt utformade men kan inte i sig motivera att befintliga områden tas i anspråk för en vindkraftsetablering.

Vidare finner domstolen utrett att området som helhet är lämpligt och betydelsefullt för rennäringen och att en vindkraftsetablering riskerar att påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Vapstens sameby har beskrivit hur området som helhet används och har betonat dess betydelse för möjligheten att bibehålla en ekonomiskt bärkraftig, traditionell renskötsel inom samebyn. Vilhelmina norra sameby har för sin del förklarat betydelsen av att Vapstens sameby har tillgång till erforderliga markområden för att inte störa den rennäring som Vilhelmina norra sameby bedriver. Domstolen lägger samebyarnas beskrivning av markanvändningen inom respektive samebyn till grund för bedömningen i målet. Domstolen utgår därmed från att möjligheten att upprätthålla en ekonomiskt bärkraftig, traditionell rennäring förutsätter naturbete inom vidsträckta områden, vilket i sig utesluter mer omfattande lastbilstransporter och utfodring på permanent basis, samt att samtliga tillgängliga betesområden inom Vapstens sameby är väsentliga för samebyns fortsatta möjligheter att bedriva rennäring.

Domstolen konstaterar att antalet studier kring vindkraftsanläggningars påverkan på renar successivt har ökat och att studierna visar på undvikelseffekter, om än med olika stora störningszoner. Det underlag som samebyarna har presenterat i förevarande mål stöder att undvikelseffekter kan ses på ett avstånd upp till 3-4 km från de studerade vindkraftsparkerna. Bolaget har presenterat underlag som även den visar på undvikelseffekter men har menat att senare års studier visar att effekterna av vindkraftverk och kraftledningar är mindre än man tidigare trott och att negativa effekter endast kan uppstå närmare än 1 km. Domstolen bedömer att forskningsläget i dag inte ger ett fullgott underlag för att man ska kunna utesluta att en vindkraftsetablering inom de angivna ansökansområdena inte kommer att påtagligt försvåra

möjligheten att bedriva rennärning inom Vapstens sameby i den omfattning som sker idag.

Bolaget har åtagit sig ett antal åtgärder till skydd för rennärningen och även uttryckt en positiv inställning till att diskutera kompensationsåtgärder i form av nya betesområden. Domstolen anser dock inte att bolaget presenterat skyddsåtgärder och försiktighetsmått som säkerställer att verksamheterna kan samexistera. Domstolen är medveten om att rennärningens speciella förutsättningar innebär att det inte är lätt att i förväg utreda vilka skyddsåtgärder som kan behövas. Klart är emellertid att ekonomisk kompensation till en enskild sameby i avsikt att ersätta bortfall av naturbete på kontinuerlig basis med foder inte kan vara en sådan åtgärd. En av de grundläggande förutsättningarna för rennärningen som allmänt intresse är att näringen utövas på samernas traditionella vis, där renen utfodras genom naturbete på stora sammanhängande marker. Ett större betesbortfall, som en vindkraftspark i nu aktuell storlek orsakar, innebär ett intrång i rennärningen som allmänt intresse. Ett sådant intrång kan endast kompenseras genom åtgärder som säkerställer att samebyn kan fortsätta att bedriva naturbetesbaserad renskötsel inom samebyn i den utsträckning som samebyn har rätt till. En ekonomisk ersättning på det sätt som bolaget föreslagit har snarare karaktären av en civilrättslig skadereglering till förmån för den enskilda renskötselrättsinnehavaren, än en skyddsåtgärd för rennärningen.

När det gäller påverkan på den skyddsvärda kulturmiljön kring byn Risträsk anser domstolen att det visuella intrycket av vindkraftsparken måste anses utgöra en del i bevarandet av helheten och landskapsbilden i det utpekade riksintresset och att en vindkraftsetablering kan komma att påverka upplevelsen av den skyddsvärda kulturmiljön kring byn Risträsk på ett inte obetydligt sätt.

Vid en avvägning mellan berörda intressen anser domstolen att de motstående intressena sammantaget på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning inom det aktuella området och att intresset av energiproduktion således får stå tillbaka.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Överklagandehänvisning, se bilaga 4 (DV 427)

Överklagande senast den 24 juli 2017.

Helén Leijon

Camilla Wolf-Watz

I domstolens avgörande har rådmannen Helén Leijon (ordförande) och tekniska rådet Camilla Wolf-Watz samt de särskilda ledamöterna Gunnar Önnevall och Stefan Marklund deltagit.